

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

Mgr. et Mgr. Miroslav Jindřich Hanuš

**Život, dílo a odkaz ThDr. Františka
Vaňáka**

Rigorózní práce

OLMOUC 2018

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Jamarticích dne 16. září 2018

Miroslav Jindřich Hanuš

Obsah

Úvod.....	4
1 Místopis rodiště a původ rodiny	6
2 Studia.....	10
3 Působišťe.....	15
3.1 FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM, RYCHVALTICE – první působišťe.....	15
3.2 OLOMOUC – farnost u sv. Michala.....	16
3.3 RÝMAŘOV	19
4 Jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců.....	48
5 Arcibiskupem	62
6 Nemoc a smrt.....	66
6.1 Informace k onemocnění ThDr. F. Vaňáka.....	69
6.2 Utrpení.....	71
7 Záchrana sakrálních památek	75
7.1 Farní kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově	82
7.2 Kaple V Lipkách (filiální kostel Navštívení Panny Marie)	83
7.3 Kostelík v Rudě, zasvěcený Panně Marii Sněžné, a Křížová cesta	84
8 Očima režimu	86
8.1 Archiv bezpečnostních složek (dochovaná evidence StB).....	86
8.2 Osobní kádrová složka	86
9 Pedagogika a katechetika	97
9.1 Exkurs do inspirací a pedagogicko-katechetického vývoje Františka Tomáška.....	98
9.2 Kázeňské desatero vyučujícího dle Františka Vaňáka.....	101
9.3 Kněžské poslání	107
9.4 Panna Marie	108
Závěr	113
Anotace – resumé.....	115
Abstract – resumé	117
Bibliografie	119
Seznam příloh	123

Úvod

Letošní rok, rok 2018, je pro naši vlast rokem slavení významných, ať už pozitivních či negativních, výročí. Naše republika existuje pouze 100 let, což je v porovnání s dějinami člověka i dějinami Evropy pouhá epizoda. Přesto během těchto let zažily generace vznik první republiky, obsazení hitlerovským Německem, komunistický převrat, následně další obsazení, tentokrát „spřátelenými“ vojsky. Relativně svobodná léta přišla až v roce 1989. Katolická církev během těchto sta let prodělala jisté změny a musela čelit zdrcujícímu nátlaku, vždy však v těchto časech byla oporou nejen věřícím lidem. Všechny zmíněné události byly součástí života ThDr. Františka Vaňáka, kterému se budeme v této práci důkladněji věnovat. Cílem práce bude sestavit faktickou a možná až alarmující mozaiku jeho života zasazeného do těchto politických událostí. Výraz alarmující uvádíme kvůli současným a nadcházejícím mladým generacím, neboť ty popisovanou dobou přímo nezažily. Proto je třeba události co nejpřesněji vybadat, popsat a varovat, abychom se už v budoucnu nemuseli nikdy bezmocně dívat na obsazování naší rodné země a persekuce z toho plynoucí.¹

Na úvod je také třeba nutno zmínit důvody, proč se ve svých pracích osobnosti, životu a dílu ThDr. Františka Vaňáka věnujeme. „Pan doktor“, jak se mu na Rýmařovsku s oblibou říkalo, je s tímto místem nesmazatelně spjat. Strávil na rýmařovské faře třicet osm let svého života. Generacím, které jej v těchto letech zažily, se vryl pod kůži i navzdory politické situaci a státem vynucovanému ateismu. Jeho inteligence, vzdělanost, pokora, noblesa, pracovitost, ale i přísnost a kázeň nastavily laťku kněžského poslání a člověčenství nadmíru vysoko.² V červenci roku 2016 jsme si připomenuli v Rýmařově 100 let od narození ThDr. Františka Vaňáka výroční výstavou v místním muzeu a v listopadu roku 2017 jsme veřejnosti představili unikátní fotografie farní zahrady, o kterou se ThDr. František Vaňák ve svém volném čase staral a která již dnes neexistuje. Tato putovní výstava směřovala z Rýmařova na Velehrad, v jehož prostorách „pan doktor“ mimo jiné přivítal papeže Jana Pavla II., a poté do Arcibiskupského paláce v Olomouci, kde působil jako arcibiskup. Další zastávkou by

¹ Jak také varovně smýšlí Pater Tomáš Halík: „V době nebezpečné infekce populismu, demagogie a kolapsu politické kultury musí být církve, univerzity a veřejnoprávní média pevnou součástí imunitního systému společnosti.“

Stanovisko k mandátu kardinála Duky. Dostupné na <http://halik.cz/cs/aktuality/novinky/clanek/428/> [citováno 16. 9. 2018]

² HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka.* Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4. S. 3.

měl být svatý Hostýn, který miloval a kde je také ThDr. František Vaňák pochován. Tato zmiňovaná čtyři místa vždy intenzivně patřila do jeho života a k jeho láskám.

Tato rigorózní práce navazuje na diplomovou práci „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“, zpočátku vedenou profesorem Miloslavem Pojslem, po jeho smrti Mgr. Vítem Hlinkou Th.D. Jejím cílem bylo vybádat a publikovat vše zásadní a v daném okamžiku nejspíše dosažitelné o tomto mimořádném člověku, v první řadě duchovním.

Za hlavní cíl této rigorózní práce jsme si ale vytyčili prozkoumat další možné existující archivní záznamy o ThDr. Františku Vaňákovi, které dosud nebyly dohledány, zkoumány a publikovány. Perspektivy dalšího rozšířeného bádání vidíme v možnostech prostudovat Státní okresní archiv Bruntál, konkrétně jeho fondy týkající se OV KSČ Bruntál a Rýmařov, dále Archiv bezpečnostních složek s centry v Kanicích u Brna a v Praze. Badatelsky se budeme soustředit hlavně na deskripci jeho rýmařovských let, zaměříme se na politickou situaci, život a práci kněze dané doby. Na sklonku svého života oslavil ThDr. František Vaňák padesát let kněžství. Během této dlouhé doby působil na věřící i nevěřící lid osobnostně a pedagogicky. Práce se proto zabývá i tím, co z jeho pedagogiky se dochovalo v pozůstalosti i v lidech, kteří jej zažili jako učitele.

V práci a bádání budeme postupovat následovně: Kapitoly 1 – 3 rozšíříme o nová vybadaná fakta. Nejvíce se budeme věnovat stranickým záznamům od konce II. světové války do tzv. Sametové revoluce, které se váží k osobě ThDr. Františka Vaňáka. Ve čtvrté kapitole se zaměříme na dochované záznamy o jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců v tehdejší Československu. Jde o stranické dochované záznamy, jednání probíhala mezi vatikánskými zástupci a komunistickou vládou. V páté kapitole sesumarizujeme arcibiskupské působení ThDr. Františka Vaňáka, šestá kapitola přinese informace o nemoci a smrti otce arcibiskupa. Rozšíříme ji o odborné posudky lékaře a o úvahy ThDr. Vaňáka o lidském utrpení. V sedmé kapitole soustředíme pozornost na ThDr. Vaňákem odvedenou praktickou práci, která je dosud patrná, a tou je vedení oprav církevních památek. Použijeme záznamy z farních kronik v Rýmařově a Staré vsi u Rýmařova. Osmá kapitola pojednává o osobních a kádrových záznamech, které církevní tajemníci na ThDr. Františka Vaňáka vedli. V poslední, deváté kapitole přiblížíme pedagogickou a katechetickou praxi a odkaz ThDr. Františka Vaňáka. V závěru předložíme shrnutí vybadaného materiálu a možné budoucí pokračování formou dalších projektů.

1 Místopis rodiště a původ rodiny

Chceme-li se dostat do nitra života a osobnosti Františka Vaňáka, musíme začít u rodiště, neboť to nás v prvních letech našeho života, spolu s rodinou poznamenává na celý zbytek dnů, které jsou nám dány. V blízkosti hradu Bouzova, mezi obcí Luká a obcí Hvozď, leží v údolí malá osada Vojtěchov. Ta spadá pod farnost Luká. Její název pravděpodobně pochází od prvního českého biskupa, svatého Vojtěcha. Tato oblast na okraji Hané je velmi kopcovitá a z nejvyšších míst je nádherný výhled na celou rovinu Olomoucka, včetně Svatého Kopečka. Kopce se zde podobají podhůří Jeseníků, které později sehrají v životě ThDr. Vaňáka velikou roli. Tento kus země na severozápad od Litovle (Hanáckých Benátek) byl v minulosti hornicky činný, těžilo se zde železo, později vápenec. Většinou se však místní lidé živilí zemědělstvím, jako i rodina Vaňáků. František Vaňák má tedy maloroľnický původ, jak sám uvádí ve svém „životaběhu“. Dnes je tato oblast součástí parku Kladecko – Bouzovské vrchoviny s Javoříčským krasem. V krajině se vyskytující abnormálně častá boží muka svědčí o zbožnosti zdejšího obyvatelstva a krása přírody musela již v dětství formovat mladého Františka k lásce k horám a jeho milované květeně. Katolický duch je zde cítit i dnes.

František Vaňák se narodil 28. června roku 1916 jako čtvrté a poslední dítě. Ještě ten den byl pokřtěn paterem V. Zavadilem z Luké. Dostává křestní jméno Antonín – po kmotru Antonínu Zapletalovi. Je známa i porodní asistentka, paní Popelková, jak můžeme číst v dochovaném křestním listě.

Otec: Jan Vaňák * 17. 2. 1882 (Savín)

Matka: Josefa Zahálková * 20. 3. 1887 (Vojtěchov)

Sezdání 18. 2. 1908

Děti: Stanislav Vaňák * 2. 12. 1908

Eliška Vaňáková * 24. 6. 1910

Jan Vaňák * 5. 1. 1915

František Vaňák * 28. 6. 1916

Jeho děd z otcovy strany se také jmenoval František, narozen 29. dubna 1842 (Savín), zemřel 29. května 1927 (Luká), babička, rozená Antonie Dudková narozena

15. října 1856, zemřela 24. února 1931 (Luká). Prarodiče z matčiny strany Jan Zazálka narozen 4. ledna 1836 (Ošíkov), zemřel 5. srpna 1907 (Vojtěchov), Amálie narozena 5. září 1853 (Vojtěchov), zemřela 17. března 1933 (Vojtěchov).³ Z těchto údajů je zřejmá zakořeněnost a zabydlenost rodin v této oblasti i dlouhověkost (všichni zemřeli na onu dobu v poměrně vysokém věku).

Dva roky po narození Františka Vaňáka se v říjnu roku 1918 rozpadá Rakousko-uherská monarchie. Doznívá církevní politika doby vlády Marie Terezie a Josefa II. Následné protikatolické smýšlení souvisí s osobnostmi zakladatelů státu a s Masarykovou „konceptí“ odmítání politiky propojení trůnu a oltáře.⁴ Chystaná rozluka mezi státem a církví musela být z mnoha důvodů zamítnuta. Ona rozluka by ohrozila přijetí nové ústavní listiny, navíc katolické Slovensko a řecko-katolická Podkarpatská Rus by vstoupily do opozice.⁵ Vedení církevních záležitostí fakticky a prakticky přebírá v danou chvíli kněžský spolek „Jednota katolického duchovenstva“, což je reformní hnutí. Jeho novátorským požadavkům nebylo až na pár výjimek vyhověno a nakonec byly jeho frakce v roce 1920 rozpuštěny arcibiskupem Kordačem. Situace na tomto poli má ovšem mnohem hlubší kořeny tkvící v dějinách našeho národa – ať už z dob husitství, reformace, protireformace a v neposlední řadě i z dob osvícenství a národního obrození.⁶ O rehabilitaci katolictví a náboženské procitnutí se naopak snaží například dílo A. C. Stojana, avšak sblížení církve a národa se nedaří, lid spíše zajímá nadšené budování vlastní republiky.⁷

V začátcích nové republiky vzniká Církev Československá (následně Československá církev husitská), později Českobratrská církev evangelická. Ozývá se liberalismus a sílí protiřímské hlasy. Mezi léty 1920–1927 byla Praha bez papežského nuncia.⁸ V dalších letech první republiky se postavení církve ve společnosti daří měnit. V roce 1929 je slaveno svatováclavské jubileum a v roce 1935 probíhá Celostátní sjezd

³ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

⁴ Podrobněji in Šebek, Jaroslav: *Vznikající Československo upřednostňovalo reformní církve*. Dostupné na <http://www.katyd.cz/clanky/odpovedny/vznikajici-ceskoslovensko-uprednostnovalo-reformni-cirkve.html> [citováno 16. 3. 2017].

⁵ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6. S. 239-245.

⁶ DRÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. S. 24.

⁷ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. ISBN 978-80-7266-335-4. S. 10.

⁸ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6. S. 239-246.

katolíků v Praze. Začíná se dařit umění – literatuře, hudbě, divadlu, architektuře, na scéně se objevuje jiné chápání hodnot, ale Církev tak říkajíc nejde s dobou a stává se pro mnohé zastaralou. V Evropě začíná být znát rostoucí moc Německa, o to víc s nástupem Adolfa Hitlera do politiky. A právě v této společenské atmosféře probíhá první náboženská výchova Františka Vaňáka a jeho studia.

Vedle vchodu do farního kostela „Narození Sv. Jana Křtitele“ v Luké je dnes umístěná památeční deska, která upozorňuje na svatý křest ještě v den narození Františka Vaňáka: „*Na svátek Sv. Petra a Pavla narozen a křtěn 28. června 1916.*“ Jméno František dostal po svatém Františku z Assisi (a svém dědovi). Ve Vojtěchově chodil do obecné školy. Výuku náboženství zde měl na starost duchovní správce z Luké, kde byl František pokřtěn. Ve Vojtěchově stojí jen malá kaplička na návsi, kousek od rodného domu Františka Vaňáka stojí malá kamenná mohyla z bílých křemenů a do ní je vsazena deska, na níž stojí nápis „*Presidentu osvoboditeli*“, věnovaná T. G. Masarykovi.⁹ V obecní kronice se na několika místech uvádí, že zdejší obyvatelstvo zatvrzele trvá na své víře a nevěří výdobytkům moderny.¹⁰ Františkova výchova v tomto kraji byla velmi intenzivní, zejména v duchovním, ale i v pracovním směru. Umocňovala ji v jeho blízkosti i přítomnost tety Alžběty Norbertiny Vaňákové, ctihodné sestry III. řádu svatého Františka, která mimo jiné pod pseudonymem Eliška Horská regionálně psala a publikovala básně, písně i divadelní hry.¹¹ Také vedla dětský útulek a azylový dům pro dívky a staré ženy, jenž sídlil v Olomouci v kanovnícké rezidenci ve Wurmově ulici č. 5 (dnes středisko Samaritán pro lidi bez domova provozované Arcidiecézní charitou Olomouc), a později jako členka kongregace Milosrdných sester působila na Opavsku. Další střípky jeho katolické výchovy lze vyčíst také ze soukromých sešitků, které si vedl při studiích. František Vaňák si poznamenal:

⁹ Zajímavou koincidencí je, že T. G. Masaryk zemřel 14. září, stejně jako ThDr. František Vaňák.

¹⁰ Viz SPURNÝ, Aleš, KADLEC, Ján: *Obec, kde se narodil arcibiskup Vaňák*. Dostupné na http://www.rozhlas.cz/olomouc/kraj/_zprava/obec-kde-se-narodil-arcibiskup-vanak--1346448 [citováno 24. 3. 2016].

¹¹ Za zmínku stojí její sbírka nejrůznějších příležitostných přání zvaná „Gratulant“ vydaná v Olomouci v r. 1936 s rozsahem od přání pro rodinné příslušníky až po gratulace církevním hodnostářům. Básní podobajících se přání je zde necelá stovka. Tomuto drobnému dílu však předcházela sbírka k májovým oslavám matek z r. 1934 zvaná „Májové květy“. V roce 1939 vychází dalších 106 básní s různou katolickou tematikou. O sedm let později vychází básně, písně a divadelní hry k počtě matek, otců a k oslavě Matky nebeské s názvem „Májová akademie“ (vydal domov blahořečené Anežky české v Olomouci). Mariánských básní tu najdeme třináct. Zde je patrné, jak aspekty mariánské úcty formovaly víru rodiny Vaňáků a Františka Vaňáka provázely v dalším kněžském působení.

„Panno Maria, komu jsem zavázán díky po Pánu Bohu, nežli Tobě. Tys tak podivuhodně řídila moji lodičku života již od nejtěplejšího věku! Ještě jako dítě viděl jsem účinky Tvé pomoci na mé staré, vroucně milované stařence. Její vráscitě tváře tak mile s Tebou mluvily v modlitbě, její kostnaté ruce tak pevně svíraly řízenec, její povzdechy tak často platily Tobě, panno, útěcho v starobě i mladosti. Od stařenky jsem se učil té dětinské lásce k Tobě Matko, z jejích vytrvalých a vroucích modliteb jsem tehdy již tušil, že ty těšíš a vyslyšíš. Její modlitby a modlitby mé matky a tvá přímluva Panno Maria, řídily moji lodičku k přístavu kněžství. A celé mé studium bylo ve znamení volání a úpění trosečníka na moři k Tobě hvězdo pokoje. Což byly to malé překážky, jež mi hrozily zmaření vši naděje na kněze? Zdař zlý duch neváhal užít všech prostředků, jen abych co nejdříve všeho nechal, že jsem neschopný. A tu zase celé křížové tažení modliteb bylo k Tobě vysíláno a pomohlas... A když se mi dostalo té milosti, že jsem vstoupil do stavu duchovního, tu zvláště přímo hmatám Tvou mocnou ochranu. Zůstaň mi nadále matkou a zvláště až budu tím rozdavačem milostí božích, tehdy ved' moje kroky. Dej mi vroucí a dětinskou oddanost k matce církvi římskokatolické, která jediná má stálé spojení a zapojení se svým zakladatelem a zároveň i nejvyšší duchovní hlavou – Ježíšem Kristem – spasitelem naším.“¹²

¹² Osobní zápisky z roku 1939, uložené v Archivu arcibiskupství olomouckého v pozůstalosti Františka Vaňáka.

2 Studia

Svatost biřmování je mladému Františku Vaňákovi udělena v roce 1927. Po absolvování základního vzdělání v jednotřídce ve Vojtěchově nastupuje na osmileté Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži a v roce 1936 skládá maturitní zkoušky z jazyka českého, jazyka latinského, jazyka řeckého a matematiky. Ovlivněn mnohými osobnostmi ústavu a internátem utužen v disciplíně nastupuje František Vaňák na bohosloveckou fakultu v Olomouci. Během jeho studií Evropu tíží stoupající moc a hrozba Německa v čele s Adolfem Hitlerem. V září roku 1938 po Mnichovské dohodě je zabráno sudetské pohraničí, v březnu roku 1939 přichází okupace a následné odtržení Slovenska.¹³ Celosvětově podle Adolfa Hitlera přichází éra novopohanství a čisté rasy. Židy, katolíky, cikány a další nepohodlné je třeba odstranit.¹⁴ Během II. světové války je však katolická církev a její klérus morální oporou obyvatelstva a mnozí duchovní se stávají mučedníky.¹⁵ Mladý seminarista je zajisté ovlivňován těmito událostmi, avšak v centru jeho pozornosti zůstává příprava na budoucí poslání.¹⁶ Při studiu vyniká disciplínou, kázní, zbožností a sebeovládáním, inteligenci nevyjímaje.¹⁷ Tyto přímo vojenské ctnosti ho poté provází celým životem. František Vaňák je také formován předními osobnostmi tehdejší československé bohoslovecké akademické elity a taktéž elitami katolického kléru. Pro lepší demonstraci, kým a jak byl student, později kněz, František Vaňák formován, připojujeme „minimedailonky“ nejvýznamnějších kněžských osobností:

¹³ 29. října roku 1938 si bohoslovec František Vaňák poznamenává do svého osobního sešitku: „*Po čtyřměsíčních prázdninách, plných zmatků ve světě, po usilovném hájení naší samostatné vlasti, po diplomatických jednáních plných zrad a hanebných úskoků, vracíme se do ticha seminárních kaplí, abychom pokračovali k cíli svatého kněžství. Je nás mnohem méně, jsme sami synové odkazu sv. Cyrila a Metoda. Bratři německé národnosti nepřijeli, ale bohužel, že mnoho našich českých bratří dostalo se do spárů dravců, v jejichž žilách proudí jen nacionalista a síla dravých šelem. Oremus pro fratribusabsentibus!*“

¹⁴ 19. ledna roku 1939 si František Vaňák píše do svých poznámek: „*Národy se bouří, obrací proti sobě zbraně, ale promluví-li Bůh, celá země se třese a všichni národové jsou ve zmatku. Bude-li náš národ držet se pevně Boha, nechť ječí nepřátelé kol dokola, nic se nemusíme bát.*“ Dále pak: „*Ano Spasiteli, chci milovat své bratry jakožto tvé bratry. A právě i jiné národnosti, ty o nichž se domnívám, že jsou nepřáteli, nesympatické mi, kteří trpí, kteří jsou v opovržení. Ty chci milovat!*“

¹⁵ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4. S. 4.

¹⁶ Dochovaná krátká modlitba ze semináře: „*Učiň ze mne slabého a nevhodného materiálu nástroj svých plánů. Oslav Sebe skrze mne, ale prosím Tě vroucně, učiň to tak, abych já o tom nevěděl, a tak se uvaroval ješitnosti a samolibosti...*“

¹⁷ František Vaňák si poznamenal: „*Na duchovní život má velký vliv hygiena těla. Správné zažívání, mírně jíst, zvláště večer přizpůsobit stravu pro noční trávení.*“

- J. K. Matocha (1888 – 1961)¹⁸
 - studoval na Gregoriánské univerzitě v Římě,
 - kněžské svěcení přijal v roce 1914,
 - kaplan na Šumpersku,
 - přednášel filosofii a dogmatiku na Bohoslovecké fakultě v Olomouci,
 - biskupské svěcení proběhlo 1. května 1948,
 - od 10. dubna 1950 až do smrti 2. listopadu 1961 byl arcibiskup vězněn v bytě na arcibiskupství.

- Josef Hlouch (1902 – 1972)¹⁹
 - v roce 1926 byl arcibiskupem Prečanem vysvěcen na kněze,
 - zkušený řečník, dobře artikuloval, s lehkostí zvládal kostelní prostor bez mikrofonu,
 - r. 1934 skládá doktorát, po té vyučuje na Bohoslovecké fakultě v Olomouci,
 - od roku 1945 byl profesorem pastorální teologie,
 - 15. srpna 1947 přijal biskupské svěcení,
 - r. 1950 izolován, r. 1952 násilně odvezen k řádovým sestrám do Kadaně.

- František Tomášek (1899 – 1992)²⁰
 - 5. července 1922 vysvěcen na kněze,
 - 15. prosince 1938 promován doktorem teologie,
 - 14. října 1949 tajně konsekrován biskupem,
 - v roce 1951 je zatčen a bez soudu poslán na tři roky do internačního tábora v Želivě,
 - jediný český biskup, který se účastnil II. vatikánského koncilu,
 - v roce 1977 jmenován kardinálem a arcibiskupem pražským.

- František Cinek (1888 – 1966)²¹
 - ovlivnil ho Antonín Stojan (sepsal jeho život a dílo),

¹⁸ Viz CHAROUZ, Jindřich Zdeněk: *Biskup-Vyznavač Josef Karel Matocha. 1888-1961*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1991, S. 176.

¹⁹ Viz GRAUBNER, Jan: *Kněžské osobnosti*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7266-335-4, S. 44.

²⁰ JONOVÁ, Jitka. *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a "ilegální biskup": moravské působení Františka Tomáška*. 1. vyd. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2014. ISBN 978-80-86157-43-6, S. 111.

²¹ Viz GRAUBNER, Jan: *Kněžské osobnosti*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7266-335-4, S. 30.

- apologeta, dogmatik a především spirituál,
 - za II. sv. války víc než 3 roky vězněn a internován,
 - v roce 1945 spolu s ostatními kolegy obnovuje univerzitu v Olomouci, stává se jejím prorektorem,
 - celý život hlásal a kázal lásku, dle ní také žil,
 - po smrti uložen na Velehradě.
- Bohumil Zlámal (1904 – 1984)²²
 - noblesa, ctnost, která ho provázela celým životem,
 - láska k církvi a k národu, toť atributy hrdosti,
 - v letech 1945 – 1950 učí na Bohoslovecké fakultě v Olomouci,
 - za druhé světové války trpěl v koncentračních táborech,
 - přednášel církevní dějiny.
- Antonín Šuránek (1902 – 1982)²³
 - v roce 1926 přijal kněžské svěcení,
 - v letech 1929 až 1948 je spirituálem kněžského semináře v Olomouci,
 - od roku 1948 učí pastorální teologii,
 - v životě se věnoval literární tvorbě a poezii,
 - od roku 1951 internován v Želivě,
 - po komunistických perzekucích umírá v chudobě,
 - po smrti je započat diecézní proces blahořečení.
- Josef Vašica (1884 – 1968)²⁴
 - studium Vídeň (slavistika, jazyky),
 - roku 1919 docentem staroslověnského jazyka v Olomouci,
 - roku 1928 habilitován řádným profesorem,
 - kněžsky působí ve farnosti u Sv. Mořice v Olomouci,
 - roku 1937 přechází na Bohosloveckou fakultu do Prahy, kde se stává děkanem,
 - když komunisté zavírají katolické fakulty, odchází do důchodu a věnuje se vědeckému bádání.

²² Viz GRAUBNER, Jan: *Kněžské osobnosti*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7266-335-4, S. 158 n

²³ Tamtéž, S. 122 n

²⁴ Tamtéž, S. 137 n

- v aktivních letech propagoval římský rítus ve slovanském jazyce (liturgie Sv. Petra).

Seminarista František Vaňák je mimo jiné také členem Stojanovy Literární jednoty bohoslovců olomouckých. V archivu olomouckého arcibiskupství to dokládá dochované album výstřižků, článků z novin, poznámek, komentované a psané přímo Františkem Vaňákem.²⁵ Je věnováno koleji Tovaryšstva Ježíšova na Velehradě. Později ve své kariéře se k osobnosti a ideálům A. C. Stojana mnohokrát vrací, což dokládá dochované krátké kázání s názvem „Stojan volá ke kněžství“.²⁶

V den slavnosti sv. Cyrila a Metoděje, 5. července 1941, je jáhen František Vaňák vysvěcen v olomoucké katedrále sv. Václava na kněze. „Svátost uděluje mons. ThDr. Leopold Prečan.“ Takto se tato událost všeobecně uvádí, ale zjistili jsme z osobně psaného životopisu, že František Vaňák byl vysvěcen na kněze tehdejším světicím biskupem Dr. Josefem Schinzelem. O osm dní později slouží P. František Vaňák svoji první mši ve farním kostele v Luké.²⁷ K této příležitosti napsala jeho teta Norbertina Vaňáková následující báseň:

²⁵ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 95.

²⁶ *Stojan volá ke kněžství:*

„Kněžství bylo pro sluhu božího Antonína Cyrila Stojana životním ideálem a cílem, ke kterému směřoval od svého dětství. Vyrůstal ve zbožné katolické rodině. Stojanova rodina se denně společně modlívala ráno i večer. Zbožná matka vodívala své děti pravidelně do kostela. Malý chlapec Antonín rád napodoboval kněze u oltáře a měl velikou radost, když mu maminka koupila malý oltář, u kterého konával své pobožnosti. Toužil, aby mohl studovat na kněze. Odchází na školu k piaristům do Staré Vody, na gymnázium v Příboře a vyšší gymnázium studoval opět u piaristů v Kroměříži. Jako student vynikal pilí a zbožností. Rád ministroval a zpíval v kostele. Po maturitě se ihned přihlásil do kněžského semináře v Olomouci. Čtyři léta v bohosloví byla pro Stojana soustavnou sebevýchovou směřující k tomu, aby jako budoucí kněz přinášel denní oběť mše svaté, aby denně obětoval v neúnavné práci sebe, své zdraví, své schopnosti, svůj čas Bohu a svěřeným duším. A jako krok za krokem se blížil k oltáři, tak v Stojanovi rostl a mohutněl duch sebeoběti. Superior seminární si o něm poznamenal: ‚V studiu je neúnavný. Kapli navštěvuje vzorně přes svou nemoc a dobře působí na kolegy.‘ Na kněze byl vysvěcen o svátku sv. Cyrila a Metoděje 5. července 1876. Příkladná byla jeho zbožnost při první mši svaté. Tento den nazval ve svém deníku – nejblaženějším celého svého života. Hluboká víra pronikala všechny kněžské úkony sluhu božího, zvláště sloužení mše svaté. Všechny obřady konával s velkou zbožností a usebraností. Bylo na něm pozorovat, jak to vše dělá rád ke cti a oslavě Boží. Sluha Boží měl velkou úctu ke stavu kněžskému a péči o kněžský dorost. Stav kněžský pokládal za nejvznešenější, nejpotřebnější a nejzáslužnější. Vyzýval často k modlitbám za kněžský dorost. U bohoslovců pěstoval nadšení pro svaté ideály kněžství, povzbuzoval je na každoročních sjezdech velehradských. Později jako arcibiskup vydával pastýřský list o kněžských povoláních.“

²⁷ Dochovala se fotografie z novin zachycující pozhennání, které získává František Vaňák od svých rodičů. Stejná fotografie je také součástí primičního alba, které je dochováno a uloženo ve fondech Archivu arcibiskupství Olomouckého. Fotografie byla použita v diplomové práci.

Eliška Horská

MATKÁM NOVOKNĚŽÍ

Kdo šťastnější jest, než ty kněze matko?

Čí srdce plesá víc, než tvoje dnes?

Co pod srdcem kdys bylo ti tak sladko,

to plody svými sahá do nebes...

Co viděla jsi kdysi v noci snivé –

to v skutek obrátil dnes mocný Bůh,

již růží kvetou rány bolestivé

a v jásoť dal se sklíčený kdys Duch.

Jsi matkou rytíře té nadpozemské říše,

kde silný zápas vedl Michael –

jenž orat bude na své tvrdé líše,

i v horku dne a nepřátelských střel.

Však vědomí to vždycky oblaží tě,

když v stáří sedneš někam do stínu,

žes Bohu, lidstvu dala drahé dítě –

zaň nebe dá ti věnec z vavřínů...

V pozůstalosti se dochoval dopis ze dne 19. 8. 1965, kdy teta Norbertina píše ve věku 78 let Františku Vaňákovi. Jde v podstatě o pokyny jak uspořádat pohřeb po její smrti, kterou očekávala. Kdo z rodiny ponese rakev a kam, kdo bude pozván, kdo bude nad rakví pronášet řeč, které faráře je třeba oslovit a pozvat, jak se postarat o smuteční hosty. Teta ve své podstatě nařizuje Františkovi Vaňákovi, aby se o většinu záležitostí postaral. V dopise se také píše: „*V neděli asi o 9, neb 10. hodině prý bude o mě mluvit pražské rádio. Žádali můj životopis, tak jsem jim ho napsala, ovšem jen po stránce sociální a několik básní k tomu... Ondruška mě na to upozornil, že už jednou to vysílali a sestra Helga pravila, že tuto neděli to budou opakovat.*“ Dopis je pán na psacím stroji bez překlepů, stylisticky velmi na výši, což je na zmiňovaný věk úctyhodné, pokud dopis nediktovala, což si však nemyslíme.

3 Působíště

3.1 FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM, RYCHVALTICE – první působíště

Po kněžském svěcení a primiční mši ve své rodné vesnici nastupuje novokněz František Vaňák službu ve Frenštátě pod Radhoštěm.²⁸ Dekretem ze dne 25. července roku 1941, číslo dekretu 11.121. (vydala jej Knížecí – arcibiskupská konzistoř), je stanoven kooperátorem. Právní účinnosti nabývá od 1. srpna roku 1941. Konzistoř dle tehdejších protektorátních nařízení musela všechny změny oznámit Zemskému úřadu v Brně. Bylo nutné doložit evidenční list, árijské prohlášení a slib Vůdci.²⁹ Domovský list do Frenštátu pod Radhoštěm dostává František Vaňák až 11. prosince roku 1945. Má tedy v této obci právo domovské.

Od 1. srpna roku 1943 bylo Františku Vaňákovi přiděleno ještě místo provizora v Rychvalticích, nedaleko Frenštátu pod Radhoštěm. Zde i v okolních vesnicích taktéž vyučuje náboženství. Po čas služby, v rámci katechetické činnosti s mládeží, zakládá eucharistické kroužky, ve Frenštátě pod Radhoštěm je založena Mariánská družina.³⁰

V pozdějších letech dostává od místních rodáků pravidelně památeční fotoalba, přání, dopisy, fotografie, pohledy. Vše se nese v následujícím duchu: „*Město Frenštát s okolím, obec Trojanovice, posvátná hora Radhošť, Vaše první působíště, kde jste v srdci lidu frenštátského i trojanovického zanechal na sebe nezapomenutelné vzpomínky.*“³¹

Během let na Frenštátsku vznikají desítky ručně psaných příprav ke kázáním, katechezím a přednáškám. Zpracovávána jsou témata liturgického roku, mariánská témata, rodinná výchova, manželství, lidské utrpení. Tyto materiály v pozdějších letech František Vaňák pravidelně používá, přepracovává, aktualizuje. Dnes leží v pozůstalosti

²⁸ V pozůstalosti ThDr. Františka Vaňáka leží krásně zpracované primiční fotoalbum...

²⁹ „*Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávatí a své úřední povinnosti svědomitě zastávati.*“

³⁰ Což dokládají dochované fotografie z pozůstalosti uložené v Arcibiskupském archivu v Olomouci. Výbor Mariánské družiny posílá později po odchodu P. Františka Vaňáka celkem pravidelně přání k jubileím, pohledy, pozdravy, fotografie. Například ze dne 4. října roku 1949, podepsáni P. František Černoch a čtrnáct žen družiny.

³¹ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 15.

v Arcibiskupském archivu v Olomouci – 277 doposud nalezených a zdokumentovaných prací.³²

Na úplném konci roku 1947 dostává P. František Vaňák dekret s novou umístěnkou ke sv. Michalovi do Olomouce.

3.2 OLOMOUC – farnost u sv. Michala

Kostel sv. Michala v Olomouci s klášteřem spravoval od roku 1220 řád dominikánů. Po zániku klášteře vzniká samostatná farnost u sv. Michala, ta byla založena v roce 1784. Do dnešních dob se ve farnosti vystřídalo 15 samostatných správců farnosti, mezi nimi i P. František Vaňák.

Po 164 letech od založení byl dekretem číslo 143. – Kapitulní konsistoře v Olomouci od 1. ledna roku 1948 jmenován kooperátorem a administrátorem u sv. Michala v Olomouci a současně excurrento administrátorem v Olomouci – Nových Sadech František Vaňák, před tím kooperátor ve Frenštátě pod Radhoštěm.³³ U sv. Michala střídá Františka Gavlase, ten je přeložen do Osoblahy. Přemístění Františka Vaňáka do Olomouce má i studijní důvody, protože je třeba být nejbližší bohoslovecké fakultě.³⁴ Duchovní správa dvou rozsáhlých městských farností byla provizorní, neboť se čekalo na jmenování faráře u sv. Michala a obsazení fary v Olomouci – Nových Sadech.³⁵ Před nadcházejícím jmenováním do náboženského života příznivě zasáhlo jmenování nového arcibiskupa ThDr. Josefa Matochy a jeho konsekrace dne 9. května roku 1948. Pan arcibiskup byl ve farnosti dobře znám, neboť svého času působil a bydlel na faře sv. Michala v Olomouci. Z duchovní správy u sv. Michala odchází kooperátor ThDr. Josef Ryška, který byl jmenován II. sekretářem nového pana arcibiskupa.³⁶ Na podzim roku 1948 byl jmenován farářem u sv. Michala v Olomouci P. Bedřich Hoffmann, dříve farář v Horní Bečvě. Dosavadní administrátor P. František Vaňák dále zůstává u sv. Michala jako kooperátor.³⁷

³² HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 66-74.

³³ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci.

³⁴ Tamtéž se dočteme: „*Velmi schopný a inteligentní duchovní má ambice obhájit doktorát bohovědy, počítá se s ním jako s budoucím pedagogem, očekává se i vědecká dráha.*“

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

Pater Bedřich Hoffman byl v roce 1932 arcibiskupem Prečanem vysvěcen na kněze. Od roku 1936 působil jako farář v Horní Bečvě, Valašsko je tedy stejný kraj, kde působí za II. světové války i P. František Vaňák. Bedřich Hoffmann je roku 1940 zatčen gestapem a dále vězněn v koncentračních táborech v Buchenwaldu a Dachau. Během války v táborech prodělal skvrnitý tyfus a zápal plic. Přežít byl v nelidských podmínkách koncentračních táborů doslova zázrak.³⁸ Farářem u sv. Michala v Olomouci zůstal až do roku 1975. Od převratu v únoru roku 1948 se potýkal s komunistickým totalitním režimem a po tom, co prožil v koncentračních táborech, věřil, že se s komunistickým zřízením dá nějak domluvit, proto se angažoval v Mírovém hnutí.³⁹ Už krátce po skončení války vydává knihu s titulem „A kdo vás zabije“, která líčí osudy kněží v koncentračních táborech. Během II. světové války i po ní měli podobný osud i kardinál Josef Beran a kardinál Štěpán Trochta.⁴⁰

Od ustanovení faráře jsou ve farní kronice sv. Michala v Olomouci zápisy z let 1948, 1949, 1950 věnované převážně životu a práci P. Bedřicha Hoffmanna. O kaplanu Františku Vaňákovi je zmíněno, že bydlel na faře, že jako kaplan učil náboženství na obecné škole a učil náboženství i na školách ve farnosti sv. Mořice.⁴¹ V zápise z roku

³⁸ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. S. 47-48.

³⁹ Tamtéž, s. 47-48.

⁴⁰ Kardinál Josef Beran (narozen 29. 12. 1888 Plzeň, zemřel 17. 5. 1969 Řím) přežil koncentrační tábor v Terezíně a Dachau, onemocněl tyfem a vážil pouze 49 kilogramů. V roce 1946 je papežem Piem XII. jmenován arcibiskupem pražským. Po únorovém převratu v roce 1948 byl komunisty několikrát internován, vše vyústilo ve vyhnanství ve Vatikánu. Zemřel na rakovinu plic v papežské koleji Nepomucenum v Římě, kde bydlel. Až v roce 2018 se jeho ostatky slavnostně vrátily zpátky do rodné vlasti. V jednom z hlášení církevního tajemníka z 30. 9. 1951 bylo napsáno k církevní otázce toto: „*Odstranění arc. Berana na věřící lid mnoho nezapůsobilo, jelikož velká část lidí žila v domněnce, že Beran byl odstraněn již před rokem a dokonce podle šuškalů vězněn. Arc. Beran je u věřících bolest, která již z velké části přebolela před rokem a dnes nezapůsobila tato věc otřásajícím dojmem. Faráři z kazatelny se zdržují komentáře, ač je to Beran a rovněž slib pěti biskupů je pro ně úplně neznámou věcí. Mlčí také i o tom.*“

Kardinál Štěpán Trochta (narozen 26. 3. 1905 Francova Lhota, Valašsko, zemřel 7. 4. 1974 Litoměřice) taktéž přežil nacistické koncentrační tábory (Terezín, Mathausen, Dachau), komunismus však už nikoli! Byl nezákonně internován, ve vykonstruovaném procesu byl odsouzen na 25. let vězení. Propuštěn na amnestii, poté znovu internován. V roce 1968 začíná znovu pracovat ve svojí Litoměřické diecézi a v roce 1969 jej papež Pavel VI. ustanovuje kardinálem. Následná normalizace vykonala své. Kardinál Trochta zemřel na mozkovou mrtvici v roce 1974 doslova „uřván“ k smrti krajským církevním tajemníkem Karlem Dlabalem.

⁴¹ Pro úplnost věci uvádíme výpis z dokumentu dochovaného v Zemském archivu v Opavě. Jde o vyměření osobních požitků na pozici I. kooperátora u sv. Michala v Olomouci:

- zákonitá nezvýšená kongrua (nejnižší příjem) 15 900,-
- 1. zvýšení příjmu podle započtené služební doby ročně 1 728,-
- celkem ročně 17 628,-
- platový přírůstek ročně 6 000,-

1949 můžeme také číst, že svatomichalský kaplan P. František Vaňák koncem měsíce dubna vykonal zkoušku všeobecné bohovědy, takže se v květnu mohl podepisovat ThLic. V roce 1950, začátkem března byl promován na doktora bohovědy. Třetího března dostává od děkana Bartoloměje Kutaly pokyny k převzetí doktorátu, promoce jsou stanoveny na 9. března o půl dvanácté dopoledne. V pokynech je dále uvedeno, že je nutné dostavit se v církevním úboru(abbé), je třeba si opatřit červený biret a doktorský prsten. Také je třeba před promoci složit do rukou jeho excelence arcibiskupa a Velkého kancléře zdejší fakulty Dr. Josefa Matochy podepsané vyznání víry, zaslat děkanství své curriculum vitae, jedno v jazyce českém, jedno v jazyce latinském. Den předem je třeba se představit vedení university a hlavním představeným fakulty a pozvat je k promoci. František Vaňák tak tedy činí a objednává se na osobní audienci k tehdejšímu arcibiskupovi Karlu Matochovi. Osobně zve metropolitu na svou promoci. Ten pozvání přijímá, ale v poslední chvíli je mu vstup na fakultu zakázán státními orgány. Arcibiskupa Matochu zastoupil prelát doktor Hudec. Doktor František Vaňák pozval na promoci také superiora Františka Hradila. Ten v den promoci posílá přání a omluvu: „*Veledůstojný a milý pane doktore, ještě jednou Vám z celého srdce blahopřeji k dnešní promoci. Kéž dnešní den Vám přinese pro další život a působení přehojné požehnání Boží. Tolik jsem se těšil na Vaši promoci, a jak víte, rád jsem se jí chtěl účastnit. Ale není mi dnes dobře. Proto velmi prosím, byste mou nepřítomnost laskavě omluvil. Místo té své nepřítomnosti věnuji Vám tím více modlitby. Srdečně Vás zdraví – in domino addictissimus, František Hradil.*“⁴² Otázkou zůstává, zdali i zde nezasáhly státní orgány.

„*V roce 1950 byly čteny Pastýřské listy, které pojednávaly o vztahu Církve a státu. Jejich čtení bylo zakázáno státními úřady. Kde byly čteny, tam byli duchovní buďto zatčeni, nebo po výsledku trestání pokutami. U sv. Michala v Olomouci četl první pastýřský list o Božím těle dr. František Vaňák, který byl pokutován. Druhý a třetí pastýřský list četl farář Hoffmann. Ten už pokutován nebyl.*“⁴³

Částka je dotována z náboženské matice. Z uvedených požitků bude srážena daň ze mzdy a jedno procento nemocenský příspěvek.

⁴² Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalosti arcibiskupa Františka Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.

⁴³ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci.

„V roce 1951 v březnu konal kaplan dr. František Vaňák poslední funkce. Byl přeložen za administrátora do Rýmařova. Ukončil ještě cyklus postních kázání. Z Rýmařova přijel ještě čtyřikrát, aby měl májové kázání.“⁴⁴

Pozastavme se u dochovaného dokumentu ze dne 12. března roku 1951, kde v rámci přesunu ThDr. Františka Vaňáka odpovídá církevní tajemník KNV Horák Arcibiskupské konsistoři do Olomouce. Jde o potvrzení státního souhlasu k přesunu do Rýmařova na žádost arcibiskupství. Otázkou zní, kdo dal prvotní pokyn k přesunu ThDr. Františka Vaňáka z Olomouce do Rýmařova.⁴⁵ Všeobecně se má za to, přesun nařídil stát. Kdy a kým bylo „taháno za nitky“ se však už dnes pravděpodobně nedozvíme.

Ke konci roku 1950 je doktor František Vaňák jmenován prosynodálním soudcem. Dalšími jmenovanými jsou doktor Jan Lantsche (dómský vikář) a Bedřich Hoffmann (farář u sv. Michala).

K působení Františka Vaňáka u sv. Michala v Olomouci je možno ještě poznamenat, že se zde setkal s výmalbou kostela a s obrazy od F. Nabotha, s jehož dílem se později setkává také v Rýmařově, kde tento významný umělec taktéž tvořil.

3.3 RÝMAŘOV

3.3.1 Osudové okamžiky Rýmařovska

K zásadním událostem, které ovlivnily vývoj politické situace na Rýmařovsku pro dobu působení ThDr. Františka Vaňáka, byl konec války v Sudetech, komunistický převrat v roce 1948 a normalizační léta po osazení Československa pěti „spřátelenými“ armádami. Proto je třeba přiblížit si něco málo z těchto událostí ke snadnějšímu uchopení kontextu.

První světová válka a rozpad Rakouska-Uherska přinesly možnost připojit Jesenícko (Sudetengau) k Německu. Zásah armády a vznik první republiky však tyto tendence znemožnil. V souvislosti s velkou hospodářskou krizí 30. let 20. století však nastal úpadek pohraničního průmyslu a zdejší hnutí nacionalistů později využil Adolf Hitler – Rýmařovsko bylo připojeno k Německé říši. Dlouho se z toho však německé obyvatelstvo neradovalo, po období nadšení ze sjednocení přišlo vystřízlivění, které

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Viz příloha č. 1

s sebou přinesl během druhé světové války vznik zajateckých táborů, věznic, pracovních táborů, ba i a poboček koncentračních táborů (Bruntál, Světlá Hora, Hanušovice).⁴⁶

Konec války v Rýmařově se odehrává bez rozkvetlých šeríků a davy lidí nejasají v ulicích. Jsou vidět prázdné ulice a je cítit strach a smutek. Od roku 1942 je každý čtvrtý muž na německé frontě. V roce 1944 vlekli nacisté městem ruské zajatce, kteří většinou skončili v hromadném hrobě u Dětrichova. Kolem Karlovy Studánky se v březnu 1945 schyluje k akcím banditů (Wehrwolfů). V dubnu vyvěsili Rýmařované z oken bílé prapory, načež byl zatčen starosta města kapitanem SS Morawetzem. Dne 7. května dorazili do Bruntálu Sověti a při postupu začali od Stránského odstřelovat Rýmařov. Mnoho domů bylo zničeno, fara a kostel Sv. Michaela však jako zázrakem zasaženy nebyly. Držící se německé oddíly útočily chaoticky v okolních vesnicích. Zbytečně umírají lidé. Fanatického kapitána SS Morawetze později zastřelí jeho vlastní esesáci v Janušově.

Po porážce nacismu se i zde odehrávaly pochody smrti, na Janovickém zámku je zřízen internační tábor.⁴⁷ Po obsazení města sovětskou armádou se stal velitelem kapitán Nikolaj Golubanov. Někteří z místních německých obyvatel jsou zastřeleni, některé ženy znásilňovány opilými sovětskými vojáky. Zvedá se vlna sebevražd. 7. května si vzalo život 15 mužů, 18 žen a 13 dětí. Počty starých lidí se ani nepočítají... Důvody? Strach, ztráta víry, znásilňování, beznaděj, obavy z trestu a msty. Od května do srpna přišlo o život v tomto okrese 174 lidí, jak to dokládají místní záznamy, žádná smrt se však nevyšetřovala. Ve vzduchu visela zloba, nelidskost, krutost a nejistá budoucnost. Zemi pokrývají trosky a hroby, je cítit blížící se exodus. Radost z konce války se nekoná, nikdo šeríky nemá. V této krajině ani v tuto dobu nekvetou. Utrpení nekončí, následuje odsun v letech 1946 – 1947. Dočasně jsou ponecháni jen nepostradatelní odborníci k zajištění chodu strategických provozů.⁴⁸

⁴⁶ Viz ICHA, Roman, KAREL, Jiří, PLESKÁ Leona, SCHNEIDER, Herbert: *Exodus tradiční německé majority Rýmařovska v letech 1945-6*. In Střední Morava. Roč. 7, č. 13. Olomouc: Memoria, 2001. ISBN 80-85807-92-0, S. 34.

⁴⁷ Viz ICHA, Roman, KAREL, Jiří, PLESKÁ Leona, SCHNEIDER, Herbert: *Exodus tradiční německé majority Rýmařovska v letech 1945-6*. In Střední Morava. Roč. 7, č. 13. Olomouc: Memoria, 2001. ISBN 80-85807-92-0, S. 42.

⁴⁸ Podrobněji in ICHA, Roman, KAREL, Jiří, SCHNEIDER, Herbert. *Těžké umírání na prahu míru – Rýmařovsko 1945*. In Střední Morava. Roč. 5, č. 9. Olomouc: Memoria, 1999. ISBN 80-85807-92-0.

Nové osidlování prázdných usedlostí a domů se neobešlo bez rabování. Zabírat přicházeli lidé z Hané,⁴⁹ z Beskyd, Mor. Slovácka, Horáci, z Vysočiny, Slováci, Slováci žijící v Rumunsku a i Romové. Ještě dnes se některým vesnicím na Rýmařovsku říká „Velké a Malé Rumunsko“. Mentalita a úroveň příchozích je různorodá, víra taktéž. Celkově však v lidech zůstává předválečná zrada spojenců, na které se všeobecně spoléhalo a v sovětském lidu vidí zachránce, proto zde má k moci se deroucí komunismus na různých ustláno. Přichází rok 1948 – znárodnění, kolektivizace. Neobsazené domy a zemědělství usedlosti jsou v pozdějších letech armádou srovnány se zemí, bourány jsou i mnohé církevní památky. Komunismus se zde natrvalo usadil a jeho vliv je zde bohužel cítit ještě dnes.

Dalším přelomovým bodem našich dějin byla okupace 21. srpna roku 1968. Jak ony události probíhaly na Rýmařovsku, nám chronologicky popsal kronikář František Vychodil. Uvolněné jarní události tohoto roku otevřely duchovnímu poslání ThDr. Františka Vaňáka po dlouhé době nové možnosti. Jeho práci v těchto časech se budeme v následujících příslušných kapitolách věnovat. Následovala okupace a dozvuky roku 1969. Co se dělo v následujících normalizačních letech se velmi citelně dotýkalo i katolické církve na Rýmařovsku. Jak bylo přistupováno k duchovním a lidem, vycházelo z toho, co se dělo právě v roce 1968 a 1969. Rýmařov a jeho okolí je malý region, lidé se tu více znají, ale také toho na sebe více vědí. Na těchto faktech komunisté v následujících letech stavěli.

„Nikdy jsem neviděl mezi lidmi tolik smutku, zoufalství, ale i nenávisti jako v těch prvních osudových dnech kolem 21. srpna.“ V těch dnech se ukázala po dlouhé době skutečná jednota našeho národa. Stranická špička k ní však nepatřila. Našemu národu hrozilo nebezpečí a hlavně byl znovu zrazen a ponížen. Lidé ve svých srdcích cítili nenávist a zklamání. Toho dne ve tři hodiny ráno přeletěla nad Rýmařovem letadla. Lidé si mysleli, že jde o cvičení armády. O hodinu později se objevily na státní silnici z Bruntálu směrem do Šumperka první tanky polské lidové armády, následovala obrněná vozidla, nákladní auta, vozy vojenské kuchyně a jiná lehká technika. Probouzející se lidé se podrobnosti o událostech dozvídali z rozhlasu. Vojska pěti armád vstoupila na naše území, aby „potlačila kontrarevoluci v Československu, neboť se situace vymkla Ústřednímu výboru KSC z rukou a socialismus je v ČSSR ohrožen“.

⁴⁹ Většinou šlo o sourozence z gruntů, kteří nebyli prvorození, aby zde mohli hospodařit – jako můj děd (pozn. autora).

V té době nikdo netušil, kdo cizí vojska do republiky poslal. Lidé celý akt nazvali agresí a porovnávali jej s rokem 1939. Navíc nás přepadly spřátelené země. Ve městě se objevují první protestní nápisy a hesla.⁵⁰ V půl deváté ráno se objevují první tanky na náměstí v Rýmařově. Přijely od Bruntálu, projely po Revoluční ulici na třídu Hrdinů, z náměstí pokračovaly směrem na Horní město, Tvrdkov a Libinu. Někteří mladí lidé se snažili s vojáky komunikovat. Polští vojáci odpovídali: „Říkali nám, že jdeme potlačit kontrarevoluci, že jedeme na cvičení Varšavské smlouvy a také, že jedou na pomoc proti Němcům z NDR, kteří vnikli do Československa.“ Tanky a technika projížděly v časových intervalech až do pozdních odpoledních hodin. V devět hodin dopoledne se urychleně sešly rady MěstNV a místní výbor KSČ. Následně vyzvaly občany k zachování klidu, požadují rychlý odchod vojsk, a aby nespolupracovali s cizími armádami. Ten den se mnoho nepracovalo, lidé spíše debatovali. Přesně v poledne zazněla dvouminutová siréna. Šlo o kratičkou demonstrativní stávkou. Město vypadalo jako mrtvé. Vše se zastavilo.

Ve čtvrtek 22. srpna ve tři hodiny ráno přeletěla nad městem směrem na západ další letadla. O půl šesté ráno ležely před radnicí na stolech podpisové archy, kam se lidé podepisovali na protest proti napadení země. Stejně archy lidé podepisovali v závodech, úřadech a jinde. Do večera tyto archy podepsalo 4800 lidí. Z ulic zmizely směrové tabule a tabule s názvy ulic, to proto, aby byli vojáci dezorientovaní. Státem bylo vyhlášeno omezení prodeje potravin.

V pátek 23. srpna se očekávaly zprávy z mimořádného sjezdu strany v Praze. Ten byl mimořádně obtížný a téměř za ilegálních poměrů, slovy kronikáře. Odpoledne se do Rýmařova dostavil delegát mimořádného sjezdu, soudruh Škubna z Břidličné. Všem pohnutými slovy vylíčil své dojmy ze sjezdu. Bylo přijato usnesení o nutnosti odchodu cizích armád a o okamžitém propuštění protiprávně zatčených funkcionářů strany a státu. Shromáždění souhlasilo i s neutralitou republiky. V odpoledních hodinách předala na národní výbor paní Marie Bětíková (Kodovská) báseň „ZRADA“, která byla rozmnožena a rozdána lidem. Vystihuje názor lidové básničky.

V sobotu 24. srpna vrcholí odpor vůči okupantům, zejména proti Sovětskému svazu. Městský Národní výbor v 10:30 vyhlásil oficiálně rozhodnutí o odstranění pomníku J. V. Stalina. Z rozhlasu po drátě se ozvala prosba: „Voláme na pomoc nějaký

⁵⁰ „Hanba vám spojenci. Nikdo vás nezval. Jedte domů. Včera draží a dnes vraží.“

jeřáb s lidmi.“ Okamžitě odpověděl Geologický průzkum, že dávají k dispozici jeřáb, ale nemají řidiče. Ten výzvu uslyšel a přišel na pomoc. Na třídě Hrdinů se mezi tím sešlo mnoho lidí a za necelou hodinu byla socha odklizená do skladu Technických služeb. Pracovníci Hedvy vyrobili malé čs. vlaječky na černém smutečním podkladu. Lidé si je mezi sebou rozdávali. Na náměstí před radnicí byl postaven koš, kam lidé odhazovali své stranické legitimace. Koš se několikrát naplnil. Kousek oproti postával doktor Vaňák a pan Jiří Karel a o nastalé situaci diskutovali.⁵¹ Tušili změnu ještě k horšímu, která se v následujících dnech a měsících vyplnila. Stupňují se ostré protesty proti okupaci země, lidé a podniky se distancují od případných kolaborantů a zrádců. Na podporu těch, kteří prolili v prvních dnech okupace svou krev, se ve městě přihlásilo 70 dobrovolných dárců krve. V těchto dnech se očekávaly zprávy z jednání v Moskvě mezi zástupci Československa a Sovětským svazem.

„V pondělí 27. srpna se nad městem rozezněly zvony kostelů a sirény továren. Zněly plných 15 minut a vyjadřovaly jednotu národa.“ Je třeba celostátně obdivovat práci rozhlasových pracovníků. Odpoledne se rozhlasem neslo usnesení z moskevského jednání... Lidem doslova vyráželo dech! Lživá tvrzení o bratrské pomoci, o úctě a suverenitě, o dalším prohlubování vzájemných vztahů v duchu tradičního přátelství... Někteří doslova plakali. Lidé odmítali tato stanoviska, neboť cítili nátlak, nicméně se museli smířit s faktem, že na území republiky je víc jak půl milionu cizích vojáků a proti tankům nelze jít s holýma rukama. „Hořkost naplnila srdce našich lidí.“ Výsledkem moskevských dohod je cenzura novin a 3. září si návštěvníci kina mohli naposledy prohlédnout historický Týdeník o pražských událostech. Následující den přišel z Ostravy telegram – „Týdeník nepromítat a ihned vrátit.“ V zemi se hovoří o prvním zatýkání nepohodlných lidí. Parlament dne 24. října ratifikoval moskevské dohody a souhlasil s „dočasným“ pobytem sovětských vojsk na našem území. Lidé cítili, že dojde na zásadní změny. Počátkem roku 1969 se předešlé události začínají stranicky přehodnocovat a následují čistky.⁵²

⁵¹ Zaznamenán rozhovor s Mgr. Jiřím Karlem. Zveřejněn v příloze magisterské práce „*Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*“.

⁵² V roce 1971 byl František Vychodil zbaven funkce kronikáře města a byl nahrazen novým kronikářem Vratislavem Konečným. Téhož roku byl pomník J. V. Stalina v Rýmařově obnoven, a to jako „symbol našeho přátelství k národům Sovětského svazu, které je pevné a trvalé a je také spolehlivou ochranou socialismu v naší vlasti“ Vojska SSSR zde zůstala až do roku 1991.

3.3.2 Léta 1945 – 1968

Na úvod této části práce uvádíme kompletní přehled duchovních správců na Rýmařovsku pro lepší orientaci v následujícím textu:

- P. Florián Oral – 1. 9. 1945,
- P. František Sečkař – 15. 2. 1946 – 1. 10. 1946 (později provisor v Jiříkově),
- P. Jan Machálek – 15. 10. 1946 – 1. 5. 1947 (kooperátor),
- P. Rudolf Havelka – 15. 5. 1947 – 19. 10. 1949 (od 16. 5. 1951 kanovníkem v Olomouci),
- P. Bohumil Neubauer – 1. 2. 1948 – 1. 4. 1950 (III. Kněz – kooperátor, roku 1951 jmenován do Břidličné a Velké Štáhle, bydlí však na faře v Rýmařově),
- P. Dr. Vojtěch Tkadlčík – 1. 9. 1950 – 15. 3. 1951,
- P. Dr. František Vaňák – 15. 3. 1951 – 26. 8. 1989 (od 1. 3. 1975 je také ustanoven administrátorem ve Staré Vsi, odkud odešel do důchodu P. Vladimír Ryšavík;
24. 3. 1975 byli do Rýmařova přiděleni na výpomoc P. Bohumil Měchura a P. Antonín Vavroušek, oba však měli své farnosti (v Horním Městě a v Rudě), které spravovali. Dosazení dekretem číslo 781 apoštolského administrátora v Olomouci ze dne 24. 3. 1975 s platností od 15. 3. 1975. Po biskupském svěcení doktora Vaňáka byl správou farnosti jako děkan pověřen P. Bohumil Měchura),
- P. Alois Mazánek – 1. 6. 1954 – 1. 4. 1962 (jako II. kněz v Rýmařově, současně vypomáhal i v Bruntále).

Doktor František Vaňák se do Rýmařova stěhuje v den svátku blahoslaveného Jana Sarkandra, 16. března roku 1951. Ve funkci střídá P. Vojtěcha Tkadlčíka, ten je poslán do Stráže nad Nisou u Liberce, taktéž do pohraničí.⁵³ V duchovní správě v Rýmařově působí ještě P. Bohumil Neubauer, ten je od 1. dubna roku 1951 jmenován administrátorem do nedaleké Břidličné a Velké Štáhle. Nálada Rýmařovských věřících

⁵³ Kádrová připomínka – ThDr. Vojtěch Tkadlčík, administrátor v Rýmařově. Skupina IV. „*Jmenovaný má jíti na Litoměřicko. Při mé návštěvě za tímto účelem měl jsem s ním ostrou diskusi o socialismu a náboženství. Prohlásil: Ano, já jsem proti socialismu, protože socialismus je proti náboženství. Uváděl, co napsali Marx a Lenin o náboženství. Počátkem února t. r. navštívil nemocného příslušníka KSČ. Při tom si všiml, že má u sebe knihu a ptal se, co je to za kniha. Soudruh mu odpověděl, že Tichý Don, a on řekl, že to zná. Po chvíli řekl P. Tkadlčík: Víte, já čtu nejraději pohádky, v těch se aspoň dozvím pravdu. Na okresní besedu se nedostavil a vzkázal, že se musí chystat na Litoměřicko, že má moc práce.*“ Rýmařov, 15. 2. 1951. Církevní tajemník.

byla tou dobou stísněná, neboť 30. srpna roku 1950 byly nuceny opustit svůj klášter na Janovické ulici sestry františkanky. Den před tím předal předseda ONV sestře představené rozkaz o opuštění kláštera.⁵⁴ Počátkem září roku 1950 byl duchovní P. Florian Oral odvezen režimem do Želiva. Tento duchovní byl do Rýmařova dekretován arcibiskupskou konzistoří v Olomouci jako III. Koordinátor s platností od 1. září roku 1945 jako první český kněz v sudetském pohraničí.⁵⁵ Patera Floriana Orala střídá v duchovní službě ThDr. Vojtěch Tkadlčík (do příchodu ThDr. Františka Vaňáka).⁵⁶

Od poloviny února roku 1946 zde působí jako kooperátor také P. František Sečkař, později provizor v Jiříkově. V polovině listopadu téhož roku doplňuje stav P. Jan Machálek. Toho v roce 1947 střídá P. Rudolf Havelka. Další změna přichází 15. září roku 1948 s P. Bohumilem Neubauerem z Hulína. V blízké Staré Vsi zůstává po válce německý kněz Jan Zolper.⁵⁷ Ve Staré Vsi u Rýmařova zůstává více neodsunutých Němců, to kvůli zachování místních důležitých provozů. Pokud by i tito byli odsunuti,

⁵⁴ Státní úřad pro věci církve v Praze rozhodl přípisem ze dne 26. srpna roku 1950 (č. 24-k-ž-50), aby se řádové sestry z kláštera v Rýmařově (provincie Opava) přestěhovaly do Nové Říše. V klášteře na Janovické ulici č. 33 bydlely trvale čtyři sestry pod vedením sestry představené Luciany Minaříkové (narozené 12. 10. 1897 v Blatnici pod Svatým Antonínkem) a jedna řeholní kandidátka – laička. Klášter byl i domovem jiných sester na odpočinku, nebo sester z nemocnic. Koncem srpna roku 1950 zde bydlelo na třicet sester. Den po rozkazu klášter ihned opustit, sloužil v klášterní kapli poslední mši svatou P. Florian Oral. Po mši byly sestry auty odvezeny do Nových Sadů u Olomouce a odtud do Nové Říše, do bývalého premonstrátského opatství.

⁵⁵ Vysvěcen byl v Římě v roce 1939.

⁵⁶ Později, v porevoluční době se spolu setkávají. Arcibiskup František Vaňák 8. října roku 1990 pověřuje ThDr. Vojtěcha Tkadlčíka spolu s vedením university Palackého funkcí prvního děkana obnovené bohoslovecké fakulty. Ten se jako biskupský vikář také podílel na přípravě procesu svatořečení Jana Sarkandra a na diecézním procesu blahořečení arcibiskupa A. C. Stojana. Tyto úkoly jsou součástí programu, který si arcibiskup František Vaňák stanovil při nástupu na biskupský, následně arcibiskupský stolec. Osudy všech jmenovaných se ve světle dějinných událostí jeví jako evidentní boží záměr.

⁵⁷ Ve zprávě církevního tajemníka ze dne 1. září 1949 se píše: „Dnes ráno jsem navštívil okresního velitele, soud. por. Jana Dvořáka na stanici SNB v Rýmařově, abych se ho otázel na různé věci související s církevní otázkou. Ohledně děkana Josefa Zolpera ze Staré Vsi mi pravil, že podává pokyny zbylým Němcům, odsunutým Němcům vyřizuje a zasílá různé doklady (jako křestní a domovské listy), v kázáních zakazoval pracovat o nedělích a svátcích. V roce 1946 konával ve Staré Vsi pro Němce zvlášť pobožnosti a tito se z daleka tam dostavovali, pak mu v tom bylo zabráněno příslušníky SNB. Často ho vozí autem nadlesní z Rudy. Také dne 7. 8. 1949 o 20. hodině přijel autem z Olomouce, řízeným správcem Obermulerem z arcibiskupského paláce, biskup Zela do Rýmařova, kde se zastavil na faře a pak jel do Staré Vsi k děkanu Zolperovi. Ohledně P. Orala z Rýmařova mi sdělil s. Dvořák jednak to, že u něj byl 7. 8. biskup Zela, dále že často jezdí na Hostýn a zdržuje se tam, až se stanice SNB z Bystřice pod Hostýnem na něj dotazovala. Dále na faru že chodí denně Němka Vernerová a kostelník Křapa, kamenosochař z Rýmařova, velký lidovec. Také z auta biskupa Zely vystoupil na Benešově ulici nějaký muž a nebylo zjištěno, kdo to byl.“ Zpráva po té pokračuje stavem kláštera řádových sester v Rýmařově a Ryžovišti. Jak vidno, soudruzi sledovali vše a bez udavačů se neobešli. Existují seznamy, těmi se zde budeme také zabývat.

přišly by místní podniky o možnost chodu, neboť znalosti a letitá zkušenost by odešla spolu s nimi.

Přesuny duchovních na Rýmařovsku řídí komunistický režim. Tomu se zde daří ihned od konce války. Roku 1946 je dle místní kroniky ve městě 63 % komunistů, voličů celkem 5295, z toho komunistů 3312. V rámci ideologie ustupuje otázka církevní příslušnosti do pozadí.⁵⁸ Pro následující léta je klíčový rok 1948 a jeho únorové události. Politické strany na Rýmařovsku, kromě komunistů, to neměly jednoduché. Před druhou světovou válkou zde působily pouze strany německé. České politické strany vznikaly ve městě i okrese s příchodem nových usedlíků. Podle prvního českého kronikáře Františka Vychodila založili první stranickou organizaci sociální demokraté, následovali komunisté a národní socialisté. Přesné datum kronikář nezaznamenal, stalo se tak asi ihned po příchodu Rudé armády a prvních českých novousedlíků. Až 17. října 1945 byla ustanovena také rýmařovská organizace Československé strany lidové a i její zástupci se zapojili do správy města.

V letech 1945 až 1947 běžel v západních státech kolem hranice se Sovětským svazem proces sovětizace. V Československu však pomaleji, než si Stalin přál. Politické události kolem vlády v Praze vrcholí 20. února 1948, když Klement Gottwald vyzval sympatizující lid k vytvoření Lidových milicí a místních akčních výborů Národní fronty. Lidové milice, jak je známe z Prahy, sice v Rýmařově nevznikly, přesto komunisté vytvořili ze svých členů ozbrojené hlídky, které ve městě dohlížely na pořádek a hlídaly významné budovy. V čele místního akčního výboru v Rýmařově stanul František Pikna, rýmařovskému okresnímu akčnímu výboru předsedal tehdejší ředitel gymnázia dr. Vašek. O dva dny později byl v Praze naplánován sjezd závodních rad. Z Rýmařova jeli podpořit Klementa Gottwalda převážně komunisté, jel také národní socialista František Vychodil, o kterém bude ještě psáno.

Klíčovým dnem byla generální stávka 24. února. V Rýmařově se nenašel nikdo, kdo by akci sabotoval. Následující den bylo v budově kina uspořádáno setkání, na které dorazili zástupci všech okresních podniků. Slovo si vzal zmíněný ředitel gymnázia dr. Vašek, který promluvil o důležitosti a významu posledních dnů. Následně bylo přijato usnesení, jímž „pracující rýmařovského okresu vyjádřili podporu Klementu Gottwaldovi v jeho snaze o rekonstrukci vlády“. Rezoluci podepsali kromě komunistů

⁵⁸ HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 40.

i členové dalších stran NF. Po tomto převratu začaly komunistické čistky. Ty si na Rýmařovsku vybraly také svou daň. Jednou z obětí byl národní socialista František Vychodil. Ten musel opustit svoji pozici v místním národním výboru, stejně jako další člen ČSNS Zdeněk Dršťák, nebo lidovec Jan Trčka. Šest osob se muselo z rýmařovského okresu vystěhovat. V tehdejší terminologii byli dotyční tak zvané „vyakčnění“ z okresu. Jedním byl předseda okresního výboru ČSNS Vlček. Toho komunisté po razii na okresním sekretariátu strany obvinili z odcizení pošty určené pro KSČ. Vlčkův příběh je o to tragičtější, že ani po přestěhování na Zlínsko nenašel klid. Zklamán změnou poměrů a přeměnou na totalitní stát spáchal o několik let sebevraždu.

Ačkoli většinou komunistům stačilo, aby byly rebelující strany tak zvané „obrozeny“, v Rýmařově tento proces nenastal. Předsednictva místních lidovců a národních socialistů se rozhodla rozpustit organizace, ale jejich členům bylo záhy nabídnuto členství v KSČ. Nějaký čas tak ve městě fungovali vedle komunistů jen sociální demokraté. Ti svoji činnost ukončili 25. června 1948, kdy byla ČSSD sloučena s KSČ. Národní socialisté, kteří byli ochotni spolupracovat s komunisty, změnili název partaje na Československou stranu socialistickou. Ta začala znovu v Rýmařově fungovat v prosinci roku 1949. Její členská základna však byla méně početná. Již výše zmiňovaný František Vychodil mohl kvůli tomu zůstat učitelem na základní škole a také směl nadále vykonávat funkci rýmařovského kronikáře.

V Rýmařově proběhl únorový převrat relativně v poklidu. Místní obyvatelé zde teprve po několika vlnách osídlování zapouštěli kořeny, československá vláda potřebovala zalidnit pohraničí po odsunutých Němcích. Do těchto oblastí většinou přicházeli lidé, kteří toužili po novém začátku či zlepšení svých životních situací. Komunisté, jejichž hesla v oněch časech mířila hlavně na tyto novousedlíky, toho patričně využívali a z toho těžili. Menšinové politické strany Rýmařovska nechtěly a ani nemohly riskovat střety s komunisty. Proto také ruku v ruce s komunistickým fanatismem, ideologií a psychickým terorem mohli pohlaváři a spolupracující vyvíjet značný tlak na církve, duchovní, řeholní řády a věřící nejen v Rýmařově a okolí.⁵⁹

Pro boj s církví a s náboženstvím byla sestavena hierarchie církevních tajemníků, církevních důvěrníků, udavačů, osob, které budou ideologicky ovlivňovat kněze, pravidelně zasedaly církevní pětky a církevní trojky. V první polovině roku 1950

⁵⁹ LAŠÁK, Tomáš. *Únor 1948*. Rýmařovský horizont. Č. 4/2018. 23. 2. 2018. SVČ Rýmařov. S. 22-23. ISSN 1214-4517 (Zdroje: Kronika města Rýmařova I. 1945-1955, Kronika města Rýmařova IV. 1975-1979)

se dobudovávají církevní oddělení ONV. Předseda KNV J. Kašpařík žádá písemnou zprávu od předsedů ONV, jak byl splněn úkol dobudování církevních oddělení. V dokumentu uloženém v krnovském archivu se nařizuje sdělit:

- Zda a kým bylo doplněno církevní oddělení.
- Zda a jak bylo oddělení vybudováno po stránce kancelářských potřeb a kancelářského zařízení.
- Zda a jak bylo provedeno umístění oddělení, pokud dosavadní nevyhovovalo.
- Zda bylo zařízeno, aby měl církevní tajemník, kdykoliv o to požádá, dopravní prostředek.
- Zda a kdo byl vybrán jako hospodářsko-finanční odborník nad systemisovaný stav.
- Buďtež zaslány rovněž ohledně všech nově přijatých osob kádrové posudky.
- Konečně budiž uveden přesný stav zaměstnanců církevního oddělení k dnešnímu dni.

Dále ze zprávy o schůzi církevních pětice olomouckého kraje, konané 8. 12. 1950 vyplývá strategie boje komunismu proti církvi.⁶⁰ Šlo o to zlomit několika zásadními údery hierarchii církve. V dokumentu jde o pět zásadních úderů:

- První velký úder byl proveden v číhošťské kampani.⁶¹
- Druhý úder byl soustředění mužských řeholních řádů.
- Třetí úder spočíval v reorganizaci bohosloveckého studia, kde bylo středisko reakce.
- Čtvrtý úder spočíval v soustředění ženských řádů.
- Pátým úderem bylo likvidování unionistické církve ve východním Slovensku.

Dále je v dokumentu konstatováno, že roste pokrokový směr mezi nižšími duchovními. Vstříc straně vychází i někteří vikáři na Slovensku, ba i biskupové. Je třeba se soustředit na toto:

⁶⁰ Viz příloha č. 2. Krajský národní výbor, odbor pro věci církevní, Olomouc – Nové Hodolany. (Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.)

⁶¹ Číhošť na Havlíčkovobrodsku, místo zázraku a působiště umučeného kněze Josefa Toufara Státní bezpečností. Zatčen byl 28. 1., odvezen do Jihlavy a posléze do Valdic, kde zemřel po krutém mučení a výsleších 25. 2. 1950. Byl označen za tajného agenta Vatikánu, západního špiona a manipulátora. StB ho donutila i k přiznání ze sexuálního násilí na ministrantech. V porevolučních letech bylo přiznání zpochybněno.

- Boj proti politice Vatikánu.
- Vznik tajné hierarchie církve (to ukázal proces s devíti církevními hodnostáři – národní zrada Kulače, Čiháka, Bouchala, Zely, ten se prý kamarádil s gestapem, a jiných).⁶²
- Proces s Rankovičem.⁶³
- Zapojit kněze do sdružování vesnic.
- Bojovat proti kapitalismu.
- Získávat vlastenecké kněze, aby působily na další kněze.
- Do diecézí postavit vlivné kněze.
- Pořádat pravidelné porady církevních tajemníků s kněžími.
- Zabrat půdu církvi (pozemková reforma).⁶⁴
- Rozvinout mezi věřícími kampaň proti Vatikánu.
- Rozbít centra reakce.
- Likvidace kláštera v Rýžovišti.⁶⁵
- Pořádání mírových konferencí duchovních.
- Reakční kněze internovat do Želiva, dislokace kněží.
- Domácí vězení arcibiskupa Matochy.⁶⁶

Nutno podotknout, že výše vytyčený program se komunistickému řízení státu kolem roku 1950 dařilo plnit téměř na sto procent. Lež, podlost, krutost, násilí, fanatismus, to jsou „přednosti“ soudruhů straníků. Církevní tajemníci si vedli pečlivě

⁶² Mons. ThDr. Stanislav Zela (narozen 12. 7. 1893, zemřel 6. 12. 1969), pomocný biskup olomoucký v letech 1941 – 1969. V červenci roku 1950 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen za velezradu a vyzvědačství na 25. let. V roce 1963 propuštěn, dožil v internaci v Radvanově.

⁶³ Proces s Rankovičem ukázal, že měly být vyvolány náboženské bouře v lidově demokratických zemích. Vatikánský kardinál Tardini podepsal určitým lidem fakulty.

⁶⁴ „Až do nové pozemkové reformy vlastnila církev římsko-katolická 178 ha zemědělské půdy, nyní zůstalo u čtyřech far po 1 ha. Máme zde dva kláštery: v Rýmařově a Rýžovišti, každý z nich vlastnil školu a rýžovištský i malou nemocnici. I kláštery měly pozemky, ještě k rýžovištskému patřilo ještě v r. 1939 na 99 ha lesa.“

⁶⁵ Stručný popis kláštera v Rýžovišti z 1. září 1949 od církevního tajemníka: „Je to budova jednopatrová, v přízemí velká předsíň, pak kaple a kuchyně s pokojem. Na hoře několik světnic menších, kde spávají sestry. Vedle je škola – bývalá klášterní – nyní obecná dvoutřídni s bytem pro řídícího učitele. Na dvoře v zahradě je malá nemocnice o 15 lůžkách, ordináční místnost zařízená – chodí tam dvakrát týdně lékař z Frýdlantu ordinovat, protože Rýžoviště je vzdáleno od Frýdlantu 7 km, je tam 800 obyvatel a ještě sousední obec Arnoltice, má tam blíže než do Frýdlantu. Je zapotřebí, aby tam byl stále lékař, ta nemocnice by mohla zůstat jako pobočka Rýmařovské – pro lehčí případy. Nebo také by to mohlo být rekreační středisko – ozdravovna. Bydlí tam 7 sester. Za Německa byla klášterní nemocnice v provozu. Nyní poskytují lidem první pomoc – a také v zimě vařily pro přespolní děti.“

⁶⁶ Od 10. 4. 1950 až do své smrti 2. 11. 1961 byl arcibiskup Josef Karel Matocha vězněn ve svém bytě na arcibiskupství. Tak moc se bál stát jeho vlivu na věřící. Veškeré návštěvy byly zakázány a i když bydlel v paláci, zemřel na samotu v naprosté izolaci jako nekrvavý mučedník.

záznamy o duchovních, kádrové posudky, řazení do skupin, udání.⁶⁷ V jednom z oběžníků pro církevní tajemníky v olomouckém kraji z 10. února 1951 je vytyčen úkol: „Do konce února musí proběhnout v besedách s duchovními jak řím. kat., tak i nekatolickými, themata, která Vám byla zaslána. Poněvadž jsme s jednou besedou pozadu, je potřeba se s tímto v únoru vyrovnat, abychom již v příštím měsíci t. j. v březnu najížděli vždy na nové thema, takže každý měsíc bude na besedách s duchovními všech církví probráno 1 thema. Každá beseda má být zhodnocena a odeslána zpráva, kolik duchovních se jí zúčastnilo, atd. Z každé besedy pošli eventuálně i kádrové připomínky.“ Takto začíná zvolna systematický nátlak a pokusy ovymývání mozků všech duchovních! Kdo podlehne a kdo vytrvá ve svých zásadách a přesvědčení, ukáže čas.

Duchovní byli tajně řazení do skupin od I. do IV. První skupina byli ti, kteří s režimem spolupracovali, skupina čtyři, to byli ti, kteří nespolupracovali vůbec.⁶⁸

V těchto nevlídných časech začíná tedy ThDr. František Vaňák s duchovní a pastorační službou na Rýmařovsku a je bedlivě sledován.

Na schůzi církevní pětky ze dne 23. 7. 1951 se projednávalo jmenování osob určených k ovlivňování duchovních. Navrhováni byli tito: K Dr. Vaňákovi v Rýmařově – s. Jan Crhounek, předseda MNV v Rýmařově, s. Karel Sklenář, místopředseda ONV v Rýmařově. K P. Halaškovi z Rýžoviště –s. Fiedler, předseda MNV v Rýžovišti, s. Matoušek, předseda městského výboru KSČ v Rýžovišti. K děkanu Zolperovi ve

⁶⁷ Kádrové posudky obsahovaly: řazení do skupiny, osobní charakteristiku, politické zaměření, politickou charakteristiku, jaký má hodnocený postoj k lidové správě, jak spolupracuje s učitelským sborem při výuce náboženství, jaké je politické složení farnosti, jak působí kněz na věřící a na veřejnost, zpráva o farní hospodyně a jiné poznámky (příklad: *Rýmařovská farní hospodyně Růžena Sekerová nemá kladný postoj k dnešnímu řádu, je odměřená v řeči.*). Posudky se psaly pravidelně každý rok, ale mnoho se jich dle našeho bádání v osobních složkách v archivech nedochovalo.

⁶⁸ Viz. Krajský národní výbor, odbor pro věci církevní, Olomouc – Nové Hodolany. Řazení duchovních do jednotlivých skupin. (Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.):

P. Jan Zolper, děkan a farář ve Staré Vsi. „Projevuje se kladně, ukládané úkoly plní. Nevyhýbá se zemědělským otázkám. V roce 1955 pomáhal tím, že hovořil se zemědělci v tom směru, jak bývalí němečtí rolníci zde hospodařili a radil jim, jak se mají zaměřit, aby dosahovali vyšších výnosů. Jinak připomínal, že předepsané dodávky je nutno plnit. Politickým otázkám se nevyhýbá a hovoří i o těch. Jeho poměr k dnešku je kladný a zařazují jej do skupiny II.“

P. Vaňák František, administrátor v Rýmařově. „Politickým otázkám se vyhýbá, a když nemusí, nehovoří o nich. Dosud neprovedl nic, co by svědčilo o jeho nepřátelství vůči dnešku. Je bigotní a po této stránce působí i na kaplana, který je u něho. Pro jeho vyčkávací postoj – aby nenarazil, zařazují jej do skupiny III.“

P. Mazánek Alois, kaplan v Rýmařově. „Bigotní duchovní. Mimo náboženství nemá nic jiného. K politickým otázkám se nevyjadřuje a za každých okolností náboženství snaží se rozšířit a pro náboženství vyzískat co nejvíce. Zařazen do skupiny III.“

Staré Vsi – Trampota Josef, předseda MNV ve Staré Vsi. K P. Gemzovi v Horním Městě – Miroslav Požár, předseda MNV v Horním Městě. Pod správu podepsán církevní tajemník Slezák.⁶⁹

Ve zprávě o církevních otázkách rýmařovského okresu je zaznamenáno: „*Farní úřad v Rýmařově spravuje Dr. František Vaňák, administrátor. Je zde teprve 2 měsíce a před tím působil v Olomouci. V jednání je slušný a zdá se, že bude možno s ním spolupracovat. Spolu s Dr. Vaňákem vykonává duchovní správu a bydlí na faře v Rýmařově Bohumil Neubauer, který byl nedávno jmenován administrátorem pro Břidličnou a Velkou Štáhli. Je zde od r. 1946. Je to naprosto reakční kněz a není možno s ním spolupracovat. Při tom je velmi opatrný, jen bystrý pozorovatel pozná v jeho kázání, na co naráží. Oba tyto duchovní spravují oboje: Rýmařov, Ondřejov, Edrovice, Janovice, Janušov, Jamartice, Břidličnou, Velkou Štáhli a Malou Štáhli.*“⁷⁰

Zpráva o besedě s řím. kat. duchovními z 26. 10. 1951, zapsána církevním tajemníkem: „*Duchovní byli vyzváni, aby ve smyslu sjezdových usnesení působili ve svých farnostech a přispěli tak boji za světový mír. V diskusi promluvili Dr. Vaňák, děkan Zolper a P. Ryšavík. Mluvili shodně obvyklými frázemi, že základem míru je mír v rodinách a duších a k tomu že oni stále nabádají a také za mír se modlí. Připomněl jsem jim ještě jednou z referátu min. Fierlingera, že dnes musí být jejich řeč ano-ano, nebo ne-ne, a žádná jiná cesta i pro katolické duchovní v otázce míru nemůže být, za mír že nestačí se jen modlit, ale mluvit a konkrétně na rušitele míru ukazovat.*⁷¹ *Na mou výzvu, aby se vyjádřili, jak budou nyní ve svých farnostech plnit usnesení sjezdu – neměli odpovědi.*“⁷²

Zkusme se nyní pozastavit u výše zmíněné otázky míru, jak jej v komunistickém režimu vnímali funkcionáři, straníci, sympatizanti a v neposlední řadě duchovní a věřící. Je-li bojem za mír v poválečných letech pověřena kominterna (nástroj k řízení

⁶⁹ Viz příloha č. 3.

⁷⁰ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

⁷¹ Tou dobou doznívají události „Jihlavského procesu“. Třetího srpna roku 1951 je v této souvislosti popraveno sedm mužů, včetně dvou farářů (Antonín Mityska, Antonín Plichta, Antonín Škrdla, František Kopuleť, Drahoš Němec, P. František Pařil, P. Václav Drbola). Celá akce je persekucí sedláků a církve na Vysočině. V dalších vykonstruovaných procesech čeká smrt faráře Bulu, koláře Smetanu, mlynáře Melkuse a mladého Stanislava Plichtu. Pod tíhou těchto událostí je velmi těžké vycházet s církevními tajemníky.

⁷² Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

světového komunistického hnutí), pak bylo logickým krokem státní politiky a církevních tajemníků utvoření levého křídla mezi duchovními, jak bylo zkoušeno a činěno.⁷³ Ve zprávách z těchto pokusů je však znát zkreslené myšlení církevních tajemníků a „utopenost“ v ideologii. Jde o osobní úhel pohledu, kdy skutečnost je diametrálně odlišná. Besedovalo se o mezinárodních i vnitropolitických událostech, projednávaly se úkoly prvního roku druhé pětiletky, hlavně odvětví zemědělské výroby, zejména tam, kde pozvaní kněží působí. Ti museli slíbit, že budou vést pracující a věřící k poctivosti v práci, ukazovat na nesprávnost krádeží v družstvech. „*Současně že budou působit na jejich morální výchovu, ukazovat na škodlivost používání velkého množství alkoholu, což je v našem okrese hodně rozšířeno...*“ (13. leden 1956) Hovořilo se o postoji duchovních k veřejnému dění v tom smyslu, že duchovní jsou považováni za reakcionáře a agenty Vatikánu, že různými nařízeními byli a jsou zatlačováni do pozadí a přispívá to k tomu, že duchovní se veřejné činnosti straní. Církevní tajemník Ladislav Večerka také seznamoval kněze s významem agrotechnických lhůt a jejich vlivem na výnosy, probíral jarní práce (4. květen 1956) a zúčastnění (Dr. Vaňák, P. Zolper, Hejna a Mazánek) se museli vyjádřit, jakým způsobem oni pomohou, aby jarní práce byly v co nejkratší lhůtě zakončeny a dále jak budou působit na ostatní duchovní, aby i oni se o jarní práce zajímali.⁷⁴

Udržet si v tomto směru odstup a nadhled duchovních bylo v dané době velmi náročné. Zúčastnění také vůbec netušili, že jsou aspiranty na tak zvané „levé křídlo“ duchovních.

V přehledu o duchovních rýmařovského okresu ze dne 13. 12. 1951 je zaznamenáno: „*P. Dr. František Vaňák, řím. kat., bytem v Rýmařově. V Rýmařově je asi 5 měsíců, přišel z Olomouce. Má slušné vystupování, ale vyhýbá se veškeré spolupráci. Na rýmařovské faře se tradičně shromažďují duchovní při cestách do města, zvláště před*

⁷³ Utvoření levého křídla mezi duchovními: „*Při zajištění tohoto úkolu zaměřil jsem se na duchovní P. Zolpera, Měchuru a Dr. Vaňáka. Častěji je navštěvuji na farách a zvu je i k pohovoru na ONV. Prozatím však jen velmi pomalu a opatrně se tyto duchovní přiklání k politice, kterou provádí náš stát. Poněkud těžší práce je s duchovním P. Měchurou, který a do dnešního dne je ctitelem Matochy. Při pohovoru si počíná mnohem volněji nežli ostatní duchovní, ale je-li mu dán konkrétní úkol, raději se mu vyhne. Projevilo se to i při poslední besedě, jak jsem vám již ve správě hlásil, na které měl mít referát o mezinárodní situaci, omluvil se a na besedu se vůbec nedostavil. Budu s nimi i nadále v užším styku a budu se snažit získat je pro dobrou spolupráci.*“ Okresní církevní tajemník Večerka Ladislav. (Adresováno Krajskému národnímu výboru, odbor pro věci církevní, Olomouc – Nové Hodolany, 26. listopadu 1955)

⁷⁴ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 397.

nebo po měsíční okresní besedě. Vcelku ani jednomu římsko-katolickému knězi se nemůže důvěřovat.“⁷⁵

V jiném průzkumu farnosti rýmařovské se mimo jiné píše: „Římskokatoličtí duchovní se nezúčastňují vůbec veřejného života. Vývoj nemohou zabrzdit a spíše si s tímto postojem škodí sami, což se jeví na malé účasti v kostele. Politicky by bylo dobré, aby do města byl dosazen pokrokový kněz.“⁷⁶ V další zprávě se doporučuje v návrhu na zlepšení celé farnosti rýmařovské: „...Do Rýmařova dosadit pokrokového kněze, Dr. Vaňáka přesadit, nikam ho není možno dostat, drží se pořád zpátky a je jistě skrytě reakční.“ (OCT, Rýmařov, 26. 11. 1951)

Z těchto výše uvedených zápisů církevních tajemníků jasně vyplývá naprostá neochota duchovních Rýmařovska spolupracovat s komunistickým režimem.⁷⁷ To, jak většinou nevzdělaní úředníci jednali s duchovními, muselo být pro studované kněze frustrující. Na měsíční besedy s OCT museli kněží vypracovávat politické referáty, svou neúčast museli omlouvat omluvenkami doslova jako ve škole. Jaké záznamy se o nich vedly, kdo na ně byl nasazen a kdo udával, mohli jen tušit.⁷⁸ Existují však i jmenné seznamy funkcionářů, kteří posílají své děti na výuku náboženství. Vedly se seznamy ministrantů a záznamy o tom, jak s nimi kněží pracují a učí je. Jsou dochovány seznamy kostelních a farních zaměstnanců. Každou změnu v harmonogramu farnosti bylo třeba písemně ohlásit, o každou maličkost bylo třeba písemně požádat, tak též žádosti o průvodech, poutích, a hodech. Ke všemu, co se týkalo církve, musely být vydány státní souhlasy. Odevzdávaly se statistiky bohoslužeb za uplynulé roky v jednotlivých kostelích. (Příklad z roku 1955: Rýmařov – 506, nemocniční kaple Rýmařov – 364, Lipky – 30, Jamartice – 70, Janovice – 60.)

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 397.

⁷⁷ Ve zprávě z besedy s řím. kat. duchovními z června roku 1952 se mimo jiné píše: „Potom jsem chtěl projednat s duchovními, kteří ještě nebyli na školení, kdy podle plánu půjdou a tu Dr. Vaňák a P. Halaška vytáhli z aktovek zemědělské noviny, kde byl otištěn rozhlasový projev s. ministra Kopeckého, a žádali, abychom si to prodiskutovali. Všichni prohlášovali, že nyní je spolupráce nemožná, když se tak veřejně o náboženství mluví, oni že nejsou žádní tmáři a bludaři. Vysvětloval jsem, že jsme nikdy netvrdili, že ideologie náboženská je totožná s ideologií materialistickou, to jsou přece dva protichůdné směry, ale že se můžeme vždy dohodnout po stránce hospodářsko-socialistické, která zabezpečuje lidu šťastný život na zemi. Duchovní se nedali přesvědčit a vidí v projevu s. ministra Kopeckého útok na církev. P. Vavroušek prohlásil: Pane tajemníku, po tomto projevu p. ministra jsem se rozhodl, že na školení nepůjdu, i kdybyste mě zavřeli. P. Halaška zase prohlásil s poukazem na karikaturu v zemědělských novinách: Odebíral jsem zemědělské noviny, ale hned je vypovím, za to, že tam dávají takové karikatury.“ Církevní tajemník Slezák.

⁷⁸ Viz příloha č. 4 – seznamy církevních důvěrníků a nasazených informátorů okresu Rýmařov.

Od roku 1953 vypomáhá doktor Vaňák ve farnosti Stará Ves a od roku 1960 zde vypomáhá také ve zpovědnici, jak je uvedeno ve farní kronice, která je dnes uložena na faře v Rýmařově. O čtyři roky později umírá staroveský děkan Jan Zolper.⁷⁹

V roce 1953 probíhala celostátní akce odstraňování křížů ze škol a její průběh byl patřičně pod kontrolou státních orgánů. Hlíдалo se, jak na danou věc reagují duchovní a věřící, čekaly se protiakce. Probíhaly i pohovory s duchovními. Souběžně se odbourávala výuka náboženství ve školách. Výuka náboženství je klasifikována jako nepovinný předmět, tudíž neznámkový, výuka může probíhat od druhých do sedmých tříd. Duchovní mají přísný zákaz agitace k výuce náboženství z kazatelny. Ruší se místa laických učitelů výuky náboženství. Reakcí na tato opatření byla velmi cílená a silná kázání doktora Vaňáka, zaměřená hlavně na výchovu náboženství v rodinách a katolickou domácnost. Dle jeho slov musí mít domácnost výrazně křesťanský ráz se svojí symbolikou.⁸⁰

Na konci léta roku 1954 povoluje ONV Rýmařov věřícím německé národnosti ve Staré Vsi u Rýmařova mít jednou za měsíc mši ve svém rodném jazyce. Sloužit bude děkan Jan Zolper, první mše bude 5. září.

Kuriózní je oběžník Odboru pro věci církevní KNV v Olomouci z 12. 3. 1956: Všem okresním církevním tajemníkům – „Zjistili jsme, že OCT požívají na farách nadměrné množství alkoholu a shazují tak nejen sebe, ale především státní správu. Upozorňuji Vás znovu, že je třeba se takových věcí vyztríhat. Napříště z každého zjištěného faktu, kdy se OCT na faře opije, vyvodím nejpřísnější důsledky.“ Vedoucí odboru pro věci církevní: Evžen Černý.⁸¹ Rýmařovské kroniky se celkem pravidelně vrací k problematice alkoholismu na okrese. V celostátních statistikách okres Rýmařov a bývalé Sudety vedou jednoznačně tabulky.

V Zemských archivech leží nespočet kádrových připomínek na kněze. Dne 30. září 1954 píše církevní tajemník ONV Rýmařov Večerka Ladislav: „ThDr. Vaňák

⁷⁹ Zachovala se promluva psaná a sestavená ThDr. Františkem Vaňákem, k poslednímu rozloučení se zesnulým.

⁸⁰ „Naše křesťanské domácnosti nesmí připomínat chrámy Venušiny, nýbrž chrámy křesťanské.“ Také kázal o nebezpečích, která ohrožují rodinu. Za největší hrozby v této době považoval následující: 1. Nízké pojetí manželství a rodiny (nerozlučitelnost a věrnost). 2. Beznáboženský duch v rodinách. 3. Nedostatek obětavosti pro druhého (soužití, chyby). 4. Uvolnění mravnosti v rodinách (útěk před dítětem, které je prioritou rodiny a budoucnost).

⁸¹ Viz příloha č. 5.

František, administrátor Rýmařov. Na místní pouti v Huzové pronesl v kázání následující slova: „Průmyslová otázka i politika dneška jde do pozadí. Církev však je stále živá.“ (Hlášeno orgány VB)⁸² V poválečných letech hlásali soudruzi teze o ustupující pozici náboženství a víry, zde zase duchovní pozvedá Církev na úplně jinou rovinu, což se soudruhům nelíbilo.

Ze dne 3. září 1956 se dochovala jiná kádrová připomínka k osobě ThDr. Františka Vaňáka. Církevní tajemník ONV si ho pozval k pohovoru a rozebírali spolu otázku kolem Suezského průplavu a o situaci v Západním Německu: „K situaci o Suezmu kněz řekl: ‚Myslím, že Egypt plným právem znárodnil průplav, který je na území Egypta. Pokud se jedná o kapitál, který tam jiné státy investovaly, myslím, že Egypt jim jej vrátí. Pokud se jedná o soustředování vojsk a Cipru, myslím, že to není správné a mohlo by se to Francii a Anglii nevyplatit.‘ O situaci v Německu řekl: ‚Věřím, že dojde k sjednocení Německa i přes tu situaci, která se tam vytvořila.‘ Neřekl však, na jakém podkladě myslí, že se Německo sjednotí. Jinak jsem s ním hovořil o žních a slíbil, že i on se bude snažit, aby úroda byla včas sklizena.“

Jak vidno, měli to kněží se soudruhy nesmírně těžké. Absurdita probíraných témat vůbec nekorespondovala s posláním kněze a pastýře. V rámci kolektivizace vesnic v bývalých Sudetech (zakládání státních statků a jednotlivých zemědělských družstev) vyvíjí činnost prokomunistická organizace zvaná Katolická akce. Organizuje přednášky, podpisové petice, agituje. Cílem je skloubit církev s budováním socialismu, jak je vidno výše. Tlak na vzdorující menšinu je posléze zesílen v souvislosti s čistkami v komunistických kádrech a prověrkami. Od roku 1950 jsou v Rýmařově vedeny veřejné soudní procesy v místním kině s údajnými sabotážníky. Jejich tresty jsou velmi vysoké a kruté.⁸³ S uvedeným koresponduje archivní záznam ze 17. září roku 1951: „V obcích, kde jsou JZD vyšších typů, je náboženská otázka předmětem menšího zájmu. Ve farnostech, kde působí reakční kněží, jsou dodávky plněny lépe, než ve farnostech, kde jsou kněží pokrokoví nebo méně reakční.“⁸⁴

⁸² Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

⁸³ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 40.

⁸⁴ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

I každá vesnice v okrese je hodnocena zvlášť: „*Obec Jamartice má 376 obyvatel, je tam kostel a škola. V kostele bohoslužby jednou za 14 dní. Většina lidí se žije zemědělstvím, JZD není možno ustanovit. Je zde mnoho bigotně věřících lidí. Obec je většinou reakční. Organizace KSČ špatně pracuje.*“ (26. listopad 1951)⁸⁵

V těchto letech se vůbec místní kronika nezmiňuje o náboženském životě ve městě a okolí. Příchod ThDr. Františka Vaňáka v roce 1951 tak není v kronice vůbec zaznamenán. Poválečné kroniky jsou psány již výše zmiňovaným Františkem Vychodilem, místním učitelem. Z archivních záznamů však plyne, že každý zápis je řádně ideologicky překontrolován a schválen předtím, než je úhledně zapsán do kronik. Jen občas se objeví soupis církevních památek a jejich stav. Vůbec první zmínka o církevním životě v Rýmařově pochází z kroniky z roku 1958. „*Vyučování náboženství na školách se již řadu let provádí v okrajových odpoledních hodinách. Počet přihlášek rok od roku klesá a ve školním roce 1958/1959 navštěvovalo náboženství toliko 20 % žactva na osmiletce a 21 % na jedenáctiletce.*“⁸⁶ O rok později následuje zmínka o počátcích opravy kaple „*V Lipkách*“, barokního klenotu vystavěného v letech 1710 – 1714. „*Státní památková zpráva rozhodla na návrh farního úřadu (vedeného ThDr. Františkem Vaňákem – poznámka autora) a konzervátora státní památkové péče pro Rýmařovsko provést renovaci nástěnných fresek, díla barokního malíře J. CH. Handkeho (rodáka z nedalekého Janušova – poznámka autora). Rozsáhlý úkol převzal akademický malíř mistr Sysel z Loštic.*“⁸⁷

V tomto roce ještě kronikář zaznamenává: „*Náboženský život je v posledních letech rozhodně na ústupu. Zatímco ještě před 5 – 10 lety navštěvovalo vyučování náboženství kolem 60 % dětí, chodí dnes do hodin jen asi 15 % žáků, a to ještě naprosto nepravidelně. Nedělních bohoslužeb se zúčastňuje jen malý počet věřících, většinou starších lidí. Kostel se naplňuje jen o velikonocích a o vánocích, kdy lidé chodí na vzkříšení a půlnoční spíš ze setrvačnosti, než zbožnosti. V Rýmařově jsou dva kněží Římsko-katolické církve, jeden církve Evangelické a jeden vyznání Československého.*“

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 40.

⁸⁷ Tamtéž, str. 41.

Je nesporné, že poslední obrovské úspěchy ve vědě, zvláště v dobývání vesmíru, mají vliv na pokles náboženského citění, zvláště u mládeže.“⁸⁸

Jak je vidno, ani zde není zmíněno jméno ThDr. Františka Vaňáka. Ze záznamů je cítit tlak ideologie komunistického režimu.

V roce 1960 kronikář pokračuje popisem oprav morového sloupu z roku 1683 na rýmařovském náměstí, akademickým sochařem Františkem Urbanem ze Šumperka (červen 1960 – květen 1961): *„Je třeba doložit, že dnešní doba nemá zájem na rozvíjení náboženského přesvědčení lidí – naopak. Ale pokud jde o umělecké památky minulosti, nešetří se penězi. Jen aby se pro budoucnost zachovaly památky v dokonalém stavu. [...] V ateistické výchově se postoupilo o velký krok vpřed. Na jedenáctiletce chodí do náboženství už jen 4 % dětí a na devítiletce 10 % žactva. Rodiče sice děti do náboženství přihlásí, ale děti z valné části z vyučování utíkají, nebo se mu vyhýbají.“⁸⁹*

„Kaple „V Lipkách“ se konečně po dvou letech dočkala otevření. Koncem června skončily vyklizovací práce s lešením a kaple se zaskvěla vzornou čistotou a obnovenými freskami. Renovační práce prováděl mistr Fr. Sysel z Kroměříže. Opravu štukových prací svěřil památkový úřad odborníkům z Olomouce. Vnitřek kaple se prosvěttil novými nátěry, škoda jen, že nebylo dostatek peněz k obložení nosných sloupů umělým mramorem. Malíř Sysel renovoval každou část Handkových fresek, takže v posledním světle, kdy slunce prochází západními okny, je vnitřek kaple úchvatný svou živostí barev a bohatstvím barokní pompy. O dokončení úprav, o stavbu, odklizení lešení, o vyčištění celého prostoru se velmi zasloužil místní farář dr. Vaňák. Protože se stavba lešení, jeho odklizení provedly brigádně a všechno dřevo bylo zapůjčeno, vyšly náklady na technické přípravy levně – jen asi na 4.000,-Kčs. Celá renovace kaple si vyžádala 83.000,- Kč a byla hrazena ze státních prostředků.“⁹⁰

Zde je poprvé po více než deseti letech zmíněno jméno a činy doktora Vaňáka. K záznamu nutno ještě uvést na pravou míru fakt, že z větší části fresky v kapli

⁸⁸ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1956-1959, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 b, s. 189.

⁸⁹ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1960-1965, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 c, s. 192

⁹⁰ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1960-1965, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 c, S. 117.

„V Lipkách“ vymaloval Olomoucký malíř Naboth a po jeho smrti práci dokončil již zmíněný Handke, rodák z místního Janušova.⁹¹

V roce 1958 doktor Vaňák zaznamenává do farní kroniky: *„Letos bylo hlášeno několik odpadů od Katolické církve. Nápor kultu osobnosti stalinské éry má neblahý vliv i na náboženský život.“*

Málokdo v této době tušil, že doktor Vaňák po vykonání posynodální zkoušky byl již 22. prosince roku 1950 jmenován posynodálním soudcem u Arcidiecézního církevního soudu v Olomouci, později jako obhájce svazku. Po smrti doktora Rudolfa Coly, v roce 1965, se stává oficiálem (soudním vikářem s biskupskou jurisdikční mocí) onoho soudu a během následujících let pravidelně do Olomouce dojíždí. Také byl 30. května roku 1966 jmenován členem zkušební komise obnovených trienálních zkoušek pro kněze, examinátorem církevního práva.⁹²

Na poli duchovním i duševním velmi dbal o mladé kněze, řeholníky a řádové sestry, o čemž svědčí řada přednášek, proslovů a příprav k exerciciím dochovaných v jeho pozůstalosti.

Dne 4. července roku 1965 je jmenován (kapitulním vikářem Josefem Glogarem) „promotorem fidei“⁹³ ve věci beatifikace Antonína Cyrila Stojana.

Za zmínku stojí fakt, že za komunistického režimu dával doktor Vaňák soukromé hodiny výuky náboženství dětem místních učitelů, což chtělo na obou stranách velkou odvahu a důvěru. Také doučoval maturanty místního gymnázia z jazyka německého, latinského, filosofie či dějepisu. V době totalitní byl přísný zákaz zaopatřování nemocných a umírajících v nemocnicích, přesto doktor Vaňák tuto svátost tajně udílel. Zajímavá je zmínka v rozhovoru s paní Pudovou. Ta jako budoucí stranický kádr se chystala ke zkouškám z marxismu – leninismu a nevěděla si rady s touto ideologií. Doktor Vaňák jí nabídl v tomto směru doučování se slovy: *„Já mám*

⁹¹ Viz HANDKE, Jan Kryštof. *Jan Kryštof Handke: Vlastní životopis: 1694/1774* : Muzeum umění Olomouc, 23. června 1994 - 2. října 1994 : Dům kultury v Rýmařově, 14. října 1994 - 13. listopadu 1994 : Muzeum v Bruntále, prosinec 1994 - leden 1995 Přípr. Leoš Mlčák. Olomouc: Muzeum umění, 1994, 48 S. ISBN 80-85227-13-4, S. 31-32.

⁹² Budoucí kněz musí vykonat tři roky po sobě ústní zkoušky z dogmatické teologie, morální teologie a církevního práva (každý rok jednu zkoušku). Teprve po té může být kněz dosazen do farnosti jako farář. Pokud tyto zkoušky nevykoná, zůstává kaplanem.

⁹³ Promotor fidei je lidově řečeno „dávčák“, zastánce víry, oficiální odpůrce v procesu svatořečení, zkoumá veškerá „proti“. Vše pro kanonizaci naopak zkoumá „advocatus dei“, nebo také „advocatus angeli“. Tím je zajištěna nestrannost v procesu.

nastudovány spisy Marxe a Engelse, druhá strana však Písmo svaté nikoli...“⁹⁴
V nejtěžších politických dobách tvrdil, že „je třeba dostat křesťanského ducha do politické sféry“.

V letech 1962–1965 probíhá v Římě II. vatikánský koncil a jediným přímým účastníkem z Čech a Moravy byl přítel doktora Vaňáka – František kardinál Tomášek. Ten do Rýmařova občas zavítal, spolu pak podnikali výšlapy do jesenické přírody, kde mohli nerušeně diskutovat o politické situaci či probíhajícím koncilu. V průběhu II. vatikánského sněmu probíhají v Růžencové kapli farního kostela pravidelné modlitby svatého růžence za dobrý průběh sněmu, vše kolem je zaneseno do farní kroniky, což svědčí o velkém zájmu doktora Vaňáka o tyto mimořádné události. Očekávalo se rozšíření a zkvalitnění laického hnutí ve všech oblastech náboženského a společenského života. Zásadní změny přinesla obnova liturgie a spolupráce kléru s laiky, také otázka jednoty církve a ekumenismu. V polovině roku 1968 začalo na Velehradě působit Dílo koncilové obnovy, normalizační tlaky však způsobily své...⁹⁵ Důležitosti koncilu potvrzují i názory Patera Františka Cinka (1888–1966), který se vzrušením vítá II. vatikánský koncil, od něhož čeká to, po čem vždy toužil, tedy nový styl církevní aktivity. Ne panovat, ale sloužit, vrátit se k původní čistotě křesťanství, odfeudalizovat církve, nepanovat, sloužit z lásky a v lásce, jak nám ukázal svým životem velký Stojan.⁹⁶ Věřícím jsou na Rýmařovsku čteny životopisy slavných papežů, biskupů, přednášeno je o arcibiskupovi Stojanovi (roku 1966 při májových pobožnostech), o svatém Cyrilu a Metodějovi, Velké Moravě, Římu, historii světové i místní. Pana doktora velmi zajímaly místní archeologické vykopávky i pověsti, které velmi rád konzultoval s panem Jiřím Karlem.

V roce 1963 je Rýmařovské děkanství přidruženo k děkanství Bruntálskému. V tomto roce také umírá maminka Františka Vaňáka, kterou opatroval na rýmařovské faře. Velmi zajímavé jsou vzpomínky pamětníků. Když spolu paní Vaňáková a její syn František hovořili, maminka mu důsledně vykala. Také nás zaujala dochovaná fotografie, kde maminka a tatínek Františka Vaňáka spolu sedí za klavírním křídlem. Z posazení prstokladu pana Vaňáka lze usuzovat, že ovládal hru na klavír, což v rodině

⁹⁴ Viz vzpomínky paní Ludmily Pudové, rozhovor proveden 1. června 2015.

⁹⁵ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. S. 16-17.

⁹⁶ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. ISBN 978-80-7266-335-4. S. 104-108.

drobných zemědělců nebývalo obvyklé. Hudební nadání se tedy v rodině Vaňákových dědilo, protože Pater František Vaňák byl pověstný svým hlasem a zpěvem.

3.3.3 Léta 1968 – 1989

V době vyvrcholení reformního úsilí KSČ (1968 -1969) dochází na chvíli k uvolnění napětí panujícího mezi církví a režimem, ba dokonce k jisté euforii. V těchto letech vycestoval doktor Vaňák na tři týdny do Francie a Itálie jako turista, následně pak k tisícímú stému výročí úmrtí sv. Cyrila cestuje na tři dny přímo do Vatikánu a Říma. Navštíví hrob sv. Cyrila v basilice sv. Klimenta, absolvuje bohoslužbu v basilice sv. Petra za účasti papeže Pavla VI., je k němu pozván na audienci a v neposlední řadě navštíví symbol českého poúnorového duchovního exilu, tehdy již bohužel nemocného kardinála Berana. Ten bydlel na Nepomucenské koleji v Římě a umírá 17. května roku 1969. O svých dojmech z cest pak pan doktor přednášel ve všech obcích farnosti za velkého zájmu a účasti věřících. Druhého května přivítal Rýmařov ostatky svatého Cyrila. Této slavnosti předcházela třídenní duchovní obnova. Ostatky přivítalo plné náměstí včetně politický špiček. Průvod s hudbou doprovodil relikvie do farního kostela, následovala slavná mše svatá s promluvou a uctění ostatků. Ve školní budově ve Staré Vsi později přednáší doktor Vaňák na toto téma 120 příchozím. Horlivost náboženského života zde však není velká. Jaro roku 1970 probíhá ve znamení příprav na velkou biřmovací slavnost. Od roku 1947 se zde neudílela svátost biřmování. Svátost udílel biskup Josef Vrana a svátost přijalo 892 biřmovanců. Následná normalizace vše utne a situace se na dlouhá léta přiostrí.⁹⁷

V roce 1975 se do výuky náboženství hlásí už jenom 38 žáků a vyučuje se jen jedna hodina týdně. Jediné slavnosti, které se těší velké oblibě, jsou mariánské poutě v Rudě a poutě Povýšení svatého kříže ve Staré Vsi.

Sedmdesátý osmý rok je veškerou katolickou veřejností vnímán velmi intenzivně, neboť umírá papež Pavel VI. a jeho nástupce Jan Pavel I. úřaduje jen 33 dnů. Následně je 16. října zvolen konkláve 264. nástupcem svatého Petra, arcibiskup krakovský, kardinál Karol Wojtyła. Své papežské jméno si vybírá na počest svého předchůdce, tedy Jan Pavel II. Je to první neitalský papež po 445 letech. O všech těchto

⁹⁷ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4. S. 7.

osobnostech přednáší doktor Vaňák lidu ve všech kostelích farnosti, jak je zaznamenáno ve farních kronikách.

U nás v Československu se lidé stále častěji kriticky vyjadřují k režimu, nesvobodě, křivdám. Programy pomoci pohraničním oblastem však vždy jen „vyšumí“ do prázdna. Mluví se o návratu národní hrdosti. Leden a následné jaro roku 1968 probíhá ve znamení velkých změn. Zasedání ústředního výboru KSČ, abdikace Antonína Novotného, volba nového prezidenta Ludvíka Svobody, rehabilitace odsouzených režimem, demokratizace na všech „frontách“ spouští obrodný proces. Nově se otevírají soukromé provozovny, v Rýmařově se obnovuje junácké hnutí. Lidé v hojném počtu navštěvují bohoslužby, počet církevních sňatků roste. Také ve vyučování náboženství nastávají změny. Až dosud mohli rodiče předložit přihlášku do výuky náboženství do 8. září. Přihlášku pro děti 2. – 7. tříd bylo třeba odevzdat v dopoledních hodinách, což omezovalo jejich počet, neboť rodiče pracovali a vzít si volno za tímto účelem bylo nemyslitelné a bylo postihováno.⁹⁸ Od 1. září 1968 si přihlášku stahují přímo farní úřady a oproti loňským, asi 50 přihlášeným dětem, stoupl v obvodu Rýmařova počet dětí přes 230.⁹⁹ Od 1. září se také zavádí pětidenní výuka na všech školách.

Dle objevených záznamů je třeba v souvislosti s obrodným procesem zmínit pole kulturní a zvláště hudební. V Rýmařově vzniká nový kulturní spolek zvaný „Kyvadlo klub“ a pod jeho „křídly“ hraje beatový soubor „The Meakles“, vzniká také nové hudební těleso „Exodus“ pod vedením Jiřího Karla.¹⁰⁰ Kyvadlo klub začíná pořádat se svolením doktora Vaňáka varhanní koncerty ve farním kostele sv. Michala. Při této příležitosti ocitujme záznam z městské kroniky s podtitulem „Moderní hudba do kostela“: *„Tak by se dal označit koncert, který připravil farní úřad na neděli 17. listopadu do farního chrámu na 17. hodinu. Chrám byl naplněn do posledního místa a podle slov dr. Františka Vaňáka, faráře, nebyl rýmařovský kostel ještě nikdy tak naplněn. Snad 500 – 700 lidí, hlavně mladých. Koncertovala dvacetičlenná „rytmická*

⁹⁸ Viz vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014.

⁹⁹ VizMěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d, S. 172.

¹⁰⁰ Jméno Mgr. Jiřího Karla je také nesmazatelně vryto do dějin města Rýmařova. Jeho učitelská činnost, vedení archeologických vykopávek ve městě a okolí, jeho přátelství s ThDr. Františkem Vaňákem, obnovení a vedení Městského muzea v Rýmařově, badatelská a publikační činnost. To vše vrcholí cennou odbornou veřejností, kterou udílí Česká archeologická společnost za celoživotní přínos a popularizaci oboru. Jde o Cenu Eduarda Štorcha, určenou k ocenění mimořádných zásluh. Této cti se dostalo jen opravdu malému počtu historiků.

skupina“ z Olomouce, která si pořad upravila podle postupu mše svaté. Obsazení: kytary, bicí, housle a zpěv. Koncert měl velký ohlas a moderní hudba do kostela – to by byl příliv mladých na bohoslužby.“¹⁰¹

V pozůstalosti dr. Vaňáka v Archivu arcibiskupství olomouckého je uložena rukou psaná „Promluva o Kristu“ sestavená konkrétně pro úvod tohoto koncertu u sv. Michala v Rýmařově v neděli 17. listopadu 1968:

Promluva o Kristu

Dozněla Kristova slova o konci světa a o posledním soudu. Slyšíme je každého roku a vždy nám připomínají vážnost pravdy: uloženo je všem lidem zemřítí a potom bude soud.

Kristus mluví s plnou autoritou a jeho slova se naplní. Spíše obloha a země pomínou, ale slova má nepomínou. A kdo je Kristus, že tak odvážně mluví?

Draží bratři a sestry, není možné v jedné promluvě seznámit vás úplně s Kristem. A přece jen ten opravdu miluje Krista, jen ten mu zůstane věrný ve všech situacích života, kdo ho zná. A čím lépe ho známe, tím raději ho máme.

Chtěl bych vás, mladí přátelé a vy všichni, kteří jste naplnili chrám, aspoň několika slovy seznámit s Kristem. Poslyšte, co praví Kristus sám o sobě. Víme to z evangelia. Kdo jsi, pane? A Kristus odpovídá: „Já jsem pastýř dobrý.“ Kristus je tedy můj pastýř a nebudu mít nedostatku. Chrání mne svým učením, abych nezbloudil, vodí mne k vydatným pastvám, své nauky, svého příkladu. Hledá mne do umdlení, když zabloudím, čeká trpělivě, až se vzpamatuji. Kristus dobrý pastýř zná mé vlastnosti, slabosti i přednosti, miluje mne jako nejlepší přítel a volá: vrať se do mého ovčince!

Jindy řekl Kristus o sobě: „Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Kdo zůstává se mnou, ten přináší užitek. Kristova síla, jako míza má kolovat ve mně! Jsem-li bratrem nebo sestrou Kristovou, pak bije ve mně jeho srdce. Břečťan potřebuje dub nebo skalní stěnu, aby mohl vyrůst vysoko. Kristus je tím dubem, Kristus je tou skálou a já jsem tím brečťanem. Když se k němu pevně přivinu, pak já savě a radostně se budu pnout nad tímto světem, naplněném bolestí, zklamáním. Křesťan má se naplňovat radostí, užívat

¹⁰¹ Tamtéž, S. 171. Informaci potvrdil v rozhovoru i J. Karel, viz vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014.

slušné zábavy, má žít radostným životem dítek Božích. Jakou radostí oplýval sv. František z Assisi. Byl přísným k sobě, ale jeho duše byla plná jasu.

Nezapomeň, jsi bratr Kristův, tedy hlavu vzhůru, jsi bratr Kristův, tvé oko budiž čisté, jsi bratr Kristův, každé tvé slovo musí být pravdou, jsi bratr Kristův, každý tvůj skutek musí být dobrý.

Dále Kristus se nám představuje slovy: Já jsem cesta, pravda a život. Nuže bratři a sestry, jestliže Kristus je cestou, pak každý, kdo žije bez něho, bloudí bez cíle, sešel z cesty. Jestliže Kristus je pravdou, pak marně dychtí po pravdě ten, kdo ji hledá mimo Krista. Jelikož je Kristus životem, pak je každý život chudokrevný a zahyne každý, kdo chce žít bez Krista.

A toto pravidlo neplatí jen pro jednotlivce, ale stejným způsobem i pro společnost a celé lidstvo. Nejen jednatel, ale i stát to cítí, když jeho cesty a zákony se kříží s cestami a zákony Kristovými a zase naopak stát cítí požehnání nauky Kristovy, jestliže jí zůstane věrný.

Mládež dneška není pro dnešek, ale mládež dneška je pro budoucnost. A právě proto potřebuje tato mládež Krista, jeho nauku, jeho sílu. Potřebujeme Krista nebo zbloudíme v životě. Potřebujeme Krista, nebo se zhrouíme pod tíhou utrpení, potřebujeme Krista, nebo se rodinný život rozpadne a pohřbí pod svými troskami celou společnost. Potřebujeme Krista – bez něho zahyneme.

*Mladí přátelé, kéž vaše cesta za uměním, za moderní hudbou do našeho kostela je počátkem cesty za Kristem. Amen.*¹⁰²

Vše výše uvedené svědčí o uvolněné atmosféře, která souvisí s politickými událostmi. Tři dny před touto událostí vystoupil v místním domě požárníků písničkář Karel Kryl. Srpnové události a vstup vojsk pěti států Varšavské smlouvy do Československa (noc z 20. na 21. srpna), která prý přijela potlačit kontrarevoluci,¹⁰³

¹⁰² Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

¹⁰³ Zvací dopis – vlastizrada: „S vědomím plné odpovědnosti za naše rozhodnutí se na Vás obracíme s následujícím prohlášením. Náš v podstatě zdravý polednový demokratický proces, náprava chyb a nedostatků minulosti i celkové politické řízení společnosti se vymykají postupně ústřednímu výboru strany z rukou. Tisk, rozhlas a televize, které jsou prakticky v rukou pravicových sil, ovlivnily veřejné mínění natolik, že se do politického života naší země začínají nyní bez odporu veřejnosti zapojovat živly nepřátelské strany. Rozněcují vlnu nacionalismu a šovinismu a vyvolávají antikomunistickou a protisovětskou psychózu. Náš kolektiv – vedení strany – se dopustil řady chyb. Nedokázali jsme správně obhájit a realizovat marxisticko-leninské normy stranického života, především principy demokratického

obyvatelstvo vystrašily, ne však natolik, aby se stáhlo do ústraní. Výše uvedené kulturní akce mluví za vše.

Odchod Dubčeka a nástup Gustava Husáka do čela státu spouští přehodnocování událostí srpna 1968. Kulturní život ve městě však ještě pokračuje v nastavené laťce. Pod „Kyvadlo klubem“ vzniká nový bigbeatový soubor „The Self“, 25. dubna pozval klub skupinu Framus Five s Michalem Prokopem (účast 320 lidí). Velkou událostí je zastávka ostatků sv. Cyrila – Konstantina v Rýmařově, v pátek 2. května v 16.00 hodin. Ona pouť ostatků je připomenutím 1 100 let uplynulých od věrozvěstova úmrtí. Slavnostní proslov vedl dr. František Vaňák a poté František Vychodil, školní ředitel. Následovala mše svatá s proslovem dr. Františka Vaňáka o náboženském i národním významu Cyrilometodějské tradice. Kostel naplnili občané do posledního místa.¹⁰⁴

„Kyvadlo klub“ s místní farností pořádá v rýmařovském kostele 16. září 1969 další z varhanních koncertů. Hrát přijel mistr A. Schindler z Olomouce. Kronikář města František Vychodil v závěru roku ještě zaznamenává: „*Stav chráněných památek ve městě je ke konci roku 1969 velmi dobrý a zásluhu je třeba připsat jak národnímu výboru, tak dr. Františku Vaňákovi, faráři římsko-katolické církve. Památková péče určila tyto památkové objekty: kaple „V Lipkách“, kostel sv. Michala, fara, radnice, morový sloup, socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí*“.¹⁰⁵

Toto je poslední uvolněná zpráva z doznívající euforie šedesátého osmého roku s progresivnějším kulturním zaměřením a náboženským životem města Rýmařova, zapsaná v místní kronice. Následná normalizace vše utne a situace se na dlouhá léta přiostrší.

centralismu. Vedení strany už není dále schopno úspěšně se hájit před útoky proti socialismu, není s to organizovat proti pravicovým silám ani ideologický, ani politický odpor. Sama existence socialismu v naší zemi je ohrožena. Politické prostředky a prostředky státní moci v naší zemi jsou nyní už do značné míry ochromeny. Pravicové síly vytvořily příznivé podmínky pro kontrarevoluční převrat. V této těžké situaci se obracíme na Vás, sovětské komunisty, vedoucí představitele KSSS a SSSR, s prosbou a poskytnutí účinné podpory a pomoci všemi prostředky, které máte k dispozici. Jedině s Vaší pomocí lze dostat ČSSR z hrozícího nebezpečí kontrarevoluce. Uvědomujeme si, že pro KSSS a SSSR by tento poslední krok k ochraně socialismu v ČSSR nebyl snadný. Proto budeme ze všech sil bojovat vlastními prostředky. V případě, že by však naše síly a prostředky byly vyčerpány nebo nepřinesly pozitivní výsledky, považujte toto naše prohlášení za naléhavou prosbu a žádost o vaši akci a všestrannou pomoc. Vzhledem ke složitosti a nebezpečnosti vývoje situace v naší zemi Vás žádáme o maximální utajení tohoto našeho prohlášení. Z tohoto důvodu píšeme osobně přímo Vám v ruštině.“ (Členové ÚV KSČ – Alois Indra, Drahomír Kolder, Oldřich Švestka, Antonín Kapek a Vasil Biľak)

¹⁰⁴ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d, S. 208.

¹⁰⁵ Tamtéž, S. 265.

V následujících letech se mění kronikář a nařízení úřadů zakazuje zaznamenávat náboženský život. Ten je však veden v kronikách farních.

V roce 1970 dochází s nástupem normalizace v celé společnosti ke kádrovým změnám. Musejí odejít ti, kteří se v letech 1968 – 69 zpronevěřili stranické linii a opustili pozice třídního přístupu k životu v české společnosti i zásady proletářského internacionalismu. Nový kronikář pan Vratislav Konečný píše: *„Bylo nezbytné upevnit a namnoze obnovit vedoucí úlohu KSČ jako řídicí politické složky ve státě a obnovit principy socialistické demokracie, silně narušené v minulém období“*.¹⁰⁶ Na řadu přichází výměna stranických průkazek, která se neobejde bez osobních pohovorů, během nichž se hodnotí chování dotyčného v posledních dvou letech. Buď je mu stranický průkaz vyměněn za nový, nebo je mu zrušeno členství a je přímo „vyhozen ze strany“. Někteří jedinci v rámci diferenciačního procesu dostávají jen stranické tresty.

Zde je třeba zmínit znovu jméno Františka Vychodila, přítele doktora Vaňáka. Od roku 1947 píše jako první český kronikář historii Rýmařova. V jeho záznamech se čas od času objeví zmínky o sakrálních památkách či přímo církvích. V pohraničí působí již od roku 1935, kdy se stal řídicím učitelem první české menšinové školy v nedalekém Valšově. V roce 1945 se stal prvním ředitelem tehdejší obecné školy v Rýmařově. Od roku 1961 působil jako zástupce ředitele střední všeobecně vzdělávací školy, později se stává ředitelem 2. základní devítileté školy. Kvůli aktivitě v letech 1968 – 69 je však zbaven všech funkcí ve městě a přeložen stranou, na vesnice. Zajímavý je výrok nového kronikáře ze závěrečných komentářů roku 1970: *„Rok 1970 se dá srovnat s rokem 1948.“*¹⁰⁷

V následujících letech přísné stranické kontroly se občas v záznamech objeví, kolik manželských obřadů se opakuje v kostele (např. rok 1972, 114 manželství, 39 opakováno), nebo poznámky typu, kdy při pohřbech využívají pozůstalí více církevních obřadů.¹⁰⁸ Doktor Vaňák má však i nyní neustále mnoho práce – pro potvrzení tohoto faktu a atmosféry dané doby ocitujme dopis nalezený v pozůstalosti a několik záznamů z fondů, které nám dávají svědectví o osobnosti rýmařovského pastora:

¹⁰⁶ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1970-1974, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 e, S. 11.

¹⁰⁷ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1970-1974, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 e, S. 11.

¹⁰⁸ Tamtéž, S. 267.

Dopis od neznámého

Důstojný pane!

Byli jsme jako turisté v Rýmařově, prohlíželi si město, smutně pohlíželi na chuděrku opelichanou radnici a představovali si, kdo to jsou, kteří v ní onomu městu vládnou. Tu „vládu“ jsme viděli na každém kroku. Ale údiv vzbudilo v našem nitru, že v tom zchátralém pohraničí se kdosi houževnatě stará o místo a stavbu posvátnou – kostel. Čilý stavební ruch jsme viděli na lešení, cibule střechy nová, nevěřili jsme svým očím. Šli jsme od kostela směrem k náměstí a tu v davu „světe div se“ jde hrdá postava velebného pána, tak jak v mládí jsme Vás katolického kněze vidávali s kolárkem na krku v tmavém obleku. Tolik to střetnutí s Vámi na mne zapůsobilo, že jsem si říkal, tu žije kněz hrdina. Hrdý na své poslání a stav. Případá mi to někdy degradující, když to¹⁰⁹ nosí kněží, přehánějí a chodí oblečení jako flamendři. Krátce po té nám s manželkou zapálilo, že jsme se Vás mohli zeptat na našeho milovaného p. Antonička Dominika, který u nás jako kaplan působil, v našem dětském junáku se nám věnoval a my ho měli moc rádi. Vy jste však zmizel v proudu lidu, takže slovo nedalo slovo. Píšu Vám proto, že jsem se chtěl s Vámi o tento zážitek podělit, který jsem měl, aniž jste nás Vy tušil. Z toho si je možno vyřti příklad, že dobrý velebný člověk ještě žije, byť by okolo samá zloba se valila.

Já neznámý přeji Vám pevné odvahy od Boha, abyste podobné zážitky příkladem své osoby zavalil i jiným!

Buďte s Bohem!¹¹⁰

Od roku 1975 spravuje excurrento¹¹¹ také farnost Stará Ves u Rýmařova.

Sedmnáctého října roku 1980 slaví biskup Vrana 75 let a při této příležitosti jmenuje doktora Vaňáka čestným kanovníkem Kroměřížským. Kanovníký šat, který se při této příležitosti předává, patřil původně P. Janu Sigmundovi, jenž byl jmenován

¹⁰⁹ Nečitelná část textu.

¹¹⁰ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

¹¹¹ Jako dojíždějící duchovní správce.

kanovníkem arcibiskupem Karlem Matochou. Toto jmenování však komunistický stát nepovolil a neuznal jej. Šat byl tedy předán doktoru Vaňákovi jako pocta příteli.¹¹²

V roce 1981 dostává ThDr. František Vaňák funkci místoděkana bruntálského děkanátu. Jeho indiferentnost po vzoru sv. Ignáce, Stojanovské srdce, pokora sv. Františka z Assisi, mírnost sv. Františka Saleského, ekumenismus, láska k Bohu a lidem nedala a nedá na něj nikdy zapomenout. Tento rýmařovský pasus ukončíme citátem z Janova Evangelia 5,5: „*Byl tam i jeden člověk, nemocný již třicet osm let.*“¹¹³ Ano, pan doktor Vaňák byl v Rýmařově právě oněch třicet osm let a panujícímu režimu se jako „nemoc“ jeho osoby mohlo jevit jeho křesťanské smýšlení a konání Boží vůle, což nemohli jako ateističtí straníci chápat.

¹¹² HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta, S. 18.

¹¹³ Viz *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 13. vyd., (4. opr. vyd.). Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblické společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-56-1, S. 1208.

4 Jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců

Souběžně s životem ThDr. Františka Vaňáka na Rýmařovsku pokračuje i příběh Arcibiskupství olomouckého. Po smrti arcibiskupa Leopolda Prečana v roce 1947 byl na jeho místo o rok později intronizován (jmenován) Josef Karel Matocha, profesor bohoslovecké fakulty v Olomouci. Jeho episkopát byl poznamenán krutou dobou útlaku Církve ze strany československého státu. Omezování práv Církve, pronásledování duchovních, rozpouštění řádů a přísný státní dozor nad Církví postihlo krutě i samotného arcibiskupa. Komunistická strana na něj však uvalila přísný státní dozor a domácí vězení, později samotku. Arcibiskupská rezidence se proměnila na jedenáct let v domácí vězení. Po mnohaletém utrpení umírá v roce 1961. Úřady není povolen jeho veřejný pohřeb, je tedy tajně pochován ve svém rodišti v Pitíně. Poměr státu k církvím byl v této době velmi napjatý. Zejména padesátá léta znamenala snahu o útlum náboženského života v naší vlasti. Izolace od Svatého stolce a omezení styku mezi církví a státem jen na úroveň vzniklého hnutí kněžích s kladným postojem vůči vládě a její netajeně ateistické politice, posléze vykrystalizované v hnutí *Pacem in Teris*, způsobilo hlubokou náboženskou krizi.

Teprve v roce 1963 byli československé vládě navrženi první tři kandidáti na biskupy olomouckého arcibiskupství, spravovaného provizorně kapitulním vikářem, a to se souhlasem vlády. Na seznamu byli František Cinek, František Tomášek a František Vaňák. Tito kandidáti však byli pro komunistický stát nepřijatelní. V roce 1973 probíhá další jednání mezi vládou a Svatým stolcem, zastupovaným arcibiskupem Cassarolim. Navrhováni byli Josef Vrana, František Vaňák a Vladimír Kryštofský. Biskupem a apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze byl jmenován

profesor Vrana, předtím generální vikář.¹¹⁴ Biskup Vrana umírá 30. listopadu roku 1987 a stolec zůstává neobsazen.¹¹⁵

Ve státních archivech bylo k těmto událostem dohledáno:

26. 10. 1965

K. Bergmanová při rozhovoru sdělila, že mezi duchovními se mluví o možných kandidátech na Olomoucké biskupství. Jsou uváděna následující jména: Vaňák, Cinek, Dýmal.¹¹⁶

17. 3. 1966

Krajská správa MV Ostrava. Návrh na členy komise pro úpravu kodexu:

„Dne 16. 3. 1966 KCT sdělil, že kapitulní vikář Josef Glogar na pokyn MŠK na členy komise pro úpravu kodexu navrhl tyto osoby: Vaňáka Františka, nar. 28. 11 1916, člen církevního soudu II. instance v Olomouci, administrátor v Rýmařově. Dále ThDr. Ryška Josef, ThDr. Dýmal Leopold, ThDr. Hrnčířik František. Správce apoštolské administratury, kanovník Veselý nenavrhl nikoho. Navrhované osoby kapitulním vikářem Glogarem, KCT zaslal se stručnou charakteristikou na MŠK. KCT a ani nám není známa náplň práce a účel zmíněné komise, hlavně zda práce v komisi bude podmíněna cestami do Vatikánu a podobně. Dle našich poznatků z navrhovaných osob nemá nikdo kladný postoj k dnešnímu zřízení, neb k současným církevně politickým otázkám. Jde o osoby silně nábožensky založené, mající v první řadě zájem o upevnění a rozkvět církve. V případě, že by z Olomoucké arcidiecéze musel být někdo v komisi, dle našeho názoru by to v krajním případě mohl být ThDr. Vaňák František.“ (Zástupce náč. 2. Odboru, Mjr. Paukert)¹¹⁷

¹¹⁴ Navenek byl vstřícný ke komunistické vládě a podporoval Pacem In Teris. Papež jej jmenoval na nátlak komunistické vlády titulárním biskupem a apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze. Neměl plnou podporu Vatikánu. Vatikán se jmenováním souhlasil pod podmínkou jmenování dalších biskupů dle návrhu Svatého stolce. Biskup Vrana se často dostával do sporů s Františkem Tomáškem, v roce 1982 ignoroval dokument kongregace pro klérus „QuidamEpiskopi“, ten mimo jiné zakazoval hnutí kolaborantů Pacem In Teris. Nutno však podotknout, že stát i Vatikán na biskupa Vranu tlačili a ten měl nelehký život ve své funkci.

¹¹⁵ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4. S. 7.

¹¹⁶ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-40, 69/85.

¹¹⁷ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-40, 90/101.

3. 7. 1967

„Spolupracovník ‚Alois‘ sdělil, že kněží krnovského děkanátu jsou toho názoru, že dojde k vzájemnému jednání mezi státem a Vatikánem, zejména k obsazení biskupských stolců. V současné době že si Vatikán klade požadavek, aby kandidát na biskupa byl velkých morálních kvalit a plně oddán církvi. Vzorem by mohl být prelát Cinek, osoba s autoritou a v jednání energická. Duchovními jsou v současné době do funkce biskupa typováni biskup Hlouch a ThDr. Vaňák František z Rýmařova. ThDr. Vaňák je velkých morálních kvalit, má dostatečnou důvěru u ostatních řím. kat. kněží, je rozvážný a rozumný. Nedostatkem u něj je, že je málo energický a průbojný. V případě, že by byl ustanoven, musel by mít k ruce energického kapitulního vikáře. ThDr. Vaňák rovněž pracuje v MHKD (Mírové hnutí katolických duchovních), ne však aktivně. Kněží jsou toho názoru, že mu v tom brání nedostatek času, vyplývající z funkce předsedy církevního soudu v Olomouci. Mezi kandidáty na biskupské stolce byli prý ze strany naší vlády navrženi Dr. Oliva z Litoměřic a biskup Trochta. Oba navržené však Vatikán prý odmítl. Všeobecně se hovoří o tom, aby se poměry mezi Vatikánem a ČSSR jednou vyřešily, neboť je to nutné. V Olomoucké diecézi, kde je kapitulní vikář Glogar, je tento již prý neschopný pro své stáří.“ (Vypracoval stržm. Palička, náčelník II. odboru plk. Inž. Zapletal)¹¹⁸

7. 11. 1974

Z tohoto dne se dochoval záznam zprávy Ministerstva vnitra o rozšíření kapituly apoštolské administratury v Olomouci:¹¹⁹

„Na Vaše telefonické dožádání k rozšíření kapituly a přerozdělení funkcí, jak navrhuje biskup Vrana, máme tyto připomínky: zásadně nesouhlasíme s tím, aby se stal kanovníkem ThDr. František Vaňák, a to z důvodu, že patří mezi tzv. „černou hierarchii.“ Vatikán jej prosazoval jako kandidáta na biskupa, z čehož je možno usoudit, že má jejich plnou důvěru. Vaňák v roce 1968 byl členem arcidiecézního výboru díla koncilové obnovy v Olomouci. Nesouhlasí s dnešním zřízením.

K ThDr. Václavu Medkovi nemáme připomínek a souhlasíme s jeho jmenováním kanovníkem.

¹¹⁸ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-40, 162/195 str., Kraj. Sp. Sboru Nár. Bezp.

¹¹⁹ Viz příloha č. 6.

ThDr. Josef Polášek se projevuje jako obojetník, je důvěrníkem biskupa, na jedné straně pracuje v SKD, ale jen proto, aby získal důvěru státní správy, před duchovními kritizuje tuto organizaci, že je zbytečná a poslední získané poznatky k jeho osobě jej charakterizují jako nepřitele našeho zřízení. Se jmenováním za kanovníka souhlasíme jen v tom případě, že bude místo Vaňáka jmenován nám přijatelný ThDr. Jaroslav Kuřil, nebo prof. Kotisa Karel z našeho kraje.

V přerozdělení funkcí, t. j. jmenovat generálním vikářem Otakara Trtílka, kancléřem Eduarda Hurníka, arcijáhнем Františka Gavlase a proboštem Bernarda Přerovského, nemáme námitek.

K ThDr. Vaňákovi jsme Vám zaslali podrobnou charakteristiku dne 25. 9. 1970 pod naším c. j. os-02634/5-69 k Vašemu c. j. os-0036/vz-3-70.“¹²⁰

8. 8. 1975

V rámci oslav svých sedmdesátin navrhuje biskup Vrana jmenování čestných kanovníků a monsignorů.

Kanovníci: ThDr. Lantsch Jan

Beneš Josef z Hodolan

Monsignoři: ThDr. Kryštofský Vladimír

ThDr. Dýmál Leopold

ThDr. Vaňák František z Rýmařova

„Dle vyjádření biskupa toto jmenování chce Vrana udělit těmto osobám jako odměnu za celá léta pronásledování a útrap. Jedná se o osoby, které celé roky stály v opozici proti státnímu zřízení. Bude navrhováno, aby osoby hodnosti nedostaly, jelikož jde o osoby zapojené v roce 1968 v DKO.“(Kpt. Maňásek, S-StB Ostrava)¹²¹

¹²⁰ Tuto zmiňovanou charakteristiku se však do dnešních dnů nepodařilo ve státních archivech dohledat.

¹²¹ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-15, 55-56.

14. 1. 1977

„Po příjezdu z Vatikánu hodlá biskup Vrana jmenovat nové kanovníky olomoucké kapituly. Mimo jiné chce jmenovat ThDr. Vaňáka z Andělské Hory, studoval ve Vatikáně.“¹²² Rivalita mezi biskupem Vranou a kardinálem Tomáškem...¹²³

1984

„Na pozici biskupa a arcibiskupa navrhuje Vatikán Františka Vaňáka, faráře z Rýmařova a soudce Diecézního soudu. Je absolventem vatikánských škol a v krizových letech stál ve vedení „Díla koncilové obnovy“. Aktivně prosazuje Vatikánskou politiku.“
Dalším kandidátem Vatikánu je Jan Krist, kanovník v Trnavě u Gottwaldova. „Je zdrženlivý ke státní správě, k socialistickému zřízení přistupuje pasivně. Doporučuje jej sám Vrana.“ Protikandidáti, již respektují zájmy státu, jsou:

- P. František Janhuba, děkan v Zábřehu na Moravě.
- P. Evžen Kalisch, farář v Jablůnkově.

„Olomoucká diecéze je zpravována titulárním biskupem Josefem Vranou, který podle církevního kodexu po dovršení 75 let musel předložit abdikaci na funkci. Při jednání v ČSSR sdělil arcibiskup Poggi, že abdikace byla papežem přijata a ve funkci biskupa může setrvat jen za předpokladu, že dojde v diecézi ke jmenování sídelního biskupa. Podle jeho sdělení byla tato skutečnost známa státním orgánům. Na uvedenou funkci navrhuje Vatikán Františka Vaňáka.“¹²⁴

V záznamech se dále píše o návštěvě matky Terezy z Kalkaty v době od 9. do 12. 11. 1984. „Navštívila Prahu a Brno. Návštěvu předčasně ukončila.“

Dále dle Státní policie v tomto roce organizuje kardinál Tomášek návštěvu papeže u nás.

„Kardinál Tomášek je přes svůj vysoký věk a špatný zdravotní stav velmi aktivní a iniciativně prosazuje pro-Vatikánskou politiku včetně podpory nelegální církve. Zejména jeho zásluhou došlo k vyvolání útoku proti ‚Sdružení katolických duchovních‘ – Pacem In Teris (SKD PIT), které měly za následek výrazné omezení aktivity většiny

¹²² Zprávu psal kapitán Maňásek. Tyto údaje jsou však mylné. V následujícím textu dokumentu je uveden seznam navrhovaných, zde už jsou iniciály Františka Vaňáka uvedeny bez chyby.

¹²³ Archiv Federálního ministerstva vnitřní bezpečnosti ČSSR. Fond: H-713-15, 151-152.

¹²⁴ Archiv Federálního ministerstva vnitřní bezpečnosti ČSSR. Fond: Informace 5. Odboru, X. správy SNB – 1984.

duchovních v uvedeném hnutí. Je zcela evidentní, že Vatikán cestou Tomáška realizuje vůči ČSSR dlouhodobou strategii.“

1985

Nelegální římsko-katolická církev ČSSR v čele s ThDr. Otto Mádrem (krycí jméno „Teolog“) a RNDr. Vladimírem Fučíkem CSC (krycí jméno „Saturn“) s vazbou na kardinála Tomáška. Je tedy nutno prohloubit Tomáškovu izolaci...

4. – 5. února se koná III. federální sjezd SKD Pacem In Teris. Vatikán zakázal všem duchovním se angažovat. Zúčastnění kněží posílají papeži telegram, ten jim záhy odpovídá.

Nelegální církev zasílá k papeži žádost o vysvěcení tajného biskupa pro podzemní církve. Papež toto předal kardinálu Casarollimu. Ten žádost zamítl. Prvořadý úkol je obsadit uprázdněné biskupské stolce. Papeže v této záležitosti navštívil profesor Žirman.

Vzniká křesťanské křídlo Charty 77 (Miloš Reichrt, Jan Šimsa, Jakub Trojan, Jan Kocáb). Charta 77 je napojena na Židovskou obec.

11. dubna se František kardinál Tomášek setkává v arcibiskupském paláci s ministrem zahraničních věcí Velké Británie, Geoffreyem Howem. Padá stížnost na stát, který rozhoduje, kdo nastoupí na bohoslovecká studia. Stát má třináct diecézí, ale jen tři mají diecézního biskupa. Církev si přeje jiné osoby, než prosazuje stát, a to je problém. Jednání mezi Vatikánem a ČSSR jsou neustále ztěžována. V ČSSR je v tomto roce 3 060 duchovních, z toho je polovina loajálních s politickým vedením země. Dále kardinál informoval hosta o jubileu 1.100 let od smrti sv. Metoděje s tím, že během této doby bylo v Československu i dříve mnoho politických režimů, ale církve existovala a existuje stále dál, i když je omezována náboženská svoboda.

František kardinál Tomášek organizuje nábor žadatelů o studium bohosloví, aby tím získal prostor k vynucování otevření nové Bohoslovecké fakulty v Olomouci.

Nepřijatelní kandidáti na biskupské stolce pro stát jsou: P. Jan Jeníček, P. Jan Zemánek, ThDr. Josef Koukl, P. Jan Krist, P. Fedor Lejša, ThDr. Jan Matějka, ThLic. Karel Otčenášek, P. František Radkovský a ThDr. František Vaňák. *„Poslední jmenovaný vždy stál na reakčním křídle římsko-katolického duchovenstva. V letech*

68-69 se zapojil do reakční organizace ‚Dílo koncilové obnovy‘ a na ustavující schůzi byl zvolen do jejího výboru. Je jedním z představitelů tak zvané ‚Stínové konzistoře‘ v Olomouci. Nadále udržuje rozsáhlé styky na pro-Vatikánské duchovní a členy tzv. Stínové konzistoře. Jedná se o kněze s velkým přehledem, který má značnou autoritu mezi duchovními. V kléru diecéze převládá názor, že je tajným biskupem.¹²⁵ Byl navrhován Vatikánem na místo biskupa v Olomouci. Nepřijatelní ze strany Vatikánu jsou Antonín Audi, Zoltán Belák, Karel Jonáš a František Zibrín.“¹²⁶

V roce 1985 navštívilo Velehrad 120 000 lidí.

29. 6. 1985 jsou v katedrále sv. Víta v Praze svěcení novokněží kardinálem Tomáškem.

5.–8. 7. 1985 přijela do ČSSR delegace z Vatikánu. Delegaci vede Casaroli a Bukovski. Stále jde o obsazení uprázdněných biskupských a arcibiskupských stolců. Předpokládání kandidáti Vatikánu: Štefan Garaj, Andrej Grivaldský, Ludvík Horký, Josef Kavale, Alfonz Letanovský, Vincent Malý, Jaroslav Pecha, Josef Slamka. Předpokládání oboustranného souhlasu (v úvahu není bráno členství a aktivita v SKD PIT): Karol Oto Bartal, Vladimír Bublák, Alois Bumbálek, ThDr. Pavel Čech, ThDr. Ján Čížik, Ján Formánek, František Hamráček, Josef Hendrich, Alois Honek, František Janhuba, František Janoušek, Václav Javůrek, Evžen Kalisch, František Lála, Jan Lebeda, Gejza Luky, Milan Medek, Josef Měšťan, Bedřich Metyš, ThDr. Štefan Onderko, Emil Scheimer, Valentyn Smuda, Ján Sokol, Tibor Spišák, ThDr. Josef Šesták, Mikuláš Turányi, František Velíšek, ThDr. Václav Zemanec.¹²⁷

Biskup Vrana je pověřen výběrem kandidátů.

18. 11. 1985 odjíždí František kardinál Tomášek do Vatikánu. Veze seznam kandidátů na biskupské stolce, jméno František Vaňák na něm tentokrát není.

1987

Poslední jednání tohoto roku o obsazení uprázdněných biskupských stolců proběhlo 14.–18. prosince v Římě. Československá delegace jednala ve složení ing.

¹²⁵ Z rozhovorů s P. Radovanem Hradilem bylo patrné, že tento názor panoval i mezi obyvatelstvem Rýmařovska. Ve skříni na faře měl František Vaňák uložen svůj doktorský biret a to budilo dojem mezi neznalými, že jde o signum biskupa.

¹²⁶ Archiv Federálního ministerstva vnitřní záležitostí ČSSR. Fond:120, A/91, VN-001732/5-85.

¹²⁷ Většina z nich je však spolupracující s režimem.

Vladimír Janků, vedoucí delegace, František Jelínek, PhDr. Vincenc Máčovský. Vatikánskou delegaci tvořili – arcibiskup Francesco Colasuonno, apoštolský nuncius se zvláštním posláním – vedoucí delegace, John Bukovský, pracovník Rady pro veřejné záležitosti církve, Muñoz F. Sainz – pracovník Rady pro veřejné záležitosti církve, který se střídal s Januszem Boloniekem – rovněž pracovníkem Rady, Josef Laštovica – pracovník kongregace pro řeholníky. Československá delegace při jednání postupovala dle schváleného plánu Předsednictvem ÚV KSČ ze dne 4. 12. 1987. Předmětem jednání bylo řešení vakantních biskupských stolců v Trnavě a Olomouci, uprázdněných úmrtím biskupů Gárbiše a Vransy, dále obsazení pomocnými biskupy, typu světícího v Praze, Nitře a v Bánské Bystrici (řešení diecézí v Nitře a Bánské Bystrici z iniciativy čs. delegace), dále předložení nových kanonických norem a dementé pomluv dr. Máčovského Vatikánským rozhlasem. V průběhu jednání se dospělo k následujícím výsledkům: V Trnavské arcidiecézi čs. strana neuznala právoplatnost volby Sokola správcem diecéze sborem konzultorů jako fungujícího orgánu v rozporu s platným čs. právním řádem. Souhlasila s tím, že biskup Feranec jakožto nejstarší biskup předloží Sekretariátu vlády SSR pro věci církevní návrh na Sokola, jako dočasně pověřeného správce trnavské arcidiecéze. Odmítla návrhy na biskupa u duchovních Františka Truce a Vladimíra Fila, které navrhl Vatikán 4. 12. 1987. K osobě Sokola, kterého Vatikán rovněž kandiduje na biskupa, se čs. delegace vyjádřila neutrálně. V Olomoucké arcidiecézi čs. strana prosadila pověření děkana katedrální kapituly Františka Vymětala dočasným správcem olomoucké arcidiecéze s tím, že Vatikán zřejmě nedá Vymětalovi plná kanonická práva. Odmítla kandidáty na biskupa u duchovních Josefa Veselého, Františka Bršlici, Milana Kouby, Josefa Hrdličky a Antonína Kupky. Současně jako dočasné administrátory Františka Vaňáka, Jana Kristla a Ericha Pepříka, které Vatikán kandidoval na dočasné správce diecéze. V průběhu jednání o pražské arcidiecézi čs. strana přistoupila k uznání potřeby pomocných biskupů. Předběžně bylo dohodnuto vysvětit za pomocného biskupa generálního vikáře Jana Lebedu. Ke kandidátům předloženým Vatikánem, Bohumila Koláře, Františka Radkovského a Antonína Lišky, zaujala negativní stanovisko s tím, že ještě jednou prověří vhodnost nominace Radkovského a Lišky. Při té příležitosti čs. delegace protestovala proti nepřátelským aktivitám kardinála Tomáška, které označila za kampaně řízené ze zahraničí s vědomím Vatikánu.¹²⁸

¹²⁸ Podrobně in: Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond: X. – správa SNB. Informace

„Nejzávažnější otázkou zůstává v současné době vyřešení olomoucké diecéze, kde se podle prohlášení vatikánské delegace musí najít nové řešení, protože se dostali do slepé uličky. Jako hlavní kandidáti zůstávají Vaňák, Krist, Pepřík. Kouba, Hrdlička a Lorisz jsou nevhodní, protože podléhají vlivu státních orgánů a hrozí riziko, že neuhájí vlastní důstojnost, neudrží vatikánskou linii.“¹²⁹

Z jiné ze zpráv vyplývá: Vatikánská delegace – Praha, Karlovy Vary, Olomouc, Trnava. *„Vatikán nehodlá ustupovat, odmítá členy PIT. Jako hlavní kandidáti zůstávají Vaňák, Krist, Pepřík. Kouba, Hrdlička a Lorisz jsou nevhodní, protože podléhají vlivu státních orgánů a je riziko, že neuhájí vlastní důstojnost, neudrží vatikánskou linii.“* František kardinál Tomášek má vypracovat další charakteristiky a zaslat je k posouzení do Říma.¹³⁰

V závěru roku probíhají podpisové akce po celé zemi za obsazení uprázdněných biskupských stolců v Praze, Olomouci a Trnavě. Šíří se také podpisová akce „Podněty katolíků“ o 31 bodech. Kardinál Tomášek se k nim po té vyjadřuje 4. 1. 1988 formou pastýřského listu.

29. 12. Rozesílá P. Antonín Dohnal z Dvorců, okres Bruntál, novoroční výzvu pro boží lid o třech bodech: 1. Obsazení biskupských stolců. 2. Otevření bohosloveckého semináře pro Moravu na Velehradě. 3. Umožnění návštěvy papeže v ČSSR.

Události kolem katolické církve začínají nabírat otáčky. Lidé cítí uvolňování napětí, Gorbačovova „Přestavba“ zaměstnává hlavně Sovětský svaz, který se už nedokáže věnovat komunistickým satelitním zemím tak jako dříve.

1988

18. 1. 1988 přicestoval na další jednání Francesco Colasuonho a John Bukovski. Za ČSSR budou jednat Ing. Vladimír Janků, PhDr. Vincent Načovský a František Jelínek. Olomouc: ČS strana zatím prosadila pověření děkana katedrální kapituly Františka Vymětala dočasným správcem arcidiecéze, což Vatikán sice akceptoval, ale zatím mu odmítá udělit kanonická práva. Prosazení jeho jmenování bude zásadní otázkou pro ČS stát z hlediska podpory SKD PIT. V případě kategorického odmítnutí

z 1. Oddělení 5 odboru (1987-1988). F-41-I. – církev. S. 1-2.

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ Tamtéž

ustanovení Vymětala do funkce sídelního biskupa bude ČS strana požadovat jeho ustanovení alespoň do funkce biskupa světícího. Z navržených kandidátů se jako kompromisní jeví pouze František Vaňák z Bruntálu.

22. 1. odjela delegace na pohovory do Olomouce a pak na Slovensko.

Nelegální církev zastoupena Václavem Malým, Františkem Mikloškem a JUDr. Jánem Čarnogurským zaslala do Vatikánu dopis s požadavky v tomto znění: „*Slovenské církvi hrozí vážné nebezpečí, že na národě bude spáchána křivda, v důsledku čehož se nedají vyloučit pocity zklamání národa vůči Svaté stolici. Jsme v nebezpečí, že budou zvoleni málo odvážní biskupové, kteří nebudou schopni reprezentovat věrnost církvi, Svatému otci a nebudou zárukou rozvoje církve v ČSSR. Vedoucí delegace Vatikánu na čs. Vatikánských jednáních je řízený tlumočnickem Bukovským, který průběh jednání překládá ve prospěch režimu a vynechává věci prospěšné církvi. To se projevilo už na pohřbu biskupa Gábriše. V opuštěné zákristii Bukovský odmítl hovořit s dobrým knězem, přestože byli sami a šlo o závažné věci. Odmítl přijmout osoby, které s oprávkou na krku desetiletí bojovaly o přežití a existenci církve u nás, místo toho, aby odmítl jednat se státem. Rozhovor s jedním s nejvýznačnějších představitelů církve na Slovensku vedl ironickým tónem a dával na vědomí nezáměr při předkládaných faktech. Konstatoval, že je to pouze jeden názor – těch opačných je však více. Ty opačné ale získal ve společnosti lidí režimu, se kterými jednal většinu času. Bukovský prosazuje stanovisko – jeden dobrý biskup, jeden střední a jeden zlý – potom budou obě strany spokojené. Je nepochopitelné, proč delegace Vatikánu a Bukovský vůbec jednají s Vymětalem, předsedou SKD PIT a poslancem Federálního shromáždění ČSSR, když tak hrubě porušuje církevní disciplínu. Karol Homola se svého času překl, že stát má ve Vatikánu mnoho agentů. Jistě se o to snaží, ale stačil by mu jeden na klíčovém místě. S jistotou se dá říci, že Bukovskému jde více o diplomatický úspěch, než o zájem církve. Je všeobecně konstatováno, že jakýmsi jiným zájmům podřizuje osud církve u nás. Údajně mezi jinými i možnost navštěvovat své příbuzné na Slovensku. To vyplývá z výsledků jeho několikaletého působení v současné funkci. Další fakta nelze uvádět pro jejich důvěrný charakter. Církvi by prospělo, kdyby byl Bukovský odvolán. Na Slovensku je hodně věřících, kteří jsou ochotni bojovat za práva církve, a proto prosí, aby kompetentní jim neszavovali ruce. Slovenští katolíci by přivítali, kdyby se Svatý otec veřejně a jasně vyslovil k podpisové akci na podporu 31. bodů moravských katolíků, protože někteří římsko-katoličtí duchovní se proti této podpisové akci staví. Při dalším*

*jednání s čs. Vládou je třeba vyřešit otázku jmenování tzv. konzultorů pro Rožňavu, Spiš, Bánskou Bystrici a Prešov, kde t. č. nejsou konzultori ani kanovníci, aby se zabránilo podobné situaci, jaká se stala s osobou Vymětala v Olomouci. Dále je potřeba v jednání reagovat na interview, které poskytl ČTK Janků a seriálu článků zaměřených na téma Tajné církve v denících Pravda a Rudé Právo.*¹³¹

11.–15. 4. se uskutečnilo další kolo jednání v Římě mezi zástupci čs. státu ve složení: ing. Vladimír Janků DrSc., František Jelínek, PhDr. Vincent Máčovský a vatikánskou delegací, kterou vedl nuncius Francesco Colasuonno za přítomnosti Mnsgr. Johna Bukovského. Dne 14. 4. 1988 byla čs. delegace přijata vatikánským hodnostářem arcibiskupem AchilleSilvestrinim. Čs. delegace odjížděla do Vatikánu s programem schváleným PÚV KSČ, který obsahoval tři základní okruhy otázek. 1. Vyřešení osazení biskupských stolců v Praze, Olomouci a Třanavě. 2. Uplatňování nového kodexu kanovníckého práva (C. I. C.) na území ČSSR. 3. Řešení situace v ženských řádech a kongregacích působících v ČSSR. Dle neoficiální informace získané od vedoucího čs. delegace s. Janků krátce po návratu z Vatikánu nebyl připravený program jednání dodržen. Rozhovory probíhaly v napjaté atmosféře a ze strany Vatikánu byly předloženy ultimativní a nereálné požadavky. Collasuonno tlumočil jednoznačné stanovisko Vatikánu ke jmenování biskupů. Nebudou v žádném případě akceptovat osoby z řad členů SKD PIT. Vatikán rovněž neuvažuje o odchodu kardinála Tomáška z funkce, i když při posledním jednání v lednu 1988 v Praze Collasuonno tuto možnost připouštěl. Vzhledem k těmto postojům Vatikánu uvízlo jednání na mrtvém bodě. Situace v olomoucké a třnavské diecézi nebyla vůbec řešena, rovněž tak další body připraveného programu. Důkladněji byla projednána situace v pražské arcidiecézi. Vatikán navrhl jmenování generálního vikáře Jana Lebedy a kanovníka metropolitní kapituly ThDr. Antonína Lišku do funkce pomocných biskupů. Kardinál Tomášek by nadále vykonával funkci sídelního biskupa. Ze strany Vatikánu je do 14 dnů očekáváno písemné stanovisko k předloženým návrhům. V pozitivním případě Vatikán určí termín vysvěcení a je ochoten pokračovat v jednáních. Soudruh Janků informoval, že uvedené návrhy budou předloženy k zaujetí stanoviska PÚV KSČ. Do rozhodnutí nebude informace o výsledku jednání oficiálně zveřejněna a je jí nutno považovat za důvěrnou.¹³²

¹³¹ Archiv Státních bezpečnostních složek, Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988, F-41-I.

¹³² Archiv Státních bezpečnostních složek Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988, F-41-I.

29. 4.–3. 5. se uskutečnila neoficiální návštěva vatikánské delegace u nás v již tradičním obsazení. Příjezd delegace byl reakcí na kladné stanovisko čs. státu ke jmenování biskupů v Praze a Trnavě. Hlavním cílem návštěvy bylo s navrhovanými kandidáty na biskupy Janem Lebedou, Antonínem Liškou a Janem Sokolem provést ještě před jejich jmenováním pohovory a získat od každého písemné prohlášení, že se jmenováním souhlasí a budou zachovávat poslušnost a věrnost církvi. Dalším důvodem příjezdu bylo ověření situace v dalších diecézích k získání podkladů pro další oficiální jednání. V Praze v arcibiskupském paláci probíhaly za přítomnosti kardinála Tomáška individuální pohovory s generálním vikářem Janem Lebedou a kanovníkem Antonínem Liškou. Ten byl k pohovoru krátce propuštěn z nemocnice, kde se má podrobit operaci žlučníku. Státní bezpečnost z operativně získaných informací konstatovala, že dominantní úlohu bude hrát Lebeda, protože Liška přijal návrh s určitými obavami, zejména jestli bude schopen zastávat funkci biskupa dostatečně zodpovědně, především s ohledem na nezbytné diplomatické kontakty. Colasuonno také ujistil kardinála Tomáška o plné podpoře svatého otce, který požaduje, aby setrval v dosavadní funkci a činnost biskupů řídil a koordinoval. Po úmrtí kardinála Višinského se Tomášek dle papeže stal symbolem katolicismu v Evropě.

Dne 30. 4. odcestovala delegace do Trnavy. Tam uskutečnila pohovor s dočasným správcem diecéze Sokolem. Dne 1. 5. Navštívila delegace biskupa Pasztora v Nitře. Ten naléhavě požadoval, s ohledem na svůj vážný zdravotní stav, ustanovení pomocného biskupa. Následně navštívila delegace biskupa Ferance v Banské Bystrici, kterého naopak přesvědčovali o nutnosti ustanovení pomocného biskupa v jeho diecézi. Snahou Vatikánu je docílit abdikace Ferance, který je loajální vůči státu, podporuje SKD PIT a nerespektuje plně požadavky Vatikánu. Dne 2. 5. se ve večerních hodinách vrátila delegace v doprovodu Sokola do Prahy. Státní bezpečností bylo zjištěno, že exponent nelegální církve Josef Zvěřina byl dne 3. 5. pozván na jednání do arcibiskupského paláce. Obsah jednání nebyl však zjištěn. V závěrečný den pobytu byla vatikánská delegace přijata náměstkem ministra – ředitelem Sekretariátu vlády ČSSR pro věci církevní s. Janků. Bylo dohodnuto, že svěcení ausilitárních (pomocných) biskupů Lišky a Lebedy se uskuteční dne 11. 6. 1988 v 10.00 hod. v katedrále sv. Víta. Světitelem bude kardinál Tomášek, za účasti arcibiskupa Colasuonno a biskupů Ferance, Pasztora a Matouška. Svěcení Jána Sokola do funkce biskupa, apoštolského administrátora se uskuteční dne 12. 6. 1988 v 15.00 hod. v Trnavě. Světitelem bude arcibiskup Colasuonno za účasti biskupů Ferance, Pasztora, Lebedy a Lišky. Termín

dalšího jednání mezi ČSSR a Vatikánem nebyl dohodnut, bude pravděpodobně určen v průběhu červnového pobytu Colasuonna v ČSSR.¹³³

9. 11. Zápis z porady církevních tajemníků severomoravského kraje, KNV Ostrava:¹³⁴ Projednává se propojení kardinála Tomáška s Chartou 77 a Vatikánem,¹³⁵ je zaznamenáno, že František Vaňák navštívil nečekaně Prahu,¹³⁶ dokument se dále zmiňuje o Františku Lobkowicovi¹³⁷ a P. Vymětalovi.¹³⁸

1989:

„Mezi duchovními se očekávalo, že do Olomouce bude jmenován Vaňák arcibiskupem a to, že je zde opět jen biskup, je považováno za zásluhu Vymětala. Kalkulovalo se s tím, že by mohl být v Českých zemích arcibiskup, aby mohl Tomášek v klidu dožít. K jeho zdravotnímu stavu Helikar naznačil, že by České ministerstvo kultury mělo být prozíravější.“¹³⁹

1. 3. Podepsal papež dekret o svatořečení Anežky české. Očekávají se snahy Tomáška o slavnostní svěcení u nás a snahy o návštěvu papeže.

„Ve dnech 10.–14. 4. proběhne jednání delegací ČSSR a Vatikánu v Praze, které bude směřovat k osazení biskupských stolců v Olomouci i jiných diecézích. V tomto směru bude čs. delegace vycházet z původního stanoviska. Podle toho, s čím přijde Vatikán, budou řešeny i další otázky, jako kodex a podobně. Vatikánská delegace bude informována o nových aktivitách kardinála Tomáška a o případech napojení duchovních na Chartu 77. Nevylučuje se přítomnost delegace Vatikánu i v Olomouci.“

¹³³ Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988. Archiv Státních bezpečnostních složek, F-41-I. S. 72-74.

¹³⁴ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor – expositura Ostrava.

¹³⁵ „U kardinála Tomáška byl zaregistrován jiný přístup k řešení problémů. Nepřijímá už mluvčí Charty 77, souhlasí se všemi opatřeními k zamezení zneužití církevních svátků a upozornil pastýřským listem, aby se věřící nenechali vyprovokovat k neuváženému jednání v kostelích. Z toho lze dedukovat, že Tomášek z pokynu Vatikánu přehodnocuje současnou situaci, zejména svoji roli.“

¹³⁶ „ThDr. Vaňák z Rýmařova navštívil počátkem listopadu Prahu. Nebylo však potvrzeno, že to bylo v souvislosti s účastí na pohřbu jeho příbuzného. TPVC rovněž v této souvislosti nebyl požádán o vydání výchozího státního souhlasu pro případnou jeho duchovenskou činnost v Praze. Je možno konstatovat, že jmenovaný v poslední době zaujímá lepší stanovisko ke státní správě.“

¹³⁷ „Mezi duchovními ostravského děkanátu se vyskytl názor, že údajně Vatikán mezi kandidáty na biskupa v Olomouci zařadil i řím. kat. kněze – administrátora v Ostravě – Mar. Horách Lobkowicze. Bližší podrobnosti nebyly zjištěny.“ Bádáním bylo zjištěno, že jméno P. Lobkowicze na žádných seznamech nefigurovalo.

¹³⁸ „Prelát Vymětal předal TPVC ONV Olomouc žádost na odchod do důchodu počátkem roku 1989.“

¹³⁹ Záznamy S-StB – Ústí nad Labem. Zpráva mapuje nadcházející svěcení biskupů v Praze a Litoměřicích.

*O zjištěných zajímavých skutečnostech v této souvislosti bezprostředně informovat KCT a ústředí.*¹⁴⁰

V červnu proběhnou oslavy devadesátin kardinála Tomáška. Očekává se hojná návštěvnost hostů ze zahraničí i snaha o návštěvu papeže.

Za podpory Svatého stolce a kardinála Tomáška je apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze zvolen ThDr. František Vaňák. Oficialitu oznamuje 26. července přesně v poledne vatikánský a československý rozhlas. Biskupské svěcení je stanoveno na 26. srpna (jako biskup assurský), titul arcibiskupa však stát nepovolil. Státní bezpečnost již tehdy věděla o nastupující vážné nemoci Františka Vaňáka a měla za to, že nemocný mnoho ve funkci nezmůže a bude se držet v ústraní.¹⁴¹ Nikdo ze soudruhů však nepočítal s listopadovou sametovou revolucí a houževnatostí nového pana biskupa. Po těchto událostech je 12. prosince 1989 je ThDr. František Vaňák Svatým otcem Janem Pavlem II. ustanoven arcibiskupem olomouckým, metropolitou moravským, plným následovníkem, oficiálním třináctým nástupcem předcházejících arcibiskupů olomouckých. Je mu tedy do péče svěřena největší arcidiecéze ve střední Evropě, což obnáší v té době 34 děkanátů, 731 farností a 2 323 obcí. Slavnostní intronizace je stanovena na 17. března roku 1990. Má proběhnout v olomoucké katedrále sv. Václava.¹⁴²

6. 9. Probíhá zasedání federálního výboru SKD PIT v Bratislavě. V souvislosti s tímto probíhá tajné jednání o zrušení SKD PIT, které vedou kardinál Tomášek, arcibiskup Sokol a biskup Vaňák. Bylo rozhodnuto o zrušení organizace, verdikt má být vyhlášen na poradě ordinářů.¹⁴³

¹⁴⁰ Zápis z porady tajemníků pro věci církevní Sm kraje, konané na Sm KNV v Ostravě dne 5. dubna 1989. Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98F, č. 0296.

¹⁴¹ V politických kruzích státu ke konci osmdesátých let prosakuje zpráva o jeho nemoci. Patříčné orgány v čele s StB pak velmi dobře věděly, že nemoc je vážná. Pokud by byl zcela zdrav, nepovolil by stát jeho dosazení na biskupský stolec. Oficiální místa měla za to, že s nemocí nebude mít mnoho sil se angažovat a pracovat s plným nasazením. (Tyto informace čerpáme z rozhovorů Paterů Merty a Hradila.)

„Jednání státu a církve o neobsazeném biskupském stolci v Olomouci se neustále vlekla. Vatikánský duchovní John Bukowski jezdil po olomoucké diecézi a typoval případné kandidáty. Stát chtěl dosadit P. Vymětala, ale Vatikán nesouhlasil. Komunisti nakonec ustoupili a dosazen byl dr. Vaňák, neboť již věděli, že je vážně nemocen a svou funkci dlouho zastávat nebude.“

¹⁴² HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4. S. 8.

¹⁴³ „Pramen uvedl, že se dne 6. 9. 1989 zúčastnil v Bratislavě zasedání Federálního výboru SKD PIT, na kterém byl projednáván okruh otázek souvisejících s další existencí SKD PIT. Dle pramene předchozí den, to je 5. 9. 1989 zasedalo předsednictvo Federálního výboru. Jednání předsednictva bylo účastníky jednání

5 Arcibiskupem

Slavnostní intronizace proběhla podle plánu 17. března roku 1990 v olomoucké katedrále sv. Václava. O měsíc později je panu arcibiskupovi na Velehradě slavnostně předáno pallium¹⁴⁴ přímo z rukou papeže Jana Pavla II.

Jedním z prvních úkolů, které si nově zvolený a jmenovaný arcibiskup František Vaňák vytyčil, bylo blahoslavení bývalého slavného studenta olomoucké univerzity, kněze Jana Sarkandera. V jednom rozhovoru v Katolických novinách zaznělo: „*Mojí životní touhou je svatořečení blahoslaveného Jana Sarkandera, patrona všech farářů, neboť dobrý pastýř je ten, který dává život za své ovce...*“ (10. září 1989, rozhovor vedl František Krejsa).¹⁴⁵ Oficiální žádost o jeho kanonizaci byla podána 31. ledna roku 1980. O rok později papež Jan Pavel II. potvrzuje výnos posvátné kongregace pro svatořečení o kanonizačním procesu blahoslaveného. Přesně za deset let byl ukončen jeho diecézní proces v Katovicích. 5. dubna roku 1993 papež potvrdil výsledek papežské kurie a prohlásil blahoslaveného Jana Sarkandra za svatého. O dva roky později, 20.–22. května 1995, proběhla na pláni neředínského letiště v Olomouci při slavnostní liturgii kanonizace blahoslavené Zdislavy z Lemberka a blahoslaveného Jana Sarkandera. Tohoto aktu svatořečení se však dr. František Vaňák nedočkal.¹⁴⁶ Nicméně

dne 6. 9. 1989 hodnoceno jako bitva o další postup v současné situaci. Původní rozhodnutí o zaslání dopisu ordinářům k jejich stanovisku k SKD PIT, jehož koncipováním byl pověřen duchovní Dobiáš bylo z popudu Hochmana odmítnuto všemi delegáty ze SSR a bylo rozhodnuto, že SKD bude nečinně čekat, až je sami ordináři zakáží. Teprve po zákazu ze strany ordinářů by byl odeslán nově koncipovaný dopis k vlastní obhajobě. V této souvislosti bylo mezi delegáty hovořeno o tom, že již proběhlo tajné jednání kardinála Tomáška, arcibiskupa Sokola a biskupa Vaňáka, na kterém mělo být o zákazu činnosti SKD PIT již rozhodnuto. Definitivní zákaz má být oficiálně vyhlášen na poradě všech ordinářů, jejíž termín bude stanoven.“

Z uvedeného vyplývá, že činnost komunistického režimu v této oblasti je svým způsobem na ústupu a lze očekávat jisté změny.

¹⁴⁴ Pallium bylo původně vrchní roucho mužů, zvláště filozofů. Bylo to krátké roucho přehozené přes ramena. V době císařské je uděloval císař nejvyšším úředníkům jako vyznamenání. Také papežové od 4. století A. D. nosili pallium a udělovali je také jiným významným biskupům. Dnes je pallium insignie náležící metropolitnímu arcibiskupovi. Obléká se kolem krku s dvěma volnými konci na hrudi a zádech. Na pružích je značeno šest černých křížů. Vyrábí se z vlny beránků posvěcených papežem na svátek sv. Anežky Římské 21. ledna, chovaných v klášteře TreFontane a ostříhaných na Velký pátek. Nová pallia světit papež ve svátek sv. Petra a Pavla. Před tím se hotová pallia uchovávají ve výklenku konfese sv. Petra v Římě a před udělením jsou položena na hrob sv. Petra. Tímto dotykem se stávají relikviemi. Insignie symbolizuje jehně, které kolem krku nese dobrý pastýř.

¹⁴⁵ Viz AAO Olomouc, Korespondence o zázraku a blahoslavení Jana Sarkandera, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 104.

¹⁴⁶ Viz KUČERA, Martin. *Překypuji radostí: ze vzpomínek na Jana Pavla II. v Olomouci a na Svatém Kopečku*. Olomouc: Pro Římskokatolickou farnost Svatý Kopeček vydala Maticе cyrilometodějská s.r.o. v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-7266-401-6.

13. listopadu roku 1989 je František Vaňák a kardinál Tomášek přítomen v Římě svatořečení sv. Anežky za účasti papeže Jana Pavla II.

Dalším z hlavních úkolů bylo znovuotevření církevního gymnázia v Kroměříži a Cyrilometodějské Bohoslovecké fakulty. Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži bylo založeno jako konvikt v roce 1854. Němci ho za protektorátu zabrali a následně zrušili. Roku 1945 bylo obnoveno a o pět let později komunisty zase zrušeno na dalších 40. let. Církevní gymnázium otevřelo své učebny 1. září 1991.

Pastýřským listem o kněžských a zasvěcených povoláních, čteným 11. února 1990 při každé mši svaté v olomoucké arcidiecézi, upozorňuje na urychlené obnovení kněžského semináře a bohoslovecké fakulty.¹⁴⁷ Dne 29. listopadu 1989 zasílá arcibiskup Vaňák dopis vládě a ministerstvu kultury s žádostí o obnovu fakulty a o uvolnění zabraných objektů, které dříve patřily fakultě a semináři. Později žádá prezidenta Václava Havla (při slavnostním obědě), který si přijel převzít do Olomouce čestný doktorát UP, o urychlení stěhování armády z objektu, do kterého se ze semináře přestěhuje pedagogická fakulta. Seminář se pak vrátí bohoslovcům.¹⁴⁸ Ti 27. září roku 1990 nastupují znovu do semináře. Pro následující je třeba ještě doplnit tyto údaje:

- 21. 12. 1989 zasedá akademická rada UP v čele s Josefem Tillichem, Josef Jařab je zvolen rektorem Univerzity Palackého.
- 3. 5. 1990 zákonem č. 163/1990 sb. O bohosloveckých fakultách, byla obnovena Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta jako součást UP.
- 28. 5. 1990 prezident ČSFR Václav Havel obdržel na UP svůj první čestný doktorát.¹⁴⁹

Obnovená Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci započala svoji činnost v pondělí 8. října 1990 slavnostní mší v olomoucké katedrále sv. Václava. Mši Svatou sloužil arcibiskup olomoucký ThDr. František Vaňák jakožto velký kancléř CMBF. Dalšími sloužícími byli brněnský biskup Mons. Vojtěch

¹⁴⁷ 17. 11. 1939 byly uzavřeny všechny České vysoké školy, včetně Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci, 21. 2. 1946 přijalo prozatímní Národní shromáždění ČSR zákon č. 35/1946 sb. O obnovení university v Olomouci s fakultami – bohosloveckou, právnickou, lékařskou a filosofickou. Nová universita obdržela název Universita Palackého, 14. 7. 1950 vládní nařízení č. 112/1950 sb. O bohosloveckých fakultách zrušilo Cyrilometodějskou fakultu Bohosloveckou v Olomouci.

¹⁴⁸ Viz vzpomínky Patera Radovana Hradila, rozhovor proveden 17. srpna 2014.

¹⁴⁹ Viz FIALA, Jiří. *Univerzita v Olomouci (1573-2013)*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3363-9, S. 104 n.

Cikrle, světití biskupové Jan Graubner a Josef Hrdlička, generální vikář Erich Pepřík a představitelé semináře. Po bohoslužbě všichni povolání vyučující skládají slib a dostávají od velkého kancléře kanonickou misi k vyučování na fakultě. Přednášet se začíná v úterý 9. října. Slavnostní začlenění CMBF do univerzity Palackého bylo vykonáno v pondělí 22. října 1990 ve velkém sále arcibiskupské residence za účasti mnoha vážených a fundovaných hostů v čele se zástupcem Svatého otce mons. Giovannim Coppou. Souhlas udělil rektor, profesor dr. Josef Jařab. Následovaly slavnostní proslovy.¹⁵⁰

Po létech je třeba reorganizovat diecézi, jmenovat nové děkany, na poutní místa jsou znovu uváděni řeholníci. Obnova náboženského života, návrat k poutním tradicím, zřizování pastoračních center a změny ve farnostech jsou nevyhnutelné. Dne 17. května roku 1990 přijímá v olomoucké katedrále blahoslavenou Terezu z Kalkaty. Na společných fotografiích s matkou Terezou, uložených v archivu arcibiskupství, je znát vážnost okamžiků, ale je cítit i nemoc, která způsobuje utrpení. Stejně tak jsou v pozůstalosti uloženy fotografie s Martou Kubišovou, Markem Ebenem, Václavem Havlem, Tomášem Halíkem a kardinálem Tomášem Špidlíkem, v neposlední v řadě fotografie s papežem Janem Pavlem II., pořízené Jindřichem Štreitem. Během své svaté funkce bylo také nutno řešit široké spektrum problémů, mnohé z nich si vyžadovaly specifický přístup. Dochovalo se velké množství dokumentů a dopisů, které chodily k jeho rukám do jeho kanceláře. Tím, jak byla dána lidem svoboda projevu, se utrhl doslova lavina témat, ať už vážných nebo zcela bizarních, k vyřešení. Veřejnost měla pocit, že pan arcibiskup vše a ihned vyřeší. Šlo například o stížnosti na kněze, stížnosti kolem přesunů duchovních,¹⁵¹ řešily se minulé kolaborace, stav církevních památek,

¹⁵⁰ Viz KOLEKTIV autorů: *Sborník na paměť obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty UP*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1991.

¹⁵¹ Věřící z Českého Těšína a Občanské fórum Lidové strany napsali 7. února roku 1990 panu biskupovi dopis: „*Chceme Vám napsat z našeho města – Českého Těšína. Dozvěděli jsme se, že nám překládáte na jiné místo našeho milého kněze Heňu Lorisza. Místo něho nastupují k nám zákonníci, řeholníci. Divíme se tomu, protože řeholníci v dřívějších dobách žili jen v kláštorech. Také jsme se dozvěděli, že tomu je tak i jinde. Řeholníci mají žít ve skromnosti, čistotě a pokoře. Zatím jim dáváte ty nejlepší místa. Snad proto, že si mají za naše peníze kupovat každým druhým rokem auta, jak tomu je u řeholníka P. Lobkowicze? Proč vyhazujete kněze? Slyšeli jsme, že provádíte nečistou politiku a až ji ukončíte, pak místo Vás nastoupí P. Lobkowicz, který již dnes vykládá, že Vás dali do úřadu komunisté, že jste skládal komunistům slib a až budete mít 75 let, tak půjdete. Uvědomte si, jak si na stáří špiníte ruce a pověst? Nastala doba míru a pokoje a za tím my věřící se stále dovídáme o Vašich překladech. Ptáme se, proč P. Lobkowicz se nevrátí do pražské diecéze, do které patří a o které u nás vždycky mluvil. Proč už není v klášteře, když u nás chodí v kutně. Zatím ho vidíme jezdit novým Žiguli do Třince za svojí milenkou. Pišeme Vám proto, abychom Vás varovali. Jako starý člověk máte právo na úctu a ne na politické pikle ze strany řeholníků. Nenechávejte se ovlivňovat kýmsi a jedněte podle svého srdce.*“

nové koncepce výuky na katolických školách a univerzitách, politická situace ve světě, ale i finanční půjčky, či drobné dary pro bezdomovce. Pan arcibiskup chtěl také pověřit řád voršilek výukou a výchovou zbožných děvčat pro práci farních hospodyň a jeho přáním bylo zakládat penziony pro kněze ve výslužbě.¹⁵² Nutno konstatovat, že na odpočinek nebyl vůbec čas a sil rychle ubývalo.

¹⁵² Rozhovor s Paterem Radovanem Hradilem absolvovaný při práci na katalogu k výstavě „Zahrada Františka Vaňáka“.

6 Nemoc a smrt

Nepodařilo se zjistit, že by dr. Vaňák během rýmařovského působení trpěl nemocemi, že by si stěžoval na své zdraví, pamětníci nic takového nezaregistrovali, nicméně jeho sebezápor by nedal nic znát.¹⁵³ Pravda je, že měl mnoho přátel z medicínských řad. S pány doktory rád hrál karty či jen diskutoval nad sklenkou dobrého vína o událostech tehdejšího světa a jeho vývoji. Ti mu zajisté, pokud potřeboval, patřičné rady nebo léky poskytli. Jeho pověstná „vojenská disciplína“ mu pomáhala již od gymnaziálních let a rýmařovská fara jeho zdraví v tomto smyslu ještě utužila, neboť dlouhou řadu let neměla ve své výbavě koupelnu ani teplou vodu.

Jeho turistické výlety do jesenických hor za květenou se dají vyložit i z medicínského hlediska, neboť se velmi zajímal o léčivé účinky bylin, které se v lukách, stráních a lesích daly najít. Několikrát se s ním na túry vydával i kardinál Tomášek, jak již bylo zmíněno, ale hlavně vyrážel do přírody s rýmařovskými turisty.

V pozůstalosti leží dva dopisy od přátel (z 21. 7. 1956 a 2. 5. 1982), ve kterých doporučují doktoru Vaňákovi určité byliny či praktiky na zdravotní neduhy (vysoký krevní tlak, nízký tlak, zácpa, žlučník, revma, zánět močových cest, zvětšená předstojná žláza, onemocnění ledvin).¹⁵⁴ Zde je patrné, že určitý náznak choroby, která v pozdějších letech propukne a způsobí smrt, se již mírně hlásí. Nutno podotknout, že množství zpovědních tajemství, osudů bratrů a sester, k tomu vnitřní napětí, neustálá sebekontrola, sledování ze strany komunistů, StB a v neposlední řadě i náročná práce u církevního soudu, to vše se muselo na zdravotním stavu doktora Vaňáka podepsat. Na biskupský a následně arcibiskupský stolec nastupuje tedy již s vážnou chorobou, jak potvrzují následující řádky.

Krátce po listopadové revoluci navštívil dr. Vaňák Patera Mertu v Hulíně a žádal ho, aby vzal místo vyučujícího na obnovovaném církevním gymnáziu v Kroměříži. Pater Merta však nemohl z farnosti odejít, neboť probíhala rozsáhlá oprava místního

¹⁵³ Už v semináři měl však strach o svůj život. Dokladuje je to záznam ze svých osobních poznámek z 5. ledna roku 1939: „*Statutum Est Hominibus Mori. Kdy mně je stanoveno zemřít? Snad spíše, než se naději... Proto Memento Mori! Vykonal jsem generální sv. zpověď. Deo Gratias. Heslo do budoucna – Pertrausi Vit Benefaciendo! Milosrdenství Boží se mi ukázalo. Co to je chyb a nedostatků poklesků a nevěrností! Bůh však učinil přes celý účet čáru. Vše zapomenuto! Sv. Petr zhřešil, ale i hořce plakal. Pán mu odpustil. Vigilate Et Orate!*“ Co bylo příčinou těchto úvah, se už dnes můžeme jen domnívat. Byl to zdravotní stav, nezvyklé chování, či blížící se válka?

¹⁵⁴ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.

kostela. Při pohoštění pil dr. Vaňák jen bylinkový čaj. Když stoupl na váhu, vážil jen 57 kilogramů.¹⁵⁵

V posledních měsících, kdy rapidně ubývalo dr. Vaňákovi sil, často říkával: „*Nebudu pod věží katedrály, ale na Svatém Hostýně u Matky boží. Tam se každý zastaví. Kdo mě bude hledat pod věží?*“ Čím dál tím častěji se stávalo, že zavrával u oltáře, bylo třeba načerpat nových sil. Po obědě si chořoval odpočinout. Pracovat pak zase začínal mezi patnáctou a šestnáctou hodinou. Často trpěl bolestmi, velmi se ovládal, ale býval i nervózní a neklidný, což je vzhledem k závažnosti choroby pochopitelné. Na sklonku života, před odjezdem do Brna na slavnost biskupského svěcení, byl ve čtyři hodiny ráno odvezen na výměnu krve, aby cestu, liturgii a obřady vydržel. Pokud by však tak brzy po svém jmenování arcibiskupem nezemřel, zajisté by byl po smrti kardinála Tomáška zvolen také kardinálem.¹⁵⁶

Dochován je oběžník arcibiskupství Olomouc z 9. července 1991. Na vědomí všem děkanským úřadům k modlitbám za nemocného pana arcibiskupa mons. ThDr. Františka Vaňáka. Podepsáni Josef Hrdlička, Jan Graubner.

Z lékařských záznamů, které leží v archivních fondech, lze sestavit chronologii nemoci:

- Datum prvních příznaků 10 měsíc 1989.
- První návštěva lékaře 24. říjen 1989 (MUDr. Josef Madek – hlášení 17. listopadu 1991).
- Řádně zjištěné a pokročilé onemocnění s diagnózou: NeoplasmaRenix 1. DX.
- Navržený léčebný postup: Sympt. A, konservativní a chemoth. (MUDr. Vaněk Bohuslav).
- Chemoterapie provedena: onkologická ambulance Město Albrechtice. Datum zahájení: 24. říjen 1989. Preparáty: Vinblastin i. V., Provera p. o., Intron s. c., Datum tohoto hlášení: 17. listopad 1991, přijetí doporučil s diagnózou tu renix 1. DX, MUDr. J. Poles.
- Přijat 7. července 1991, MUDr. B. Vaněk.
- Propuštěn do domácího ošetřování 22. červenec 1991 (viz propouštěcí zpráva, MUDr. Vaněk Bohuslav).

¹⁵⁵ Osobní vzpomínky P. Merty, zaznamenané při návštěvách Archivu arcibiskupství olomouckého.

¹⁵⁶ Viz vzpomínky P. Radovana Hradila, rozhovor zaznamenan 17. srpna 2014.

- Rakovina ledviny, celková vyčerpanost (infusní + nutriční terapie).
- 14. září 1991 v sobotu o svátku Povýšení svatého kříže arcibiskup mons. František Vaňák zemřel.¹⁵⁷
- Opravený úmrtní list ze dne 3. října 1991. Původní vystavený list byl vystaven s chybou (špatné místo narození).
- Pohřeb 23. září 1991 Bystřice pod Hostýnem (sv. Hostýn–hřbitov).

Když na veřejnost prosákly informace o tom, že je pan arcibiskup nemocen, spekulovalo se o rakovině jater, žaludku či prostaty. Z lékařských zpráv však vyplývá, že šlo o rakovinu pravé ledviny, s pozdějším prorůstáním nádorových buněk do okolních tkání.

V posledních měsících svého života ještě stihl navštívit tato místa:

- 5. srpen 1990 Ruda u Rýmařova,
- 19. srpen 1990 sv. Hostýn,
- 10. listopad 1990 Loučka u Nového Jičína,
- 4. listopad 1990 Pítín,
- 18. listopad 1990 Mistrín,
- 8. prosinec 1990 Ostrava,
- 16. prosinec 1990 Velehrad,
- 10. březen 1991 Ostrava – Přívoz,
- 23. březen 1991 Hodolany.

Následující řádky z osobních zápisků korespondují s tíhou poslání duchovního a nemocí:

„Každý jiný člověk může jít nepovšimnut, ale kněz ne! Pozorují nás oči andělů, svatých, lidí, stále nás pozoruje Bůh i ďábel. Veřejné mínění o duchovenstvu dělá každý kněz. Děti hledí na kněze jako na světce. Dobrý příklad žádají od kněze i domácí. Dobrý příklad dávat i nepřátelům i spolubratřím. Dobrý příklad ve vystupování, zdvořilosti, dobrý tón, jemnosti a takt. Dobrý příklad mezi kněžími. Ovládat užívání jazyka. (Co jsem někdy řekl, často mě mrzelo, ale co jsem mlčel, nikdy jsem nelitoval.) Dobrý

¹⁵⁷ 14. září také zemřel T. G. Masaryk a jak již bylo uvedeno, vedle rodného domu Františka Vaňáka stojí dodnes pamětní kámen věnovaný našemu prvnímu prezidentovi.

*příklad při oddechu, odpočinku. Chránit se nervozity. Vždy a všude dávat dobrý příklad.*¹⁵⁸

Z těchto zásad vyplývá být vždy a všude ve střehu, neustále se kontrolovat a vlastně si nikdy neodpočinout a uvolnit se. Toto chování se musí zákonitě podepsat na zdraví a psychice člověka. Je to těžké kněžské břemeno, které si většina lidí vůbec neuvědomuje. V semináři si do soukromých poznámek mimo jiné poznamenal: „*Myslím, že příčinou duchovní strnulosti a ochablosti je nedostatek zkroušenosti srdce. Čeho jest nám do smrti třeba, to je zkroušenosti srdce a pokory.*“¹⁵⁹ Tyto řádky navozují pocit smutku, melancholie a utrpení a korespondují s postřehem, že na většině dochovaných fotografií, je zachycen František Vaňák velmi vážný, noblesní, ale bez úsměvu.

Po oslavách zlatého kněžství a kulatého životního jubilea na Velehradě, které absolvoval ze svých posledních sil, byl pan arcibiskup odvezen do nemocnice Města Albrechtice, kde pracoval jeho osobní lékař. Když se malinko zotavil, vrátil se na týden do Olomouce. Nemoc se však zhoršovala, a tak bylo nutné vrátit se do nemocnice. V posledních chvílích života odmítal tisíce léky a z jeho úst zazněla tato poslední slova: „*Tak půjdeme...*“ (zapsal P. Bohumil Měchura, dlouholetý a nejbližší přítel pana doktora Vaňáka).¹⁶⁰

6.1 Informace k onemocnění ThDr. F. Vaňáka

6.1.1 Obecné informace o nádoru¹⁶¹

Nádor ledviny může být dle histologického posouzení různého typu a s různou mírou potenciálu zhoubného působení. Zhoubný nádor se liší od benigního (nezhoubného) vlastností nekoordinovaného překotného růstu nádorové masy v postiženém orgánu na úkor celého organismu, s možností prorůstat do okolních orgánů a působit organismu poruchy v metabolismu, chudokrevnost z okultních krevních ztrát, úbytek bílkovin spotřebováním na překotný růst tumoru, možné je i přidružení poruch srážlivosti krve ve smyslu mínus (krvácení do střeva, moči, ze

¹⁵⁸ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

¹⁵⁹ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

¹⁶⁰ FÚ Horní Město, Farní kronika 1898 – dosud. S. 155.

¹⁶¹ Tento popis a vyjádření jsme si nechali vypracovat MUDr. Františkem Horálkem, působícím v Nemocnici Milosrdných bratří, Polní č. 3, Brno. Osobně pana doktora Vaňáka také znal, neboť jeho otec, taktéž lékař, udržoval s doktorem Vaňákem kontakt.

sliznic, vykašlávání krve atd.) nebo plus (trombózy, embolizace). V souvislosti s chyběním bílkovin vznikají otoky – nejčastěji dolních končetin, nebo se tvoří „voda v plicích“ což může s chronickou chudokrevností způsobovat dušnost a srdeční potíže – bolesti na hrudi, zvyšuje se riziko infarktu při ischemické chorobě srdeční. Také vlastní nádorové poškození výchozího orgánu může způsobit chronické potíže – ledvinnou nedostatečnost se známkami uremie, blokádu odchodu moči s příznaky koliky nebo krvácení do močových cest se vznikem chronické chudokrevnosti. Pokud nádor prorůstá do okolních orgánů (zejména tračnicku), může způsobit proděravění stěva nebo jeho patologické uzavření nádorovou překážkou a tím vznik ileózního stavu, což už je závažná komplikace, která vyžaduje operační řešení. Napojením silných žil ledvin na dutou žílu je umožněna časná invaze vyplavovaných nádorových elementů z ledviny do oběhu a tím šíření nádoru. Často se právě v oblasti vyústění renálních žil tvoří nádorový trombus, který buď dutou žílu zúží, nebo uzavře, nebo se v horším případě utrhne a ucpe některou plicní žílu pod obrazem plicní embolie.

Mezi další podstatné vlastnosti zhoubného nádoru patří šíření do organismu buď místně prorůstáním, nebo šířením řečištěm (krevním nebo mízním). V mízním systému bývají vřazeny do cesty lymfy uzliny jako filtry, na kterých se může dočasně šíření nádoru zadržet. Postižení uzlin při hodnocení nádorového onemocnění již znamená pokročilost či generalizaci nádoru. Cílovými orgány metastazování nádorů ledvin bývají nejčastěji játra, plíce, mozek, kosti s různě vyjádřenou možností poškození těchto zasažených orgánů – u kosti třeba patologická zlomenina, u mozku dle lokalizace široké spektrum různě vyjádřených neurologických příznaků od bolesti hlavy, ochrnutí končetin až třeba po demenci.

Nádor může vyrůstat z výstelky močových cest (pánvičky, močovodu, močového měchýře) nebo z vlastní tkáně (parenchymu) ledviny. Mezi nezhoubné nádory patří adenom ledviny, vazivové a tukové nádory a cysty ledvin, které již mohou být na pomezí zhoubných procesů, z nich se může nádor vyvinout (Bosniak IV-V)

Nejčastější forma zhoubného nádoru (Tumorenis, neoplasma ledviny – synonyma) je nádor ze světlých buněk ledviny označovaný Grawitzův.

Výskyt – častý v 6.–7. dekádě – dlouhodobě (1–3 roky) bez příznaků, jen s možným hubnutím, chudokrevností a slabostí. Není významný dědičný faktor.

Indikace k operaci:

Stále jediným kurabilním postupem je operace – buď odnětí celé postižené ledviny, nebo při menším rozsahu parciální odstranění části ledviny. Obecně chemoterapie nebo ozařování má minimální terapeutický efekt. Hormonální terapie má podpůrný vliv. Neoperují se pacienti s vysokým operačním rizikem (kardiaci, přestárlí,...) nebo s prokázanou generalizací onemocnění. Tito pacienti jsou převedeni do paliativního režimu – analgetizace, hospicová péče.

6.1.2 Z pacientovy anamnézy¹⁶²

Onemocnění zjištěno 10/1989 primárně již jako pokročilé TNM klasifikace T4N1M1 (veliký nádor pravé ledviny s prorůstáním do okolí – tračníku a duté žíly, pozitivní uzliny a přítomné metastázy – ale nepíší kde – možná infiltrace v pravé plíci?).

Léčen v Albrechticích. Zřejmě z počátku se snažili o neodjuvatní terapii cytostatiky Vinblastinem a podpůrnou hormonální léčbou Proverou. Dle interního vyšetření byl schopen pro rizika jen malého výkonu, takže i z tohoto hlediska operační řešení nebylo možné. V průběhu onemocnění docházelo k progresi a bylo postupováno paliativně. O tom svědčí pokles bílkovin, vznik otoků končetin, přítomnost tekutiny v pohrudniční dutině v kombinaci se zánětlivou infiltrací pravé plíce. Později se přidružuje chudokrevnost s nutností krevních převodů a plasmy, poklesy bílkovin a iontů s nutností opakované substituce, zhoršení ledvinných funkcí – asi při výpadku funkce pravé ledviny a obstrukci moči při zvětšené prostatě, bolesti asi nebyly výrazně – v preskripci nejsou anodyna. V přidružených onemocněních stojí za zmínku významné zvětšení prostaty s reziduem moči v moč. Měchýři – musel mít výrazné potíže s močením, zejména v noci časté chození na WC, ale nevyžadovalo to katetrizaci permanentním močovým katétrem. K úmrtí došlo 11/1991 – dva roky přežití, což tomuto stádiu této choroby v průměru odpovídá.

6.2 Utrpení

Konec života ThDr. Františka Vaňáka, ale nejen ten, se dozajista nesl v utrpení a bolesti. O lidském utrpení během svého života doktor Vaňák nejednou kázal, tomuto tématu se věnoval podrobněji a hlouběji, o čemž svědčí mnoho dochovaných ručně psaných příprav. Jedině křesťanství dalo světu bližší pochopení a smysl utrpení

¹⁶² Také tento popis a vyjádření jsme si nechali vypracovat MUDr. Františkem Horálkem (viz pozn. pod čarou č. 165).

a bolesti. V utrpení, bolesti, nemoci a umírání lze nalézt klid, vyrovnanost, moudrost a smíření. Nejde o to, jestli jsme si utrpení a bolest zasloužili, jde o cestu, cíl a také o to, koho kolem nás tímto Bůh vychovává. Od nepaměti si člověk klade otázku po smyslu utrpení nevinného. Je to nepochopitelné tajemství, je to životní zkouška, tak jak to čteme ve Starém zákoně v knize Job. Utrpení má morální smysl, nasnadě je výchovná hodnota utrpení, která formuje, obnovuje dobro a Boží lásku. Jde tedy o teologii vykoupění, osvobození od zla a zamezení ztráty věčného života. Smrt leží až za hranicemi utrpení, proto každý z nás musí tuto cestu absolvovat, jako Ježíš Kristus se svým křížem musíme sestoupit až ke kořenům zla, zapuštěným v lidských dějinách a v lidských duších.¹⁶³

Teologie utrpení a její pedagogika přišla na svět skrze dvě tragédie, a to pád andělů a pád člověka. *„Hřích nemůžeme nikdy dosti pochopit, poněvadž nikdy nepochopíme velikost Boží na jedné straně a na druhé straně nepochopíme naši nepatrnost (to purum nihilum). Propastí mezi tím nekonečným Božím a mezi naší nepatrností je hřích.“*¹⁶⁴ Utrpení proto zůstává na světě, aby člověk ukázal svoji velikost a svou lásku k Bohu. Utrpení křesťanů je tedy potřebné pro spásu světa. Je to pramen života, umět se radovat ze svého utrpení. Existují projevy lásky, ke kterým dochází pouze v bolesti a nemoci.

Ještě je třeba zmínit jeden druh utrpení, a to duševní utrpení, také by se dalo říci vnitřní mučednictví. Tak jako ho zakoušela Panna Marie u paty kříže a Ježíš Kristus na kříži. Vůbec Panna Marie slouží jako vzor utrpení v mnoha směrech a utrpení je láska, vidět a cítit utrpení probouzí lásku. Utrpením ze zla se rodí láska a ta je živou vodou.¹⁶⁵ Tvůrčí povaha utrpení má v sobě ukrytu zvláštní sílu, protože v utrpení lidé zrají jako vinná réva a v nitru utrpení pak nacházíme sami sebe.¹⁶⁶ *„Každý je povolán k účasti na utrpení tak, jako vykupitel trpěl místo člověka pro člověka.“*¹⁶⁷ *„Bůh v něm potvrdil, že chce jednat především skrze lidské utrpení.“*¹⁶⁸

¹⁶³ *Salvifici Doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2 1984.* 1. vydání Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519, čl. 16.

¹⁶⁴ AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91. Sešitek fialový.

¹⁶⁵ *„Kristův kříž se stal pramenem, z jehož nitra potečou proudy živé vody.“* (Jan 7, 37-38)

¹⁶⁶ *„V darování sebe samého nalézám sebe sama.“*

¹⁶⁷ *Salvifici Doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2 1984.* 1. vydání Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519, čl. 19.

¹⁶⁸ Tamtéž.

Z tohoto plyne, že bolest a utrpení, nejen skrze zlo, je novou dimenzí, novým rozměrem, novým časem v závislosti na lásce, která z daného vytéká a prýští, jako nový rozměr celého vesmíru. Vždyť lidské srdce dokáže milovat navzdory prostoru, času, vzdálenosti a smrti. Pokud vstoupíme do lásky, vstupujeme do prostoru, času a víry, s tím, že víra a láska je další dimenzí vesmíru. Smrt tedy není konec, pokud funguje láska; a pokud věříme, může se nám poodhalit Bůh. Nutno ještě přidat podivuhodný protiklad, a to, že prameny Boží síly vyvěrají z lidské slabosti.¹⁶⁹ Na závěr této úvahy ocitujme GS článek č. 22: „*Skrze Krista a v Kristu se osvětluje záhada bolesti a smrti.*“ Pater František Vaňák podobným způsobem dodává: „... *lidé dobří a spravedliví, kteří oddaně slouží Kristu Pánu, nevyhnou se křížové cestě, a i je Kristus přitáhne ke svému kříži. Kříž je sebezápor, v něm je možno denně přemáhat pohodlnost, nechuť k práci, povrchnost, potlačit zvědavost, nevládnost a neochotu.*“¹⁷⁰ K témuž ještě svatý Vincenc z Pauly: „*Kdybychom věděli, jak vzácný poklad je skryt v našich nemocech, přijímali bychom je právě s tak velkou vděčností, jako největší dobrodiní.*“

V utrpení lze nalézt růst, rozvoj, oplodňování, posvěcování, uvědomění a cestu k Bohu. Utrpením Kristovým je bolest pojata do božského plánu spásy a z toho plyne fakt, že člověk je dítětem bolesti. Neustále se lidé ptají „...proč mne Bůh trestá?“, ale není lepší se ptát „čeho Bůh chce dosáhnout touto ranou?“ Jde o nepochopitelnou Boží pedagogiku. Bůh také nejvíce utrpení sesílal v dějinách člověka na své miláčky, ti se poté stávali svatými. Lidské povahy tvrdé, ledové, bez Boha se podobají tvrdému ořechu, a aby se Bůh dostal k jejich sladkému jádru, musí je napřed zmáčknout a rozbít. Jedním z dalších podobenství je přirovnání člověka k mramorové soše, kterou Bůh opracovává do nejjemnějších detailů. Údery dláta jsou však bolestné. Jak měl kdysi říct C. S. Lewis – „*Myslím, že Bůh nechce, abychom byli šťastni, ale abychom dokázali milovat. Bolest, co přijde, je součástí dnešního štěstí. Nekonečné štěstí je v tom, že bojujeme o to, čeho nemůžeme dosáhnout.*“¹⁷¹

„*Lodí života je kříž, žebříkem do nebe je kříž, klíčem od ráje je také kříž. „Ano, kříž a utrpení buď Vám lodíkou života, kříž kéž Vás vede k nebi a otevře Vám ráj! Amen.*“¹⁷²

¹⁶⁹ Tamtéž, čl. 27.

¹⁷⁰ Ručně psaná seminární práce z dob studií bohosloví. (Nalezena v knihovně fary ve Staré Vsi u Rýmařova, kde také doktor Vaňák sloužil.)

¹⁷¹ Citace pochází ze životopisného filmu o C. S. Lewisovi – Krajina stínů.

¹⁷² AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

Od narození se člověk má připravovat na smrt, smířovat se s ní. Je součástí našich životů a ty je třeba do poslední kapky naplnit.

7 Záchrana sakrálních památek

ThDr. František Vaňák bral starost o sakrální památky jako důležitou součást kněžského poslání. V časech komunistického dohledu nad kněžstvem bylo o to smysluplnější věnovat všechen volný čas právě technickým záležitostem historických budov. Zaměstnávat úředníky státní správy právě těmito záležitostmi bylo jako odpovídat na otázku církevního tajemníka otázkou.

Všechna následující historická fakta vztahující se k opravám církevních památek byla zaznamenána ve farních a městských kronikách.¹⁷³ Jak vidno, záznamy jsou vedeny velmi pečlivě. Jejich centralizovaný soupis nám ukazuje pracovitost a odhodlanost doktora Vaňáka a nejen jeho. V našem případě zahrnují léta 1954 – 1988. Informace jsou během těchto let rozesety v historických záznamech a následující text je dělá přehlednými. Z tohoto přehledu vyvěrá nutnost úsilí o záchranu všeho církevního nejen pro současníky, ale i pro budoucí generace. Kostely a kaple nenavštěvují však jen věřící, ale i všichni ti, kteří chtějí o křesťanských svátcích zažít jejich specifickou atmosféru, nebo jen spočinout v poklidu jejich majestátnosti či obdivovat historii. Všechna ta letitá práce na domech Páně svědčí o technických, liturgických, estetických a praktických znalostech doktora Vaňáka. Jedná se o historické, architektonické a umělecké skvosty, které potřebovaly citlivé a odborné zásahy.

1954

- Dohledána první informace o drobných opravách střech a fasád v celkovém nákladu 10 897,- korun československých.

1955

- Pro filiální kostel v Jamarticích vybrán obnos 2 296,- Kčs pro koupi elektrického pohonu varhan.
- Na hospodářských budovách fary opraveny střechy (eternit). Částku 13 966,- Kčs hradila státní pojišťovna jako živelnou škodu.
- Věž kostela „Pod lipami“ byla nově pokryta měděným plechem. Částku 21 380,- Kčs hradil Ústav památkové péče.

¹⁷³ PASSIM.

- Provedena kompletní elektroinstalace rýmařovské fary. Částku 10 841,- Kč hradil KNV Olomouc.

1956

- Firma „Speciál“ z Trnavy, pod vedením pana Karla Gajdoše natřela nově věž farního kostela. Tak též severní část věže byla pokryta novým plechem. Práce však trvaly dva roky a po urgencích práci dokončil bratr pana Gajdoše. Celkovou sumu 46 853,- Kčs hradily částečně Česká pojišťovna, Ústav památkové péče. Část šla ze sbírek věřících.

1958

- Uskutečněna oprava střechy kostela „Pod lipami“ v hodnotě 19 989,- Kčs, hrazeno KNV Olomouc.
- Započaly restaurátorské práce na freskách mistrů Nabotha a Handkeho ve filiálním kostele „Pod lipami“. Práci se ujímá akademický malíř František Sysel z Kroměříže.

1960

- V měsících květen až červen byla položena na jižní část střechy farního kostela nová krytina (pravá břidlice).
- V prosinci byla zakoupena břidlice na druhou část střechy z lomů v Těchanovicích v částce 26 655,- Kčs.
- Po velké živelní pohromě z 19. května byla opravena střecha na filiálním kostele „Pod lipami“. Suma činila 72 120,- Kčs, hradila Česká pojišťovna a ONV Bruntál.

1961

- V květnu byly dokončeny opravy střechy farního kostela Stavopodnikem Litovel. Účtovali si 40 741,- Kčs, platil KNV Ostrava.
- V červenci obnovena fasáda farního kostela.
- Obnova uvnitř kostela. Byly zvoleny barvy, které vrátily kostelu původní gotické vzezření. Používalo se výhradně hašené vápno, aby se zmírnila vlhkost kostela.

- V září byly natřeny barvou „plumbinol“ všechny plechové části střechy a věže farního kostela.
- Na věž kaple v Edrovicích byla použita nová krytina.
- Na podzim skončily restaurátorské práce fresek v kostele „Pod lipami“, započaté v roce 1958. Byly zde také provedeny štukatérské práce panem Viktorem Chytilem z Olomouce. Hradila Památková péče z Olomouce.
- Před vánocemi byla klenba kostela „V lipkách“ pod střechou izolována asfaltovým nátěrem a v obvodovém zdivu bylo provrtáno dvacet otvorů s potrubím pro eventuální odvod vody pro případ nepředvídatelného poškození střechy.

1965

- V kostele „V lipkách“ byla vyměněna s povolením příslušných úřadů křížová cesta. Dosavadní byla přemístěna do farního kostela ve Staré Vsi a odsud vzácné dřevěné plastiky putovaly do Lipek. Ve Staré Vsi by trpěly vlhkostí a plísní. Hrozila jim zkáza.

1967

- V tomto roce napadlo tolik sněhu, že pamětníci nic takového nepamatují. Váha sněhu prolomila střechu farní hospodářské budovy. Škoda činila 10 104,-Kčs. 7. prosince zapálil místní mladík farní stodolu, pojišťovna vyplatila 36 388,-Kčs.

1968

- Filiální kostel v Jamarticích prodělal renovaci. Střecha byla pokryta novou krytinou, černým eternitem, byla opravena fasáda a hlavní dveře.
- Farní budova dostala novou krytinu na jižní polovině, věž fary nově oplechována a byl přiveden plyn. Vše stálo 73 567,- Kčs.

1971

- V lednu nainstalována naftová kamna do sakristie farního kostela.

1972

- Kostel „Pod lipami“ trpí desolátním stavem břidlicové krytiny, místy již zatéká. 28. února začal doktor Vaňák jednat s památkáři v Bruntále o výměně krytiny za měděný plech.
- 21. listopadu byla podepsána hospodářská smlouva s Farním úřadem Rýmařov a Komunálním podnikem města Kroměříž o obnově střechy a věže kostela „Pod lipami“. Městský národní výbor Rýmařov projevil mimořádné pochopení pro opravy a převzal stavební i technický dozor.

1973

- Na jaře započaly práce na obnově střechy. Po sundání krytiny věže se zjistilo, že trámy věže jsou ztrouchnivělé. Dřevěná konstrukce věže musí být vyměněna. *„Díky velkému pochopení a pomoci Lesní správy v Janovicích, vedení Pily Valšovský Žleb a Libina, velkému úsilí tesařů a brigádníků byla dřevěná konstrukce věže zhotovena v rekordním čase a ve velké kvalitě.“* 16. května ihned nastupují klempíři.
- Současně započaly práce na obnově fasády. Dřevo na lešení ochotně půjčila Lesní správa Janovice, stavby lešení se chopily tesaři s dobrovolníky. Zdi památky jsou omývány vodními děly místních hasičů.
- Do sundané báně kostela jsou uloženy nové dokumenty a předměty.
- Kaple „V Lipkách“ se ukázala v plné nádheře 20. září, hotová stavba byla předána investorovi za účasti všech zainteresovaných stran. Celková suma činila 634 618,- Kčs. Akci hradil MNV Rýmařov a Kulturní odbor ONV Bruntál. Doktor Vaňák zaznamenává ve farní kronice: *„Všechna práce a ochota, obětavost, nelze zachytit číslicemi. To ví a ocení jen Bůh, k jehož počtě jsme s radostí pracovali.“*

1974

- Jaro je ve znamení úklidu kolem kaple V Lipkách, úpravy terénu, kanalizace kolem kostela, hlavní schody byly znovu položeny, provádí se nátěry dveří a oken, upravuje se park a okolí. Prostranství před hlavním vchodem je vydlážděno kostkami, hlavní cesta připravena pro asfaltování.
- V Jamarticích je opravena kaplička na konci vesnice ve směru na Velkou Štáhlí.

- V Ondřejově je obnovena fasáda na kapli, natřeny okna a dveře.

1975

- Probíhají venkovní a vnitřní úpravy kaple Svaté Anny v Ondřejově.
- 1. března odchází do důchodu duchovní správce farnosti ve Staré Vsi P. Vladimír Ryšavík a farnost přebírá dr. František Vaňák (excurendo). Ihned se začíná s nutnými opravami farního kostela, elektroinstalace a výmalba. Na podzim se zakoupil materiál na novou střechu a fasádu.

1976

- Na jaře byly vysazovány okrasné keře v parku u kostela „Pod lipami“, upravovány chodníky a okolí. Uvnitř kostela byly očištěny čtyři nosné sloupy a byly tak připraveny k renovaci umělým mramorem. Práce byla zadána Uměleckým řemeslům v Brně. Přípravné práce a materiál na sloupech i nová dlažba stály celkem 64 984,- Kčs, platil Odbor kultury ONV Bruntál.
- Sousoší Kamenného kříže u bývalého Feitova statku bylo převezeno do parku V Lipkách.
- Začala generální oprava farního kostela ve Staré Vsi. Na jaře se dokupuje krytina na střechu (8 000 kusů eternitu) a v červnu započaly práce na střeše. Byla sundána původní zvětralá břidlice a starý šindel pod ní. Dávaly se nové desky, tér papír a eternit, plechové lemy, okapy a svody. Věž kostela byla natřena, obnovena fasáda, pořízeny čtvery nové dveře, natřely se okna, bylo položeno odvodnění kolem kostela a upravilo se okolí. Uvnitř se mokrá omítka nahradila novou.

1977

- Od jara do podzimu probíhaly práce na sloupech „V Lipkách“. Patky sloupů však zůstaly volné, aby vyschly. Příští rok na jaře budou obloženy mramorovými deskami s větracími otvory. Pravým plátkovým zlatem byly pozlaceny hlavice a prstence sloupů. Byl podezděn a vyrovnán hlavní oltář. Je odstraněna stará dlažba, následně provedena izolace. Do hloubky 30–35 cm byla vyvezena stará zemina, položena vrstva hrubšího šterku s cementem, položen térový papír, horký asfalt, opět térový papír a znovu asfalt. Na to vysypán hrubý písek s cementem. Takto je vše připraveno na položení nové

dlažby. Ta se začala pokládat na podzim, po renovaci sloupů. Dlažba je ze Švédské keramiky, dobře zapadá do interiéru. Stejná dlažba se položila i na ochoz kostela. Celkové náklady se vyšplhaly na 130 879,- Kčs. Platil Odbor kultury ONV Bruntál prostřednictvím MNV Rýmařov.

- Opraven a pozlacen kříž v parku před kostelem „V Lipkách“.
- V kostele ve Staré Vsi nainstalována dvojice elektrická akumulární kamna. (stěny kostela tím značně prosychají). U Misijního kříže před kostelem bylo vysázeno 40 keřů růží, podél potoka okrasný plot z pámelníku, před vchodem do kostela dva záhony květin a ozdobné keře. (květinovou výzdobou kostel velmi získal).

1978

- „V Lipkách“ byly na jaře dokončeny obklady patek sloupů, jsou barevně velmi působivé. Náklad činil 61 976,- Kč. Byla provedena kompletní očista kostela.
- Ve farním kostele v Rýmařově přebudovány elektroinstalace.

1979

- Započaty liturgické úpravy ve farním kostele v Rýmařově dle návrhů Ing arch. Josefa Kupky z Ostravy. Vše schváleno Apoštolským administrátorem v Olomouci. Práce prováděly stopařské dílny v Rýmařově (obětní stůl, ambon, sedes, vše z dubového dřeva). Do kaple „V Lipkách“ vyroben ambon a sedes, do kostela v Jamarticích ambon.

1980

- Ve farním kostele ve Staré Vsi jsou obloženy stěny dřevem se stále se opakujícím motivem kříže. Křížová cesta byla nahrazena menšími štukovými obrazy, které sem více zapadají.
- Do kostela „V Lipkách“ dodaly Umělecká řemesla z Jihlavy dubové lavice.
- Kostel ve Stránském je v havarijním stavu. Patří pod farnost Ryžoviště, obec pak pod Rýmařov. Jde o památkový objekt. Začaly nejnutnější opravy (střecha, elektroinstalace, okapy, věž, fasáda, výmalba, venkovní úpravy).

1981

- V červnu roku 1979 vichřice poničila vrchní část sanktusové věže farního kostela v Rýmařově. Na opravu se čekalo až do letoška.

1982

- Započala oprava filiálního kostela v Jamarticích. Věž byla oplechována měděným plechem v ceně 40 136,- Kčs. Apoštolská administrativa Olomouc přispěla částkou 20 000,- Kčs.
- Ve Staré Vsi byly natřeny všechny plechové části kostela a je kladen důraz na květiny kolem.

1983

- Pokračují opravy v Jamarticích (stavba lešení, otlučena stará omítka, nahozena nová fasáda, okapy, svody, odvodnění kolem kostela, vyličen a upraven interiér). Opravy stály 49 035,- Kčs, Olomouc dala k dispozici částku 50 000,- Kčs.
- V „Lipkách“ je nainstalován druhý křišťálový lustr.

1984

- Krytina věže farního kostela v Rýmařově je v chatrném stavu. Plocha činí 300 m čtverečných. Věž bude pokryta měděným plechem, práce provede OSP Kroměříž ve dvou etapách.
- Báň pod křížem je pozlacena v Brně. Zlacení stálo 30 000,-
- Celková částka oprav za věž činí 163 820,- Kčs, Olomouc hradí 68 150,- Kčs, stát 55 056,- Kčs, zbytek farní úřad ze sbírek a darů.

1985

- Započata druhá etapa opravy věže farního kostela v Rýmařově. Spotřeba je 65 tabulí měděného plechu o rozměrech 200 x 100 cm. Vyplechován je i vnitřek lucerny věže, což dříve nebylo. Práce jsou dokončeny 6. září. Suma činí 115 697,- Kčs, Olomouc hradí 40 951,- Kčs, stát 40 000,- Kčs, farní úřad zbytek.

1986

- Na farním kostele v Rýmařově je nalíčena fasáda, na presbytáři vyměněny okapy, žlaby a svody. Částka 10 420,- Kčs je hrazena z vlastních prostředků.

1987

- Na budově fary v Rýmařově je opravena fasáda, okapy, svody, žlaby, provedeny nátěry věže, oken a dveří.
- Farní kostel ve Staré Vsi dostává nové nátěry oken a dveří, jsou opraveny vnitřní omítky, které trpí vlhkostí. Celkově je stavba vlhká, což pramení z místa, kde kostel stojí.

1988

- Byla vyměněna krytina na severní straně fary v Rýmařově (250 m²).
- Byla nově natřena střecha nad sacristií farního kostela v Rýmařově.
- Letos započala spolupráce na generální opravě kostela ve Václavově. Jde o Mariánský kostel.

V následujících řádcích se zastavíme u tří největších „lásek“ doktora Vaňáka, a to movitých, které ho provázely a inspirovaly po velkou část jeho života. Jsou to farní kostel v Rýmařově, filiální kostel Navštívení Panny Marie v Rýmařově a křížová cesta v Rudě u Rýmařova.

7.1 Farní kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově

První zmínky o kostele v Rýmařově pocházejí z první poloviny 14. století. Nešlo však o stavbu kamennou, ale dřevěnou. Kamenná přestavba probíhala v druhé polovině 14. století. Podoba kostela s čelní hranolovitou věží je poprvé zachycena na mapách moravského markrabství Pavla Fabricia ve zjednodušených vedutách z let 1569 a 1575. Lépe lze stavbu vidět na Schmidtově vedutě města Rýmařova z roku 1693, umístěné v místním muzeu.

Presbyterium a stará sakristie nesou rysy vrcholně gotického slohu a jde o jednu ze starších částí kostela. V rámci přístaveb mizely některé typické prvky slohu, ale zůstávají původní vysoká úzká okna dodávající dostatek světla. V průběhu staletí byl vrcholně gotický sloh obohacen o prvky pozdní gotiky, renesance a baroka. V barokním slohu je vystavěna i boční Růžencová kaple, vybudovaná roku 1688 pro tehdy vzniklé Růžencové bratrstvo.¹⁷⁴ Současný tvar věže a hlavice dostává kostel v roce 1818. Po

¹⁷⁴ Historii bratrstva a kostela sv. archanděla Michaela se podrobněji věnují Lenka Přidalová a Veronika Orlová ve sborníku prací věnovaných 80. narozeninám Mgr. Jiřího Karla: ORLOVÁ, Veronika. PŘIDALOVÁ Lenka. *Kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově a růžencové bratrstvo*. In: KOLEKTIV autorů. Quod

požáru v roce 1790 získala stavba prvky klasicismu a empíru. Růžencová kaple zůstává však v duchu baroka. V roce 1937 byla přistavěna nová sakristie, okna zdobí vitráže z 19. století s postavami světců a drobné stavební úpravy probíhaly i ve 20. století.

Vliv luterské sakrální architektury (od poloviny 16. století) se na stavbě projevil vestavbou postranních tribun (empor) pro potřeby literátského bratrstva. Vlivem luteránského obrazoborectví zmizel starší gotický inventář, spolu se sochami a obrazy. Po vyhnání luteránských pastorů roku 1625 byl kostel vrácen katolické církvi. V roce 1681 byl stánek zasvěcen svatému archandělu Michaelovi. Původní zasvěcení zmizelo v toku dějin. Ještě jednou je třeba zmínit Růžencovou kapli zasvěcenou Panně Marii a svatému Dominikovi. Oltární obraz z roku 1725 namaloval Jan Kryštof Handke a v téže kapli visí také jeho olej na plátně se svatým Janem Nepomuckým z roku 1729. V tomto roce byl světec svatořečen.

Mezi slavné katolické správce rýmařovské farnosti patřil odpůrce čarodějnických procesů Jiří František Pabst, nebo jeho nástupce Matyáš Eusebius Leander Schmidt, autor nejstarší veduty města z roku 1693. K farnímu kostelu vždy náležela budova fary. Kde se nacházela ta původní, doloženo nikdy nebylo, ale v době působení Patera Pabsta se už využívala jako fara původní budova Horního soudu pro doly hakštejnské, postavená v době největšího rozmachu těžby kovů roku 1542. Tato budova nikdy nebyla mincovnou, jak se tradičně uvádí, mylná informace se rozšířila pouze na základě skladovaných stříbrných prutů ve sklepích. K faře patřilo i malé hospodářství.¹⁷⁵

7.2 Kaple V Lipkách (filiální kostel Navštívení Panny Marie)

Na výše zmíněné Schmidtově vedutě již stojí mimo městské hradby starší kaple. V roce 1555, kdy Rýmařovsko začalo ovládat luteránství, musela kaple již stát, neboť byla spolu s kostelíkem svatého Václava ve Skalách ponechána katolíkům. V blízkosti kaple stála až do roku 1772 poustevna a jejím posledním poustevníkem byl Antonín Skolaut, který zemřel ve věku 92 let. Poblíž fungoval hřbitov pro oběti morových epidemií.

bene notandum (liber secundus). 1. vyd. Bruntál: Sdružení J7K5/JeseKápě, 2016. ISBN 978-80-270-0372-3. S. 167-171.

¹⁷⁵ Viz PŘIKRYLOVÁ, Zdeňka. *Farní kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově*. Rýmařovský horizont: čtrnáctideník regionu Rýmařovska. Rýmařov, 2013, č. 23. S. 3-4. ISSN 1801-0415.

Dnešní barokní kaple zvaná V Lipkách je dílem přestavby ze začátku 18. století. Původní stavba byla stržena a dle návrhů rýmařovského zednického mistra Friedricha Hoblera, s nímž pracoval i jeho syn Cyprian, započaly práce 1. října roku 1710. Kromě místního děkana a radních stavbu financovala i majitelka janovického panství, paní Marie Arnoštka Dietrichsteinová. Hrubá stavba byla hotová v roce 1713 a o tři roky později byla kaple vysvěcena rýmařovským děkanem Janem Ferdinandem Františkem Ratschkerem. Celkem vysokou stavbu s kopulí a věží podpírají uvnitř čtyři mohutné korintské sloupy zasahující do oběžné cihlové klenby. Po obvodu kaple obíhá tribuna, která je přístupná čtyřmi schodišti. Do kaple pouští světlo osm velkých oken s ozdobnými obloukovými záklenky a dvě malá elipsovité okénka pod tribunou. Původní podlahu kryly břidlicové čtverce z místních lomů.

Nevyčísitelnou hodnotu kaple však tvoří její vnitřní výzdoba. Fresky, které kryjí většinu vnitřních prostor, jsou dílem olomouckého malíře Ferdinanda Nabotha a později jeho učně pocházejícího z blízkého Janušova, Jana Kryštofa Handkeho. Ten práci svého mistra dokončil po jeho předčasné smrti v roce 1715. Handke namaloval roku 1724 také hlavní oltářní obraz, zachycující Pannu Marii a Alžbětu před narozením Jana Křtitele. Základním tématem freskové výzdoby je modlitba Zdravas královno (Salveregina). Osmidílný cyklus maleb na horních stěnách tribuny jsou již dílem pozdějšího anonymního malíře. Mohutný barokní hlavní oltář zdobí čtyři dřevořezby zemských světců, sv. Prokopa, sv. Václava, sv. Zikmunda a sv. Vojtěcha. Boční oltáře jsou zasvěceny sv. Barboře, sv. Antonínu Paduánskému, což svědčí o tradici hornického cechu, dále sv. Anně, sv. Janu Nepomuckému, sv. Ludmile se sv. Václavem a moravským věrozvěstům, sv. Cyrilovi a sv. Metodějovi.

Součástí kaple jsou hrobky a náhrobní kameny místních významných osobností. V létě roku 1883 po zásahu bleskem shořela šindelová střecha a zvonice. Interiér kaple však poškozen nebyl. Velké škody na kapli nenapáchalo ani odstřelování sovětských dělostřelců na konci války 7. května roku 1945.¹⁷⁶

7.3 Kostelík v Rudě, zasvěcený Panně Marii Sněžné, a Křížová cesta

Tuto lokalitu není možné opomenout, neboť neodmyslitelně patřila do života doktora Vaňáka a k jeho působení na Rýmařovsku. Ono poutní místo opravdu miloval

¹⁷⁶ Viz MAREK, Miloslav. *Kaple V Lipkách*. 1. vyd. Rýmařov: Město Rýmařov, 2010. ISBN 978-80-254-8348-0. S. 4-7.

spolu se svatým Hostýnem, kde si také přál po smrti být pochován. V pozůstalosti uložené v archivu olomouckého arcibiskupství se dochovaly desítky kázání psaných pro poutě v Rudě s Mariánskou tematikou, kterých se pan doktor pravidelně účastnil. Ze všech dochovaných příprav lze jednoznačně konstatovat jeho velkou lásku k Panně Marii.

Kostel v Rudě byl dokončen v roce 1758, stavbu zadal královský sudí Ferdinand Groschelsberger na počest Panny Marie Sněžné, která mu zde zachránila život. Za zmínku stojí starobylé varhany, jež jsou zde instalovány v roce 1762 – jde o poslední práci varhanáře z Města Libavé Jana Schwarze. Práce na unikátních čtrnácti sochách Zastavení křížové cesty byla započata roku 1760, autorem byl sochařský mistr Jan Kammereit. Jde o unikátní barokní památku, která byla v roce 1963 prohlášena za Státní kulturní památku. V letech 1987 a 1988 byla patřičně restaurována a doktor Vaňák také na práce dohlížel.¹⁷⁷ V letošním roce byla tato památka vyhlášena za Národní kulturní památku s nejvyšší formou ochrany.

¹⁷⁷ Viz PŘIKRYLOVÁ, Zdeňka. *Kostely Tvrdkovska*. Rýmařovský horizont: čtrnáctideník regionu Rýmařovska. Rýmařov, 2013, č. 23. S. 10. ISSN 1801-0415.

8 Očima režimu

8.1 Archiv bezpečnostních složek (dochovaná evidence StB)

Byly dohledány záznamy, k nimž se dochovaly tyto archiválie:

- Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98E, č. 0089.
- Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98F, č. 0296.
- Fond Historický fond Státní bezpečnosti (H): nad rámec evidencí dílčí informace ve svazku arch. č. H-713 (především v podsvazcích č. 15, 40).
- Fond Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (A 36): nad rámec evidencí dílčí informace v inv. j. 921, inv. j. 966, inv. j. 982.

Byly dohledány záznamy o nedochovaných archiváliích:

- Svazek arch. č. 13904 OV (reg. č. 9210 Bruntál, svazek kategorie PZ, pozorovací svazek, zničen dne 5. 12. 1989).
- Svazek arch. č. 23830 OV (reg. č. 18678 Ostrava, svazek kategorie PO, prověřovaná osoba, zničen dne 7. 12. 1989).

S negativním výsledkem byly prověřeny tyto archiválie:

- Fond Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (A 36): nad rámec evidencí inv. j. 446, 447, 448, 449 (vyhodnocení plánů práce 2. Odboru Správy StB Ostrava za roky 1984, 1985, 1986, 1987).

Oddělení archivních fondů operativních svazků a vyšetřovacích spisů, Siwiewcova 2428/2, Praha 3.

Dokumenty, které obsahovaly záznamy o ThDr. Františku Vaňákovi, jsme citovali v minulých kapitolách a v následujících se jim budeme věnovat.

8.2 Osobní kádrová složka

Uvedené záznamy a spisy jsou uloženy ve Státním okresním archivu Bruntál se sídlem v Krnově. Jde o archiválie ONV Rýmařov do roku 1960, po té ONV Bruntál. Bádáním jsme se snažili dohledat osobní složku ThDr. Františka Vaňáka – ta zde ovšem nalezena nebyla. Požádali jsme tedy pobočku Olomouc s fondy KNV Olomouc, ale ani zde nebylo nic dohledáno, neboť KNV Olomouc končil v roce 1960. Osobní spisy aktivních kněží převzal Severomoravský krajský národní výbor v Ostravě. Jeho

archiválie, jak jsme zjistili, jsou uloženy v centrále v Opavě. Zde byla osobní složka ThDr. Františka Vaňáka konečně nalezena, a to ve složce SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344. Z dokumentů budeme citovat všechny dochované kádrové záznamy týkající se ThDr. Františka Vaňáka, neboť jde o materiály originální, stěžejní a autentické. Budou doplněny patřičnými komentáři. Nalezená složka obsahuje:

- Originál dokumentu ustanovení kooperátorem ve Frenštátě pod Radhoštěm z roku 1941.
- Rodový původ Františka Vaňáka.
- Různá finanční ohodnocení.
- Německy psané záznamy z válečných let, jde většinou o platová řazení a finanční ohodnocení. Záznamy jsou z 1. 12. 1942, 31. 3. 1943, 1. 10. 1943, 30. 6. 1944.
- Dokument, který Františka Vaňáka přiděluje jako pomocného katechetu do okolních škol poblíž Frenštátu pod Radhoštěm. Určuje také počet odučených hodin a jejich finanční ohodnocení.
- Dokument požadující započtení odsloužených let do penze. Jde o válečná léta s odůvodněním „nevládnosti poměrů“, kdy nemohl určité úkony a práci vykonávat. Zpráva je z 30. října roku 1945.
- Dokument z 8. ledna roku 1948, týkající se přeřazení Františka Vaňáka ze svého působiště do Olomouce. Podepsán kapitulní vikář Dr. Zela.
- Dopis ze 7. února roku 1949, kde František Vaňák žádá o vyplacení mzdy, která mu nebyla proplacena. Pater žádá nápravu.¹⁷⁸
- Dokument z roku 1948 o platových fondech Náboženské matice.
- Platové výměry a nesrovnalosti v platbách z 24. ledna roku 1948.
- Další dopis Františka Vaňáka o urgenci ke zpožděným mzdovým platbám z 10. listopadu roku 1948.¹⁷⁹
- Dokument z 12. března roku 1951, jde o státní souhlas k ustanovení Františka Vaňáka do nového působiště v Rýmařově.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Jde o dobu těsně po komunistickém převratu, tudíž komunisté těmto problémům nevěnovali dostatečnou pozornost.

¹⁷⁹ Nesrovnalosti se protahují do konce roku 1949.

¹⁸⁰ Podala tedy žádost kurie?

- Dekret z 10. března roku 1975 o ustanovení administrátorem excurrento do farnosti Stará Ves u Rýmařova, podepsaný biskupem Josefem Vranou. Dokument byl přeposlán Krajskému národnímu výboru, k rukám krajskému církevnímu tajemníkovi.
- Žádost o udělení státního souhlasu doktoru Vaňákovi k vedení duchovních cvičení pro Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského v charitativním domově ve Vidnavě pro dny 10. 1.–17. 1. 1982 a 7. 2. – 14. 2. 1982. Tak též žádost o udělení jurisdikce na tyto termíny, pak také potvrzení o státním souhlasu.
- Oznámení Krajskému národnímu výboru o ustanovení ThDr. Františka Vaňáka II. místoděkanem děkanství Bruntál a zároveň žádost o udělení státního souhlasu k této funkci. Následuje potvrzení ze dne 24. listopadu roku 1981.
- Udělení státního souhlasu k exerciciím ze dne 6. února roku 1987 pro Dr. Františka Vaňáka, kanovníka a děkana pro kurs 24. 8. – 27. 8. 1987.
- Ministerstvo kultury ČSR, sekretariát vlády pro věci církevní, jmenovitě PhDr. Svatopluk Kadlec oznamují ThDr. Františku Vaňákovi přiznání hodnostního přídatku dle IV. Stupnice ve výši 950,- Kčs měsíčně.
- Následují jistá blahopřání k uvedení do funkce a také poděkování za přání.

Nyní se budeme věnovat osobním kádrovým posudkům vedeným přímo na osobu Františka Vaňáka:

- Kádrový posudek ze dne 30. března 1953:
„ThDr. Vaňák František, administrátor, narozen 28. 6. 1916 ve Vojtěchově, pochází se zemědělské rodiny, má 3 sourozence. Je svědomitý ve svém povolání, papež je jeho nejvyšší představený. Hluboce věřící. Povahy úslužné, stýká se jen s ostatními duchovními. Politicky není organizovaný a rovněž není členem žádné masové organizace. Zvláštních zálib nemá. Má značný počet vyučovacích hodin, které nemůže odučit pro nedostatek času. Vyučuje jen na 50 %. V současné době nelze s ním počítat jako s pokrokovým knězem. Neškodí v důsledku obav před následky, které by jej stihly za to, kdyby něco prováděl proti. Není však také nám nijak prospěšný. Z výše uvedených poznatků řadím jej do skupiny III.“
 (nepodepsáno)

Co pro soudruhy znamenalo „pokrokový kněz“, je zcela evidentní. Spolupracovat s komunistickým režimem, jít církevními tajemníkům tak zvaně na ruku,

nejlépe se angažovat v Pacem In Teris... Těchto podlostí se František Vaňák svou inteligencí a mravností vyvaroval. Raději pracoval v duchovní, pedagogické, katechetické a soudní praxi na plno, jak to jen šlo.

- Kádrový posudek ze dne 11. března roku 1954:

Osobní charakteristika: *„Ve styku s úřady projevuje se úslužně. Mezi ostatními duchovními je povahy až veselý. Všechn svůj čas věnuje otázkám náboženství. U věřících je oblíben a snaží se na ně uplatňovat svůj vliv. S dětmi si dobře rozumí. Časem jim dává obrázky s biblickými výjevy.“*

Politické zaměření: *„Politicky se před únorem, ani po únoru neprojevil. Je plně zaměstnán duchovní správou a snaží se tuto poctivě vykonávat. Nevychází mu to však časově. Jakoukoliv nepřátelskou činnost vůči dnešku mu nelze dokázat. Stýká se jen s duchovními a je jejich rádce. Ostatní duchovní na něj pohlíží jako na někoho, kdo situaci lépe rozumí. Je doktorem theologie. K současnému zřízení nestaví se nepřátelsky.“*

Politická charakteristika: *„Jmenovaný není nikde organizován. Jeho kázání je zaměřeno biblicky. K funkcionářům v lidové zprávě chová se úslužně a jeví dojem bázlivosti. S lidovou správou jedná jen ve věcech týkajících se duchovní správy. Jinak se vymlouvá, že je zaneprázdňen svými povinnostmi. Besed se zúčastňuje. Papež je pro něho nejvyšší hlavou církve ve věcech věrouky. Pokud se týká jiné činnosti, dodává, že jako stát, má Vatikán svůj diplomatický sbor, který spravuje různé instituce a že jednání v těchto věcech nemusí být vždy správné. V těchto věcech je i papež jenom člověk.“*

Postoj k lidové správě: *„S funkcionáři lidové správy jedná zdrženlivě a opatrně. Jedná s nimi jen ve věcech, jak jsem již výše uvedl. O spolupráci s lidovou správou neprojevil dosud žádný zájem. Škodolibost u něj doposud nad nějakou nezdařenou akci (veřejné schůze, aktivity apod.) nebyla zjištěna.“*

Spolupráce s učitelským sborem: *„Vyučuje na školách I. i II. stupně. Mezi učitelstvem nemá zvláštních přátel, i když se s některými stýká, kteří jsou věřící. Rodičovského sdružení se zúčastňuje a dobře snáší i kritiku. Jakékoliv bližší spolupráce s učitelským sborem se však vyhýbá. V hodině náboženství má celkem dobrou kázeň.“*

Politické složení farnosti: *„Farnost se skládá z dělníků i rolníků a ostatních. V této farnosti žijí rovněž příslušníci církve ČS a ČBE. Mimo tuto spravuje farnost v Ondřejově. Tato obec je zemědělská s nepatrným procentem dělníků.“*

K farnosti jsou dále přiřazeny obce Jamartice, Edrovice a Janovice. V posledních dvou není JZD založeno. Všechny obce v celku jsou dosti pokrokové. Působí zde vliv města. Celá farnost má asi 6.000 obyvatel.“

Působení na věřící, na veřejnost: „Na ty, kteří navštěvují kostel, má dosti značný vliv. To však je po stránce upevnění víry. Na veřejnou činnost vlivu nemá. Jiné návštěvy, než návštěvy duchovních nebyly na faře pozorovány. Jeho vliv se projevuje jen na nepatrné procento věřících.“

Hospodyně: „Na faře s ním žije hospodyně R. Sekerová. Je to bigotně věřící. Příliš mnoho se s věřícími nestýká. Její vliv na věřící nebyl zjištěn.“

Různé: „Jmenovaný byl potrestán pokutou 4.000 Kč za čtení Pastýřského listu. Při presidentské amnestii byl amnestován. Od té doby si nic nedovoluje. Poutě na Velehradě odmítl se zúčastnit s podotknutím, že shromažďování duchovních by měl svolávat biskup. Ostatní akce (podpisové proti válce v Koreji, zdravici generalissimu Stalinovi apod. podepsal). Neškodí, neprojevuje se veřejně. K veřejnému dění je lhostejný. Chová se prostě jako kněz. Doposud neprojevil snahu po spolupráci a řadím jej do skupiny III.“ (Církevní tajemník ONV Večerka Ladislav)

Jak vidno, jde o kompletní zprávu, která vypovídá o tehdejších praktikách církevních tajemníků, státní bezpečnosti a komunistické strany vůči katolickým kněžím.

- Kádrová připomínka ze dne 12. dubna roku 1954:

„Navštěvují jej na faře – manželka učitele, na osmiletce, Hakla, učitel Hakl bigotně věřící. Manželka p. Musila, člena JZD v Rýmařově, rovněž věřící. Učitel Hakl neměl příliš kladný postoj k dnešku (nár. soc.). Jeho dnešní smýšlení mě není známo. Pan Musil, výkonný zemědělec v JZD Rýmařov (velmi dobrý pracovník – dřív), vedoucí rostlinné výroby, jeho poměr k dnešku je dobrý. Smýšlení jeho manželky mě není známo.“ (OCT Večerka Ladislav)

- Kádrová připomínka ze dne 30. září roku 1954:

„Na místní pouti v Huzové pronesl v kázání následující slova: „Průmyslová otázka i politika dneška jde do pozadí. Církev však je stále živá.““¹⁸¹ (Církevní tajemník ONV Večerka Ladislav)

¹⁸¹ Hlášeno orgány VB. (Zde je patrné kde všude měla komunistická strana své lidi.)

- Kádrový posudek ze dne 11. července roku 1957:
„Obětavý duchovní, úslužný až podlízavý. Vyhýbá se spolupráci se státní správou, nezúčastňuje se veřejného života. Všechnu svoji činnost věnuje činnosti církve, dobrý přítel řeholnic. Tak jako většina duchovních i on snaží se zvyšovat okázalost bohoslužeb. Pečlivý hospodář, pokud se jedná o údržbu, nebo opravu kostela, kaple, Boží muky, nebo něčeho jiného. V tomto směru dokáže jít až do konce a dosáhnout dobrých výsledků. Sám mnoho necestuje, ale má čilý styk s ostatními duchovními, kteří ho dosti často v Rýmařově navštěvují. Politické události sleduje podle rozhlasu i novin, ale politickým otázkám se vyhýbá. Velmi intenzivně působí na přifařených vesnicích a pro zvýšení a upevnění náboženského vlivu používá různých způsobů. Povinnosti duchovního velmi pečlivě plní a tuto pečlivost vyžaduje i od svého kaplana. V jednání s OCT je velmi opatrný a často se vyhýbá přímé odpovědi.“ (Církevní tajemník ONV Večerka Ladislav)

I církevní tajemník musel uznat pracovitost a schopnost doktora Vaňáka při opravách movitého církevního a státního majetku. Vyznal se ve stavařině, v umění, rozuměl řemeslům, měl estetické cítění a hlavně v dobách komunismu dokázal obstarat ten nejkvalitnější materiál na opravy. Bylo to dáno jeho evangelijním přístupem k bližnímu a jeho charismatem. Stačilo také každý rok zaslat blahopřání k jubileu patřičným lidem na předních místech ve vedení výrobních podniků a „pro pana doktora se to přece muselo udělat“, či zařídit.

- Kádrový posudek ze dne 26. listopadu roku 1957:
„Jmenovaný je nyní delší dobu nemocen, ovšem pokud jsem zjistil, politicky se nezapojil do žádné práce a také s MNV pracoval, pokud to sám osobně, nebo hospodářská nutnost fary vyžadovala. I když je nemocen má neustálý styk s ostatními duchovními správci, kteří jej také příležitostně navštěvují. Sám se může této práci, to je ostatním duchovním věnovat a to proto, že drobnější církevní záležitosti za něj obstará kooperátor Mazánek, kterého dovede plně využít. Jako duchovní správce farnosti Rýmařov stará se taky o řeholní sestry v nemocnici a to velmi pečlivě. Se jmenovaným jsem doposud neprovedl žádný pohovor po dobu jeho nemoci.“(Církevní tajemník ONV Gašperák Vincenc)

V tomto záznamu je vůbec první a také jediná nalezená zmínka o zdravotním stavu doktora Vaňáka v době jeho působení v Rýmařově. Musel být dlouhodobě nemocen, neznáme však diagnózu.

- Kádrový pohovor:

Osobní data: *„Narodil jsem se ve Vojtěchově okr. Litovel v roce 1916 dne 28. 6. Rodiče byly zemědělci, nyní jsou na odpočinku ve Vojtěchově u bratra. Mám tři sourozence. Na kněze jsem byl vysvěcen 5. 7. 1941 v Olomouci.“*

Jak se díváte na současnou situaci? *„Prozatím je zde v pohraničí situace dosti těžká. Sešli se zde občané z různých koutů republiky a i ze zahraničí. Doposud nejsou naše vesnice jednotné a v každé vesnici se občané dělí na několik skupin a to, můžeme říci, podle krajanství. Proto i ta duchovní činnost je ztížená, poněvadž do kostela mnoho lidí nechodí a nemám jiné možnosti na lidi působit. Nemohu jako kněz zasahovat do veřejného dění. Naše učení je Písmo svaté a tomu my také učíme. Pokud se týká politické činnosti, od toho jsou zde zase druzí, kteří v politice pracují. Pro politického pracovníka nemám předpoklady. Já jsem svůj život zasvětil kněžskému povolání. Kdybych měl zájem o politickou činnost, našel bych si jiné povolání, kde bych svůj zájem o politiku mohl uplatnit. Já jako kněz mohu působit na věřící jen po stránce duchovní a mravnosti a vychovávat lásce k bližnímu, tak jak učil pán Ježíš.“*

Jak se díváte na projev ministra Kopeckého? *„Když jsem po přečtení jeho projevu v novinách (rádio nemám a nechci ani mít) o tom přemýšlel, byl jsem, mohu říci dotčen. V tomto svém projevu nás nazval jako nějaké arci tmáře. Nemůže přece po nás, kteří věříme v Boha a v této víře žijeme již od mala chtít, abychom věřili něčemu jinému. Domnívám se a tak nám to také bylo vysvětlováno, že pan ministr hovořil za svoji osobu a ne jako představitel vlády. Ve svém referátě přímo nás a víru vůbec napadl. Myslím, že kdyby mluvil jako představitel vlády, že by těch výrazů, kterých použil, nepoužíval.“*

Jak se díváte na otázku vyučování náboženství? *„Myslím, že nad tímto, myslím přihlašování dětí do náboženství, se žádný z duchovních nemusel pozastavit. Já sám jsem si vědom, že je zde něco nového. Nevýhoda, aspoň pro mě, je to, že všechny hodiny vyučování náboženství jsou až odpoledne, mám hodně vyučovacích hodin, nestačím je všechny odučit a ještě k tomu je to, že u mě pravidelná životospráva je porušena, já nepravidelně jím, což mě nepřispívá. Dále jsme také měli sice věřící, ale tito nikdy do kostela nechodili, podle učení*

Krista nežili. Přihlašování dětí si uvědomili věřící, že patří do církve boží, že mají také povinnost jako křesťané žít. Ti, kteří si toho byli vědomi, své děti přihlásili a ti, kteří ne, tak je nepřihlásili.“

Jak se díváte na činnost Vatikánu? *„Pokud papeže se týká, je to hlava římsko-katolické církve, ve věcech věrouky a mravouky je papež neomylný a já jsem mu podřízený. Pokud se týká Vatikánu jako státu, má tento svůj diplomatický sbor a své správce různých svých institucí, jako každý jiný stát.“* (nepodepsáno)

Z tohoto dochovaného přepisu máme jedinečnou možnost sledovat myšlenkové postupy, názory i úskoky při odpovědích ThDr. Vaňáka. Je zřejmé, že si musel každé slovo náležitě rozmyslet a po té odpovídat pokud možno neutrálně, aby nezabředl do politikaření církevních tajemníků, kteří na takové „chybičky“ čekali.

- Záznam z pohovoru ze dne 22. ledna roku 1957:

„ThDr. Vaňák František není spokojen s tím, že je mu snižován mzdový fond pro kostelní zaměstnance a říká...to co jim platím je almužna, je to pár korun. K mezinárodním i vnitrostátním událostem říká...je mnoho lidí, kteří nejsou spokojeni s tím, co mají. Měli by se však zamyslet a připomenout si situaci jaká byla, nebo jaká ještě v Polsku a Maďarsku. U nás se nikomu nemusí žít špatně, když chce a umí pracovat. Pokud se jedná o volby, je to ještě daleko a mnoho se o nich ještě nehovoří. Myslím, že každý z nás udělá všechno, aby volby dobře proběhly.“(Církevní tajemník ONV Večerka Ladislav)

- Záznam z pohovoru (nedatováno):

Jak se díváte na současnou politickou situaci? *„Nemám rádio, sleduji však různé otázky v zemědělských novinách, které odebírám a pak co slyším od jiných. Německo a západní státy a zvláště Německo, pokud jsem sledoval historii, bylo největším nepřítelem slovanských národů a není ani dodnes jiné, myslím západní Německo, zde jsou odsunutí Němci záměrně živeni myšlenkou na návrat do Polska a Československa a mám za to, že své vztahy k nám nezměnily.“*

Jak se díváte na návštěvu Sovětských státníků v Indii? *„Tato návštěva je jistě pro ně nepříjemná, poněvadž ještě donedávna měli v těchto státech značný vliv a dnes jej pozbývají a dá se čekat, že po této návštěvě ještě víc upadne.“*

Jak se díváte na zemědělské otázky? *„Zde v Rýmařově tato otázka nepřichází tak v úvahu. Zemědělci chodí do kostela málo, takže nemám tolik příležitosti o ní hovořit. Pokud věřící jdou do kostela, jsou to většinou jiného zaměstnání.“*

Jak se díváte na smlouvu s Egyptem o dodávce zbraní? „*Nevidím v tom nic, proč bychom nemohli dodávat zbraně, když tím nepodporujeme jeho útočnost.*“ (Církevní tajemník ONV Večerka Ladislav)

- Stručná charakteristika ze dne 10. února roku 1960:

„ThDr. Vaňák František, administrátor v Rýmařově je velmi aktivní duchovní. Bohoslužebné úkony vykonává velmi pečlivě. Je dobrým přítelem řeholnic v nemocnici. Dobrý hospodář, pokud se týká údržby a oprav kostela u fary. Má čilý styk s ostatními duchovními v okrese. V jeho faře se občas konají porady duchovních, které prakticky by měly být konány u děkana Zolpera ve Staré Vsi. Děkan Zolper to zdůvodňuje tím, že ve své faře nemá k tomu předpoklady a fara v Rýmařově k tomuto účelu lepší vyhovuje. Dále jsem zjistil, že duchovní v okrese více respektují adm. Vaňáka jako děkana Zolpera. V jednání s OCT je adm. Vaňák velmi opatrný, zaměřuje se více na dotazy. V poslední době rád cestuje a uvádí, že zajišťuje stavebníka na opravu kostela. K mezinárodním a vnitřním otázkám se vyjadřuje kladně.“ (Odbor pro školství a církevní záležitosti)

- Kádrový posudek:¹⁸²

K připojenému posudku, který vypracoval církevní tajemník JNV v Olomouci s. Krupička, dodávám: „*Dr. František Vaňák působí v Rýmařově od dubna 1951 jako administrátor. Přistěhoval se z Olomouce. Společně s P. Neubauerem spravují farnost Rýmařov, Břidličnou a Velkou Štáhli. Přifařené obce jsou Jamartice, Janovice, Janušov, Edrovice a Ondřejov. Mimo těchto duchovních bydlí na faře v Rýmařově kuchařka Růžena Sekerová, nar. 1907, svobodná. Je to osoba nesympatická, nespolečenská. Její chování se podobalo chování P. Orala, který je v Želivě. Nyní je už trochu lepší. Dále tam bydlí laická učitelka Ludmila Bajerová, skupina IV. Osobní charakteristiku Dr. Vaňáka celkem potvrzují, jak ji uvádí církevní tajemník z Olomouce. Rovněž zařazení do skupiny třetí odpovídá jeho chování. Do veřejného života se ani v Rýmařově nezapojoval. Byl pozván na mírový projev a na 1. Máj, ale vymluvil se, že má mnoho práce. Na měsíční besedy chodí a posledně se zapojil do diskuse jen v dotazech o JZD a majetkových poměrech členů. Dá se předpokládat, že až se více sžije se zdejším prostředím, bude i on pokrokovějším. Nebylo doposud zjištěno, že by nějak brzdil vývoj k socialismu.“*

¹⁸² Data se nepodařila zjistit.

Poměry ve farnostech a obcích kde působí: „V Rýmařově je většina průmyslového dělnictva. Je zde také JZD III. typu, které si dobře vede. K Rýmařovu jsou přifařeny obce Ondřejov a Edrovice, v obou jsou JZD III. typu. Celkem je v rýmařovské farnosti na 6.000 obyvatel, z toho katolíků přes 5.000. Návštěva kostela o nedělních bohoslužbách kolem 200 osob, o větších svátcích až 500 osob. Další dvě obce přifařené k Rýmařovu – Janovice a Jamartice – mají své kostely. V Janovicích, kde je 270 obyvatel bývají bohoslužby každou neděli. Je tam státní statek. Do kostela tam chodí lidé ze sousední obce Janušov, kde je 670 obyvatel, většinou zemědělci. Je tam teprve přípravný výbor pro založení JZD. Průměrná návštěva nedělních bohoslužeb v Janovicích na 200 osob. Jamartice, kde je 376 obyvatel bývají bohoslužby jednou za měsíc, návštěva slabá. Je to zemědělská obec, JZD tam doposud není. Farnost Břidličná nemá přifařených obcí. Obyvatel 1.620. Je tam továrna a JZD III. typu. Ač jsou tam i bigotní věřící lidé, je obec převážně pokroková. Farnost Velká Štáhle – obyvatel 615, převážně zemědělců. Je tam JZD I. typu. Většina lidí jsou bigotně věřící lidé – Slováci – reemigranti z Rumunska. To platí i o přifařené obci Malá Štáhle, kde je 130 obyvatel. V Malé Štáhli je také JZD I. typu. Z celkového počtu obyvatel všech výše uvedených farností a přifařených obcí je 85% římských katolíků, 7 % československého náboženství, 6% českobratrského-evangelického, 1 % pravoslavného a 1% bez vyznání.“
(církevní tajemník zde není podepsán)

- Zpráva ONV Bruntál pro Odbor školství a kultury, církevní oddělení SM KNV v Ostravě ze dne 27. února roku 1965:

„V posledních dnech jsem slyšel od kněží, že má být povýšen ThDr. Vaňák z Rýmařova snad na biskupa a že si ho žádá ThDr. Tomášek za koadjutora do Prahy. Sám Vaňák snad cosi bokem slyšel o povýšení, ale o Praze nevěděl nic. Dále potřebuji velmi nutně a hned pomoci ve věci toho, že po mě chtějí chodit po obcích a prověřovat činnost sborů pro občanské záležitosti. Toto mě navrhla předsedkyně okr. sboru, bývalá předsedkyně OŠK s. Ondrušková. Stále mě s tímto napadá okresní matrikářka. Zaříd' mě prosím u krajské matrikářky opatření v tomto – děkuji.“ (podpis církevního tajemníka nečitelný)

Mezi duchovními na Rýmařovsku a Bruntálsku měl tedy ThDr. František Vaňák opravdu velkou autoritu. Jeho inteligence, vzezření, noblesa, zbožnost, také hlas a všeobecný přehled budily respekt. Čelit komunistickému režimu se všemi jeho

nástrahami bylo pro hrdého zbožného kněze jistě nesmírně těžké a stresující. Z odpovědí, které u kádrových pohovorů poskytoval, lze cítit vedení Ducha svatého, jak je popsáno v Písmu svatém v Evangelium podle Marka, 13,11: *„Až vás povedou před soud, nemějte předem starost, co budete mluvit; ale co vám bude v té hodině dáno, to mluvíte. Nejste to vy, kdo mluví, ale Duch svatý.“*

Od jeho nástupu v roce 1951 do jeho odchodu v roce 1989 uplynulo úctyhodných 38 let. Generacím, které se v těchto letech na Rýmařovsku střídají, se doktor František Vaňák vrývá pod kůži i navzdory politické situaci, jež zde panuje. Vliv jeho silné osobnosti je zde cítit ještě dnes a musí se s ní „vypořádat“ i po něm přicházející kněží.

9 Pedagogika a katechetika

Jak je již výše několikrát zmíněno, doktor Vaňák působí na obyvatelstvo pedagogicky i katecheticky, a to v té nejlepší možné míře i navzdory tomu, že své hodiny výuky časově nezvládá, pro svou vytíženost, což dokládají mnohé záznamy církevních tajemníků. Také byly zmíněny přímo stovky ručně psaných příprav, ve kterých se ona pedagogika a katechetika odráží. Chceme-li se dostat hlouběji do myšlení a úvah doktora Vaňáka, je třeba se onu výuku zajímat hlouběji. Pochopení otvírá jádro jeho myšlení, také pedagogické vzory a zdroje.

Abychom se přiblížili k jádru Vaňákovy pedagogiky, je třeba zmínit osobnosti vývoje v této oblasti před ním. Velikáni a novátoři katolické pedagogiky a katechetiky doby minulé se vzájemně ovlivňovali a prací navazovali jeden na druhého. ThDr. Bedřich Vašek (1882–1959), rodák z Hažovic na Rožnovsku, přednášel na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci od roku 1922 křesťanskou sociologii, nebo také sociální teologii, což je teologie aplikovaná na společenský život. Byl sociálním vizionářem, na základě analýzy své doby předpověděl mnohé problémy společnosti, které destabilizují i dnešní svět a žítí v něm.¹⁸³ Hlavními tématy jeho práce byly rodina, mládež, nezaměstnanost, hospodářský život, mravnost v politických systémech a výchova mladé inteligence. Upozorňoval na zvláštní poslání katolického kněze, také pracoval na sociálním katechismu. Krátce po rigorózním řízení Patera ThDr. Františka Vaňáka byla zrušena bohoslovecká fakulta a panu profesorovi byla zakázána učitelská činnost, ba dokonce i zařazení do duchovní správy, musel proto odejít na nucený odpočinek. Jeho nejoblíbenějším žákem byl František Tomášek (1899–1992), rodák ze Studénky a pozdější kardinál, pedagog a katecheta, jediný účastník všech čtyř zasedání II. vatikánského koncilu z Čech a Moravy.¹⁸⁴ Také on byl léta perzekuován bývalým komunistickým režimem¹⁸⁵ a stal se inspirací a později i přítelem a kolegou Františka Vaňáka. Kardinál Tomášek se stal jednou z nejvýznamnějších postav nejen české Církve a také se významně zasloužil o Československo jako jeden z mužů listopadu 1989, i přes svůj vysoký věk.

¹⁸³ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. ISBN 978-80-7266-335-4. S. 134-136.

¹⁸⁴ JONOVÁ, Jitka. *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a „ilegální biskup“*. Moravské působení Františka Tomáška. Historická společnost Starý Velehrad. Vydání 1. ISBN 978-80-86157-43-6. S. 79-87.

¹⁸⁵ V roce 1951 byl zatčen a odvezen na tři roky do Želiva.

9.1 Exkurs do inspirací a pedagogicko-katechetického vývoje Františka Tomáška

František Tomášek provází Františka Vaňáka po celý život a je u nejdůležitějších událostí jeho života. Pomineme-li základy české pedagogiky položené Janem Amosem Komenským, byl František Tomášek ovlivněn třemi významnými osobnostmi, od nichž čerpal zkušenosti. Byli to sv. Jan Bosco, Maria Montessori a Friedrich Wilhelm Foerster.¹⁸⁶

Jan Bosco postavil svoji pedagogiku na třech pilířích: 1. rozum, 2. náboženství, 3. laskavost. Tyto pilíře zaštiťují radost z Boha a života s ním, v neposlední řadě konečný cíl člověka, tedy cestu ke spáse.

Maria Montessori šla ve výchovném procesu jinou cestou. Soustředila se na aktivní pedagogiku a psychiku dětí. V aktivní pedagogice rozvíjela motoriku formou práce a pohybu, což uvádí do pohybu rozvoj inteligence. Po psychické stránce tento přístup jedinci dodává pocit vlastní hodnoty a důstojnosti. Sebevýchova posiluje samostatný rozvoj. Z náboženského hlediska se věnovala praktické liturgii, tedy symbolice.¹⁸⁷

Friedrich Wilhelm Foerster šel cestou filosofie výchovy, prakticky etikou a morálkou. Hledal vnitřní rovnováhu člověka na základě sebeovládání, ukázněvání lidského nitra, sebepřemáhání, formací charakteru. Tyto disciplíny můžeme nazvat pedagogikou oběti. Dále se věnoval lásce, sexuálnímu sebeovládání, pěstování studu a cudnosti.¹⁸⁸

Všechny tyto inspirační prameny jsou Františkem Tomáškem přetaveny do pedagogicko-katechetické praxe a rozvíjeny v praxi. V mládí vycházel z metodik a osnov shrnutých do pěti bodů:

1. Základem výuky náboženství jsou biblické dějiny. Ty je třeba probírat systematicky. V nižších a středních ročnících jsou z biblických dějin odvozovány katechismové formule. Ve vyšších ročnících už není třeba užívat

¹⁸⁶ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. S. 125.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 130-135.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 136-140.

biblických událostí pravidelně, ale příležitostně, a sice pro ukázky, vysvětlení a spojení se životem.¹⁸⁹

2. Výuka katechismu zaujímá přední místo v šestém, sedmém a osmém ročníku, a to v přiměřeném rozsahu vzhledem k počtu žáků každého ročníku, k jejich chápavosti i vzhledem k místním okolnostem.¹⁹⁰
3. Pokud se týká liturgických obřadů, není nabízen žádný speciální text. Liturgii je nutno vysvětlovat příležitostně v rámci obsahu katechismu. Během probírání liturgického roku je třeba vysvětlovat pečlivě všechna liturgická období a svátky, aby je mohli hluboce prožívat už malí žáci.¹⁹¹
4. Dějiny Církve jsou vřele doporučovány ve všech školách, aby se žáci seznámili se světlými i stinnými stránkami církevních dějin, a zvláště s příklady, které jim mohou posloužit jako orientace v životě. Kromě toho je třeba jim pomáhat, aby dospěli k správnému soudu o osobách a obdobích, jež jsou často citovány jako argumenty proti Církvi.¹⁹²
5. Vyučovací proces musí být napojen na praktický život. Nestačí učit se nazpaměť. To, co má být vtištěno do paměti, je zásadně třeba napřed vyložit, a to tak, aby žáci pravdy víry pochopili, vykládat tedy jasně, sugestivně, s patřičným objasňováním a motivováním. Během katechetického výkladu je tedy třeba se snažit „zapálit“ srdce věřících dětí. Katecheta má na zřeteli všechny schopnosti žáků. Proto se snaží katechizovat tak, aby výklad pravd víry nejen slyšeli, nýbrž také aby je viděli prostřednictvím obrazů, kreseb, map. Ještě účinnější katecheze spočívá pak v konkrétním zapojení žáků prostřednictvím psaní či kresby. Čím více se katechetovi podaří žáky zapojit, tím hlouběji zapustí pravdy víry své kořeny v jejich nitru.¹⁹³

Je nutno upozornit na fakt, že v první polovině minulého století nebyla v naší zemi rozlišována katecheze dětí a mládeže od školní výuky náboženství. Oba termíny mají v Tomáškově díle v podstatě tentýž význam.¹⁹⁴ Role vychovatele se dělí na roli rodičů a roli kněze. Zde je si však třeba uvědomit zásadní pravdu, a to, že dítě v první

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 31.

¹⁹⁰ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. s. 31.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 31.

¹⁹² Tamtéž, s. 31-32.

¹⁹³ Tamtéž, s. 31-32.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 43.

řadě patří Bohu. Také kněz – katecheta nesmí být nikdy obyčejným učitelem náboženství, ale musí být hlavně duchovním vůdcem dětí. Ty v něm musí vidět zástupce Ježíše Krista na kterémkoliv místě, v kostele, během katecheze, v životě soukromém i na veřejnosti.¹⁹⁵

František Tomášek se věnoval stejně tak teorii jako praxi, avšak nejdůležitějším mezníkem v jeho životě byla účast na všech čtyřech zasedáních II. vatikánského koncilu. V Rýmařovské farní kronice jsou doktorem Vaňákem psány stručné poznámky o průběhu koncilu, a to každý rok po dobu jeho trvání. Zmínka ze dne 11. října 1962: „*Zahájen II. vatikánský koncil, proběhly modlitby svatého růžence za dobrý výsledek a bohaté ovoce tohoto tak důležitého sněmu.*“¹⁹⁶ Následně pak každý rok v říjnu se růžencové společenství v Rýmařově modlí za sněm. V roce 1965 po ukončení sněmu, a to 7. prosince, je ve farní kronice doktorem Vaňákem sepsán přehled etap s přesnými daty konání II. vatikánského koncilu.

František Tomášek jezdil do Rýmařova za Františkem Vaňákem v letech 1966–1968 na krátkou dovolenou, a to vždy začátkem srpna. Spolu vyráželi na horské výšlapy, posilnění chlebem a sýrem, vodu pili ze studánek a zcela jistě diskutovali také o zavádění závěrů koncilu do praxe. Probírali zajisté také politickou situaci ve státě a dění ve světě. V přírodě nemohli být odposloucháváni, to hrozilo a bylo praktikováno na farách.¹⁹⁷

Zásadní změny přinesla obnova liturgie a spolupráce kléru s laiky, také otázka jednoty církve a ekumenismu. V polovině roku 1968 začalo na Velehradě působit Dílo koncilové obnovy, normalizační tlaky však způsobily své...¹⁹⁸ Důležitosti koncilu potvrzují i názory Patera Františka Cinka (1888–1966), který se vzrušením vítá II. vatikánský koncil, od něhož čeká to, po čem vždy toužil, tedy nový styl církevní aktivity. Ne panovat, ale sloužit, vrátit se k původní čistotě křesťanství, odfeudalizovat církve, nepanovat, sloužit z lásky a v lásce, jak nám ukázal svým životem velký Stojan. Máme za to, že Stojanův přístup se stává inspiračním zdrojem, ze kterého v minulosti čerpal i ThDr. František Vaňák.

¹⁹⁵ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. s. 43.

¹⁹⁶ Farní kronika Rýmařova, s. 200.

¹⁹⁷ Zapsaný rozhovor s paní Teislerovou.

¹⁹⁸ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. s. 16-17.

Ten ve svých katechezích a kázáních také velmi často cituje Danteho a jeho Božskou komedii. K jejímu studiu zajisté přispěl Pater Jan Blokša (1861–1923), který má v předsíni poutního kostela v Rudě u Rýmařova pamětní desku. Právě on spolupracoval s básníkem Jaroslavem Vrchlickým na překladu Danteho nejdůležitějšího (lze říci, že i doktrinního) díla do českého jazyka. Ruda pak byla do posledních dnů Vaňákova života jeho nejoblíbenějším mariánským poutním místem a ona Božská komedie se do tohoto místa nesmazatelně otiskla. Znalost světové literatury, životopisy svatých, životy umělců, znalosti historie, prosté životní zkušenosti, znalost církevních dokumentů Učitelského úřadu církve, to vše dokázal výstižně využít formou příkladů v kázáních, katechezích, exerciciích, přednáškách i ve výuce náboženství.

9.2 Kázeňské desatero vyučujícího dle Františka Vaňáka¹⁹⁹

Během studií na bohoslovecké fakultě si poznamenal František Vaňák do svých poznámek tyto pedagogické zásady:

1. Řádné a plné zaměstnání žáků (toho se dosáhne přípravou).
2. Osobnost vychovatele.
3. Vnitřní a zevní klid.
4. Působit více činem, nežli slovy.
5. Být naprosto důsledný.
6. Dobrý zrak a sluch.
7. Znáti osobnost každého žáka po stránce zdravotní, duševní, náboženské.
8. Každý přestupek kázeňský v zárodku zneškodnit, případné vyšetřování po hodině.
9. Získat si vedoucí jednotlivce ve třídě (budeme si přihrávat).
10. Pracovati harmonicky se všemi vychovateli.

Rámeček: zvláště v prvním měsíci být velmi přísný, ta přísnost musí být však z lásky!

První, co musí pedagog či katecheta učinit v prvních hodinách, je vzbudit zájem dítěte, ukázat svoji autoritu a lásku k danému povolání a dětem. V hodině by mělo docházet ke třem mluveným rovinám, a to k vyprávění, výkladu a rozhovoru. Děti i dospělí by však neměli pouze vědět ve smyslu nauky, ale součástí musí být i prožitek. Dnes můžeme uvedené desatero doplnit o dalších deset pravidel, nebo také vodítek pro

¹⁹⁹ AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91. Sešitek hnědý, vrásněná vazba, logo Paprskář.

učitele a vychovatele, abychom se více přiblížili dětem a mládeži a ti sociálnímu systému.

1. Nešetřete chválou.
2. Dejte dětem možnost vedení a volby.
3. Ve všem hledejte klady.
4. Buďte zodpovědní a předávejte odpovědnost.
5. Oceňte snahu.
6. Zaměřujte se na to, co je nutné, aby daná otázka byla vyřešena správně, lépe nebo jinak.
7. Pomáhejte si navzájem ke správnému řešení.
8. Sami jedněte tak, jak si přejete, aby se chovaly děti.
9. Více si hrajte, více se smějte a dělejte více věcí společně.
10. Zprostředkujte dětem okamžiky, na které budou vzpomínat celý život.²⁰⁰

Při srovnávání výše uvedených pravidel je patrný letitý odstup mezi nimi, způsob vyjadřování a přístup k posluchačům. Každý pedagog či katecheta má svůj osobní styl, jde o to, jakým způsobem přistupovat k neustále se měnícím mladým generacím, jak zachovat tradice uchované v Církvi a jak zprostředkovat evangelium. Korelace pravd víry, praktického života a moderní doby je tedy nasnadě.²⁰¹

Podíváme-li se na vývoj katecheze ve 20. století, zjistíme, že jeho počátek se nesl v duchu neoscholastiky, specifická třicátá léta přešla v kerygmatickou koncepci (kolem roku 1955). Změna jejích osnov přišla v roce 1967 po II. vatikánském koncilu, katecheze se pak nesou v jeho duchu. Další změnu přináší korelace vztahu víry a praktického života, a to od roku 1973.²⁰²

Vyučovat náboženství v Rýmařově v roce 1956 bylo projevem velké osobní statečnosti a nadřazení Boží vůle osobnímu prospěchu, neboť komunistické vedení města v souladu s tehdy panujícím historickým (dialektickým) materialismem a tezemi jeho zakladatelů považovalo víru za tmářství a náboženství za opium lidstva.

²⁰⁰ SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc, 2004. Vydání 1. S. 10.

²⁰¹ HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 19.

²⁰² NOVÁKOVÁ, Konsilie. *Katechetika*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc. 3. vydání, 1997. S. 10-17.

Rodina a rodiče působí na děti v rovině přirozené, tedy z antropologického hlediska, a v rovině duchovní, což je z církevního hlediska nenahraditelné. Cíl výchovy je totožný s tím, jak vychovatelé vidí a chápou svět a v čem vidí smysl života.²⁰³ Dítě je „majetek“ Boha, vychováváme jej tedy pro Boha. Takto pedagogicky a katecheticky smýšlel František Tomášek, který zajisté položil základ těchto disciplín Františkovi Vaňákovi. Konečným cílem výchovy, formace dítěte a člověka na zemi je šťastný život po smrti a po zmrtvýchvstání.

Vše zásadní ve formování člověka se odvíjí od Desatera Božích přikázání. Pojdme si udělat tedy malý exkurz do Desatera: Dekalog nelze vnímat pouze jako sadu zákazů, příkazů nebo omezování člověka. Slovo přikázání lze morfematically rozdělit na slovní základ „kázání“ a předponu „při“, jež znamená jednoduše stát při něm.²⁰⁴ Kázání je rovno sdílení, tak jako kněz skrze Ducha svatého káže lidem a oni ho sdílejí. Výchovou a citlivým katechetickým vedením by mělo být pro člověka (nejen věřícího) čitelnější to, co opravdu Bůh desaterem zamýšlel a zamýšlí. Jde především o ukazatel na cestě životem, o svobodu, o možnost volby. Dekalog svým jazykem nejde do detailů, ale jeho zkoumání nechává Tvůrce na člověku. Tím určuje základní míru pořádku, míru ve smyslu jednotky. Tato jednotka je však dělitelná dvěma. Dvě desky desatera tradicí zažité hovoří o vztahu člověka k Bohu (I.-III.) a o vztazích člověka k člověku (IV.-X.).

V bližním je ale nutno také vidět Boha. „Je pevný řád a platí napořád, v přírodě, v srdci, ve vesmíru...“ jak píše ve své básni akademický malíř a umělec, František Roman Dragoun.²⁰⁵ Na pozadí slov desatera se rozvíjí nejen vztah k Bohu a vztah k lidem, ale i vztah na rovině osobní, tedy vztah k sobě samému. Tento proces osobního zrání je cestou plnou překážek a bitev, do kterých Bůh vstupuje s námi, prožívá je s námi, vstupuje do nás a čte v našich srdcích. Vždyť kardiognoze je boží výsadou. V našich nitrech neustále svádíme boje mezi dobrem a zlem. Dějiny však přinesly událost, která vše změnila. Slovo se stalo tělem a kontextu slov dekalogu duch evangelia Ježíše Krista posouvá desatero na úplně novou úroveň. Láska, to je to slovo, které vše mění. Být milován druhým člověkem a Bohem způsobuje změny v našich srdcích. Mírnost a pokora, která poté prýští z našich srdcí, má čistou budoucnost,

²⁰³ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8. S. 38.

²⁰⁴ ALTRICHTER, Michal. *Vyprávění o desateru*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o., Olomouc. ISBN 978-80-7412-153-1. S. 12.

²⁰⁵ KUBIČKA, Roman. KINSKÝ, Václav. *F. R. Dragoun, Poslední romantik aneb život a dílo umělce*. Praam, Písek 2008. ISBN 978-80-86616-20-9.

nicméně současný stav světa a společnosti stojí na základním porušování desatera. Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že v desateru zrajeme jako víno a křesťanské ctnosti, víra, naděje a láska jsou vrcholem čistoty a zralosti, oním ledovým vínem. Bez Kristovy pedagogiky „vyhojování ran“ by to však nešlo.²⁰⁶

Poučení a ponaučení lze podepřít o příklady, idoly, či životopisy slavných osobností, nebo svatých. Zde jde také o narativní schopnosti vychovatele, sílu a věrohodnost přednášených příběhů.

Pevná vůle je ctnost, která se musí pěstovat a kultivovat v člověku od nejtútlejšího věku. Generace kněží typu Stojan, Tomášek, Vaňák a mnozí před nimi stavěli svoji pedagogiku právě na odříkání, omezování a ovládání sama sebe. Tyto zásady mají položen základ v askezi a řeholních rádech. V dnešní době však tento prvek z výchovných postupů rodinných a školních úplně zmizel. Tím se kázeň se odsunula kamsi na okraj výchovného procesu, což potvrzuje praxe vyučujících na nižších a vyšších stupních základních škol. Většina se jich jistě shodne na tom, že současné mládeži je (k jejímu neprospěchu) bližší hédonismus a tendence vynaložit co nejmenší úsilí k získání čehokoliv. Dúsledkem je pak i osobnostní a mravní nepevnost, neschopnost obstát v krizových situacích.

Zodpovědnost, dúslednost a víra, to jsou tři pilíře, na kterých stojí budoucnost dětí, nových generací, budoucnost světa, planety a vesmíru. Zodpovědnost v tom, co nám bylo Bohem svěřeno po stránce materiální, ale i duchovní. Dúslednost, zodpovědnost, víra „od kolébky po hrob“, by mělo býti heslem. Všechny tři pilíře dohromady je také třeba praktikovat přímo ve vzdělávání, pedagogickém procesu, katechezích a pastoraci.

Nejprve je dúležité si uvědomit, to, že dítě patří na prvním místě Bohu, pak teprve rodičům. Z daného plyne obrovská zodpovědnost – dítě je třeba vychovávat pro Boha a také pro život na zemi a ve společnosti. Než dítě nastoupí povinnou školní docházku, je veškerá výchova na rodičích a na jejich příkladu. Sami rodiče se musí neustále zdokonalovat a měli by býti v očích dítěte autoritou. Od útlého věku by se děti měly účastnit spolu s rodiči liturgického života církve.

²⁰⁶ HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická fakulta. S.39.

Se školní docházkou vstupuje do výchovného procesu škola. Mnohdy se od tohoto okamžiku přehazují výchovné povinnosti pouze na školu, což je nepřipustné. Rodiče musí nadále výchovně působit a měli by zabezpečit pro děti bezpečný domov. Role učitelů a vychovatelů, pak také role kněze a katechety souvisí s jejich vzděláním, charismatem, věrohodností, důvěrou a láskou. Pokud nejdou cestou osobního příkladu, autorita se vytrácí.²⁰⁷

Příběh o Noemově arše se přímo nabízí v souvislosti s katolickou rodinnou a s Církví. Bezpečí v rodinném kruhu se rozrůstá ve společenství církevním do úplně jiných rozměrů. Plavba archy a její příběh je předobrazem cesty našich životů ke konečnému cíli. František Vaňák často ve svých kázáních používá obraz „lodiček našeho života“ jako symbolu životní plavby ke konečnému cíli. Archa měla ochránit a ochránila „děti nového světa“, avšak pokušení zůstalo na zemi i po opadnutí vod. I život tak zvaných „černých ovcí“ mimo rodinu často v dějinách přinesl pokrok, nový směr, novou naději. Taktéž přinesl soupeření a s tím jde ruku v ruce ponaučení a zkušenost. Věc Boží je především víra a její předávání z generace na generaci musí být úkonem neustále živým, aktuálním a mimořádně zajímavým. Jen v tomto kontextu může být vyvoláno nadšení mladých, jak o něm káže Pater František Vaňák. Za působení Ducha svatého je třeba probudit nový životní styl, který sjednotí moderní lidské uvažování, kulturu a dogmatické principy. Aktuálnost otázky, zda náboženský život a sexuální aktivita jsou slučitelné, nebo tu musí být nepřeklenutelný protiklad, je stará jako lidstvo samo.²⁰⁸ Cílem by pak měla být moudrost života a blaženost, se kterou jednou vstoupíme osobně před Boha.²⁰⁹

Morálka a etika pramenící ze svaté rodiny nemá v dějinách člověka obdoby. Její pedagogika se dá aplikovat kdekoliv a kdykoliv na světě. Nemusí nutně souviset s náboženstvím. Oddanost, čistota, skromnost, chudoba, pracovitost, ale i strach, utrpení a smrt. To vše se odráží v životech lidí na tomto světě. Svatá rodina je příběh Panny Marie, Josefa, Ježíše, Boha, ale také andělských bytostí, obyčejných i urozených lidí, v neposlední řadě i zvířat. V hloubce těchto dějinných událostí se snoubí a dotýká nadpřirozené se stvořeným.

²⁰⁷ HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta. S. 40

²⁰⁸ DENZLER, Georg. *Zakázaná slast. Dva tisíce let křesťanské sexuální morálky*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, vydání první, 1999. ISBN 80-85959-48-8. S. 10.

²⁰⁹ ŠPIDLÍK, Tomáš. RUPNIK, Marko I. *Nové cesty pastorální teologie*. Centrum Alletí, Olomouc, vydání první, 2008. Spirituální četba skutečnosti. ISBN 978-80-86715-97-1. S. 185.

Při výběru partnera pro budoucí rodinu musí ať už žena či muž cítit obrovskou zodpovědnost, neboť vstoupit do svátosti manželské je rozhodnutí na celý život, a to lze přirovnat ke kněžskému celibátu ve smyslu slibu, odříkání a povinností. Církevní právo v tomto směru hovoří striktně, i když rodinné kauzy někdy potřebují pochopení a vedení. U církevního soudu si byl tohoto všeho František Vaňák vědom a dle toho také později rozhodoval. Každopádně si však musíme uvědomit, že s každým z nás má Bůh nějaký plán a v tom tkví Jeho pedagogika.

Na osudech svaté rodiny ThDr. Vaňák krásně demonstruje vlastnosti, které by měly být i v dnešních rodinách praktikovány. Svaté ideály by se měly neustále připomínat a mělo by se o nich vyučovat i v dnešní době. Nestačí vyučovat morálku a etiku jen na základě starých či novějších filosofí, jak se to nyní děje. Právě tento náboženský duch, který se zcela vytratil z povědomí (post)moderního člověka nás může vrátit před dobu osvíceneckou. Ta vzala člověku vznešený cíl života, jeho smysl.²¹⁰ Bez vnitřní spirituality je život pouze světský, a tedy polovičatý. Vraťme se ale k po Bohu největší lásce Františka Vaňáka, panně Marii. V jednom z kázání na toto téma můžeme citovat:

- „*Panna Maria jest ideál matky a její mateřské důstojnosti*“.
- „*Svět volá po matkách! Nepotřebujeme žen, jež vypracovávají zákony, pořádají schůze a pochodují, zatím co dětské pokojíčky jsou plny hrobového klidu. Nepotřebujeme žen, jež hledají zábavu v kinech a divadlech, jež se ukazují na ulicích, zatímco jsou děti doma ponechány samy sobě. Ne, takových žen nepotřebujeme, které jsou honosné a rozmarné, jež se pohybují na tanečních parketech, kouří cigarety, jež se líčí, jež jsou nedbalé. My potřebujeme matek, které dovedou bez nářku bdít u kolébky svého bezmocného dítěte!*“.²¹¹

Z tohoto citovaného úryvku je vidno, jak kněz František Vaňák upřednostňuje role žen a jejich úlohy v rodině. Tento katolický model nekoresponduje s dnešním moderním světem a s postavením žen v něm. Dříve, v dobách, kdy byl František Vaňák vychováván, však bylo nemyslitelné, aby se role žen v katolických rodinách emancipovala. S tímto také souvisí život na venkově nepozbývající katolického ducha, proti životu ve městech, kde je tento duch oslaben. Města dnes totiž nabízejí úplně jiný

²¹⁰ MACINTYRE, Alasdair. *Ztráta ctností. K morální krizi současnosti*. Oikoymenh, Praha, vydání první, 2004. ISBN 80-729-8082-3. S. 81.

²¹¹ AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

styl života v procesu velmi rychlých změn společnosti. Genderové teorie dneška úplně likvidují klasické rodiny, role otců a matek. Hodnota rodinné instituce zakotvena ve Všeobecné deklaraci lidských práv²¹² z roku 1948, je nyní devastována novým pohledem na člověka a jeho pohlavní identitu. Sexuální chování mužů a žen, jejich orientace, umělá oplodnění, manipulace se vznikajícím životem, manipulace s geny, to vše a mnoho dalšího je nyní a do budoucna pro člověka časovou bombou, devastující a pro katolickou církev nepřipustné. Vždyť heterosexualita je podmínkou existence lidského rodu, z ní vychází manželství a rodina. Homosexualita odděluje sexualitu od plodnosti a rozděluje od sebe obě pohlaví a celé generace.²¹³

ThDr. František Vaňák během svého života nepsal a nepublikoval odborné příručky a knihy tak jako třeba pedagog a katecheta František Tomášek,²¹⁴ a mnoho jiných. Své úvahy, myšlenky a zásady však vpisoval do pečlivě připravených kázání, katechezí a přednášek. Jeho kazatelské schopnosti jsou dodnes pamětníky hodnoceny jako legendární. Ve svých přípravách vždy vychází ze své životní praxe, zkušeností, studií, Písma svatého, historie, v neposlední řadě z přírody a vesmíru. Nevyčerpatelnou studnicí je pro něj Ježíš Kristus a Panna Maria. V celém jeho písemném odkazu se neustále opakuje téma důležitosti kněžského povolání a jeho svatého poslání, což by mělo být i motorem pro dnešní seminaristy, jáhenské a kněžské aspiranty.

9.3 Kněžské poslání

Začneme tuto část citací, která hovoří za vše: „*Nedovedu pochopit, proč by kněz měl shromážďovat veliké sumy peněz na záloženskou knížku. K čemu to? Neví, kdy zemře, jak zemře a bude-li moci je správně odkázat. Když je Pater, proč nechává své věřící v tělesné bídě, kostel ve stavu zuboženém a katolické podniky živořiti? Činí tak otec rodiny? Kněz přijal celibátem odloučení se od všeho hmotného, tedy i od peněz. Pochopí-li správně celibát, pochopí i chudobu.*“²¹⁵

²¹² „Rodina je přirozenou základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.“ (článek 16,3).

²¹³ KUBY, Gabriele. *Gender – Nová ideologie ničí rodinu*. Kartuziánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-87864-18-0. S. 9.

²¹⁴ František Tomášek za dob komunismu publikoval pod pseudonymem František Malý a Tomáš Malý. Viz JONOVÁ, Jitka. *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a „ilegální biskup“*. Moravské působení Františka Tomáška. Historická společnost Starý Velehrad. Vydání 1. ISBN 978-80-86157-43-6.

²¹⁵ Dále si poznamenal: „*Jak blaží vědomí, že kněz netrpí vždy jen za sebe, nýbrž že svým utrpením ponášá kříž jiným, jeho slzy jsou slzy jiných, z jeho vzdechů vyvstává na tváři úsměv jiným. To je pravá účast*

Nutno konstatovat, že přesně podle těchto řádků se František Vaňák opravdu řídil. Když v roce 1989 odcházel z Rýmařova do Olomouce za vyšším posláním, měl sbaleny jen dva kufry plné osobních dokumentů, fotografií, poznámek a knih. Žádný movitý majetek neměl, všechny peníze, které dostával za svoji službu, dával na opravy sakrálních památek a pomáhal druhým a potřebným.

Další nezbytností pro věrohodného kněze je bezesporu celibát. Většina celibátníků se se svou čistotou obrací k Panně Marii.,,*Panna Maria stává se Panenskou matkou. Veliká byla její láska k panenství. Matko, i já chci býti čist až do smrti. Dej mi svatou lásku k svaté čistotě. Chci býti andělsky čistý, tj. nechci jen tak zůstat na pouhých bojích, nýbrž chci míti upřímnou nenávist a bolest nad nečistotou. Ty víš, Panno čistá, co znamená kněz čistý, a já chci býti čistý. Dej mi milost, ať pravou bolest pocítím nad každou myšlenkou a žádostí dobrovolnou.*"²¹⁶

„K apoštolátu je potřeba lásky a obětavosti. Je potřeba spojit něžnou lásku s tvrdou přísností. Kněz se musí ovládat a nepodléhat různým přechodnostem. Ctnost svaté čistoty je třeba uplatnit pozitivně v životě. Musí se projevovat na venek. Kněz musí mravně zkaženému světu ukázat, že pohlavní zdrženlivost se může vésti radostně, bez vzdychání."²¹⁷

S těmito úvahami koresponduje koncepce profesora Ctirada Václava Pospíšila, který ve své studii na toto téma dodává: *„Mužský celibátník hledá ideální ženství jako protipól své vlastní nesnadné existence v tomto světě.*"²¹⁸ *„První osoba Trojice je Otec, Matka i Panna. Mariina mateřská funkce je pevnou součástí trinitárního mysteria.*"²¹⁹ *„Universální mateřství první osoby Trojice nám skýtá vtělené Slovo prostřednictvím své matky Marie.*"²²⁰

9.4 Panna Marie

Během životní cesty každý z nás potřebuje někoho, kdo na nás dohlíží, kdo nám radí, potřebujeme autority, vzory a pochopení. Život Panny Marie toto všechno splňuje.

kněze na křížové cestě Krista Pána. Budu proto kříž odhazovat? Ne! Zvednu jej, políbím, vložím na ramena a půjdu dále."

²¹⁶ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Viz POSPÍŠIL, Ctirad Václav: *Maria – mateřská tvář Boha*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN: 80-7192-949-2, s. 20.

²¹⁹ Tamtéž, s. 38.

²²⁰ Tamtéž, s. 43.

Je také vzorem mateřství, výchovy a pedagogiky, ba přímo rytířských ideálů, čistoty, lásky, utrpení a chudoby. Toto platí jednoznačně i pro život a katechetické působení ThDr. Františka Vaňáka. V jeho pozůstalosti existuje mnoho příprav, v nichž je Panna Marie ústředním bodem. Lze je shrnout do několika větších oblastí:

- Nanebevzetí Panny Marie.
- Panna Maria nás zrodila k milosti.
- Panna Maria nás učí pracovat, učí sloužit bližnímu i poslušnosti nás učí.
- Panna Marie nás spojuje s obětí Kristovou.
- Panna Marie působí, že rosteme zásluhami.

Panna Marie znala a předtuchu událostí kříže uvnitř sebe cítila, také znala proroctví z knihy Izajáš. U paty kříže zaujala přímo kněžský postoj, neboť Ježíš Kristus na kříži byl svatou obětí, ona je tedy „prvním knězem“. Dá se s trochou nadsázky říci, že Panna Maria je matkou kněží. K danému je nutno přidat fakt, že jen Bůh otec, první osoba trojice, a Panna Marie mohou říci Ježíši: „Ty jsi můj syn.“²²¹ Katechetické hledisko se zde snoubí s pedagogikou víry, poslušnosti, oddanosti, smíření. Sociální otázky jsou aktuální v každé epoše dějin člověka a život Panny Marie je vzorem, který stojí na pevných základech již více než dva tisíce let.

*„Panna Maria je nejkrásnějším vzorem pravé lásky. Její srdce bylo přeplněno tak velikou láskou, že přímo přinutilo lásku Boží, aby se spojila se srdcem Panny Marie. Bůh je láska, a to plodná láska. Otec miluje Syna s velikou láskou v Duchu svatém, tato láska – Duch svatý sestoupil v srdce Panny Marie a srdcem Mariiným rozlévá se po celém světě.“*²²²

Považujeme za nutné upřesnit, že Ježíš Kristus je pro věřící nejvyšším principem, Panna Marie je principem nižším, neboť nemůže být stavěna na roveň s Kristem, ale je pro obyčejné laiky pochopitelnější a je jim jaksí blíže z pozice svého mateřství.

„Paní, tak velká jsi a tolik zmůžeš, že kdo chce milost mít a nejde k tobě, bez křídel létati chce jeho touha.“ (Dante – Ráj)²²³

²²¹ Tamtéž, s. 25.

²²² AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

²²³ AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

Pro člověka je Panna Marie prostřednicí, pomocnicí, ochránkyní a přimluvkyní. Přihlédneme-li k utrpení matky Ježíše pod křížem, je také spoluvykupitelkou ve smyslu spolu s vykupitelem, což neznamena rovnost, ale výjimečnost její role. „*Nejprve se setkáváme s Kristem, posléze v hloubce jeho tajemství odhalujeme přítomnost Marie z Nazareta.*“²²⁴

Panna Marie prochází celou Biblí, od protoevangelia až ke knize Zjevení. Je modelem, zrcadlem a spolupracovnicí Církve.²²⁵ Skrze Marii je zjevováno něco málo z trinitárního tajemství víry. „*Co nám o sobě zjevuje trojjediný v postavě a životním příběhu Marie z Nazareta?*“²²⁶ „*Vtělení Slova bytostně potřebuje na lidské rovině doplnění právě o prvek žensví.*“²²⁷ Zde je třeba chápat mateřský, panenský a ženský prvek Božího syna a mateřské charakteristiky Boha otce včetně jeho mateřského lůna, tedy ženský prvek v Trojici, plodnost Trojjediného Stvořitele čili mateřská stránka Boha.

S tématem úzce souvisí i mariánská spiritualita a mariánská lidová úcta. ThDr. František Vaňák věnoval mnoho úvah a času mariánským poutím, nejčastěji v Rudě u Rýmařova, pak na svatém Hostýně. Nutno si uvědomit fakt, že mariánská poutní místa svědčí o důležitých momentech historie daného kraje. Lidovost těchto míst, legendy, tradice, jsou jistou výpovědní hodnotou mariánské úcty a žité mariologie. Tato místa a jejich genius loci jsou dědictvím živé a žité víry.²²⁸ Skrze umění, sochy, obrazy a písně, liturgické umění, byl věřícím a poutníkům předáván zdroj teologického poznání, následně christianizace a evangelizace. Umění je nástrojem předávání poselství ruku v ruce s folklórem a lidovými příběhy daného poutního místa. Panna Marie je pomocnicí křesťanů na cestě k jejich spáse. S růstem kultu Panny Marie se mění i postavení ženy v křesťanské společnosti.²²⁹ Nutno zmínit, že nejstarší nalezená zobrazení Panny Marie pochází z římských katakomb sv. Priscily a první poutní místa se všeobecně objevují až v raném středověku, takže nejde o fenomén vznikající současně s křesťanstvím.

²²⁴ POSPIŠIL, C. V. *Maria – mateřská tvář Boha*. Karmelitánské nakladatelství 2004, Kostelní Vydří. ISBN 80-7192-949-2. S. 31.

²²⁵ Tak ji nazýval papež Lev XIII.

²²⁶ POSPIŠIL, C. V. *Maria – mateřská tvář Boha*. Karmelitánské nakladatelství 2004, Kostelní Vydří. ISBN 80-7192-949-2. S. 20.

²²⁷ Tamtéž, S. 37-39.

²²⁸ DUKA, Dominik. *Mariánská úcta*. In *Maria z Nazareta, plnost člověka a jádro Církve*. Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-91-X. S. 166.

²²⁹ Tamtéž s. 168.

- Princip našeho vzrůstu na základě milosti Boží v nás, tedy také rozlévání Boha v nás.
- V Panně Marii jsou všechny milosti života Ježíšova. Byla stvořena podle obrazu Ježíšova. V ní se odráží jeho dokonalost. Všechny milosti a dary Panny Marie jsou vzaty z něho. V Marii se odráží Ježíšův život jako v zrcadle.
- Chceme-li poznávat Ježíše Krista, hledme na Pannu Marii.
- Panna Maria je srdce života Církve.
- Mariino lůno s dítětem = vnitřní život Nejsvětější trojice (tajemství, které zná jen Otec, Syn, Duch svatý a Panna Marie) = výměna světla, lásky a slova = vzájemné prostupování = vše se rozlévalo do jejího těla, jejího srdce a duše.
- Panna Marie měla účast na tajemstvích svého syna. Cítila skryté Boží úmysly se světem.
- Celý život Panna Marie „rostla“ po boku Božího syna a vše do sebe vstřebávala a po čase zase rozlévala.
- Rostla k takové dokonalosti, že země ji už nemohla unést. To je příčina její smrti. Láska způsobila její život, ale také smrt.

S mariánskou tradicí v Církvi souvisí i staletý spor mezi vírou chudých a přesvědčením vzdělaných.²³⁰ Roku 1854 papež Pius IX. vyhlásil učení o Panně Marii ve smyslu, že Matka Boží byla od prvního okamžiku své existence uchráněna poskvrny dědičné viny, a to kvůli předzvěděným zásluhám Božího Syna, za zjevenou pravdu, tedy za dogma víry katolické.²³¹ V ekumenickém dialogu však toto dogma tvoří spíše problém nežli vzájemnou shodu. Jde o to, jak uchopit onu čistotu Panny Marie a čistotu Ježíše Krista. Jakubovo protoevangelium nám zvěstuje příběh o panenském početí Marie v Annině lůně.²³² To, že by byla Maria panensky počata, by ji stavělo skoro na roveň Krista, což je nepřijatelné. Maria však byla osvobozena od hříchu, pokud by nebyla, pak by Ježíš Kristus nebyl univerzálním vykupitelem všech. Ve středověku přichází na scénu teolog Jan Duns Scotus se svým pojmem „předvykoupení“. Na tomto základě je Panna Maria „prostřednicí“ a právě předvykoupení pro ni připravil

²³⁰ POSPIŠIL, C. V. *Maria – mateřská tvář Boha*. Karmelitánské nakladatelství 2004, Kostelní Vydří. ISBN 80-7192-949-2. S. 61.

²³¹ PIUS IX., *Ineffabilis Deus, apoštolská konstituce ze dne 8. prosince 1854*, český překlad in: Pospíšil C. V. Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria. Olomouc, Matice cyrilometodějská, 2000. S. 21-42.

²³² DUS, Jan. POKORNÝ, Petr. *Neznámá evangelia, Novozákonní apokryfy – I*. Vyšehrad Praha, 2006. Vydání druhé. ISBN 80-7021-839-8. S. 253-269.

prostředník nejvyšší, Ježíš Kristus.²³³ Tímto není ohrožena univerzální role našeho Vykupitele. „*Mariino předvykoupení můžeme vnímat jako vrcholnou formu starozákonní ekonomie spásy.*“²³⁴ Panna Maria má svůj předobraz v praotci vyvoleného národa, Abrahamovi. Jej, stejně jako Pannu Marii si vyvolil Bůh.²³⁵ Oba je obsadil do nadpřirozených rolí za spásu člověka.

Ve světle těchto úvah lze zřetelněji uchopit kázání a myšlení ThDr. Františka Vaňáka. Kázání vznikla během noha let a je v nich zúročena letitá kněžova zkušenost na poli biblickém, teologickém, filosofickém a morálním. Můžeme konstatovat, že ona teologie všeobecně a víra zrála, a zraje v nás i v církvi víc jak dva tisíce let, což lze považovat za zázrak a žádné perzekuce režimů a moci s touto Boží daností nedokázaly nic udělat.

²³³ . POSPIŠIL, C. V. *Maria – mateřská tvář Boha*. Karmelitánské nakladatelství 2004, Kostelní Vydří. ISBN 80-7192-949-2. S. 66.

²³⁴ Tamtéž, S. 67.

²³⁵ WEIS, Martin. *Mariánské zrcadlo*. Katolický týdeník s. r. o., 2002. ISBN 80-902 708-8-3. S. 17.

Závěr

V původní magisterské práci jsme představili základní životopisná data ThDr. Františka Vaňáka, jeho studia, působiště a arcibiskupské působení v závěru jeho života. Jelikož podstatnou část života působil a strávil v Rýmařově, popsali jsme stručně historii toho koutu naší země – pro lepší uchopení problémů, se kterými se během své služby potýkal. Práce se dále věnovala jeho rýmařovským letům se záběrem na společensko-politickou situaci v dané periodě, na vývoj farního společenství, kultury kolem něj, sledovali jsme vývoj spirituality a osobnosti ThDr. Františka Vaňáka. Sestavili jsme také chronologický postup při práci na udržování a opravách církevních památek, připomenuli jsme významná životní jubilea. Použili jsme hlavně fondy Archivu arcibiskupství v Olomouci, kde je uložena jeho pozůstalost, báдали jsme ve farních a městských kronikách. Část práce jsme postavili na orálních záznamech vzpomínek pamětníků. Při práci na diplomové práci jsme si uvědomili, že její rámec nestačí k tomu, co vše je možné ještě vybádat, nastudovat a popsat. Proto jsme chtěli dál v práci pokračovat a předložit nová fakta.

V této rigorózní práci jsme si hlavně dali za cíl prozkoumat další fondy, které ještě v kontextu této osobnosti a jejího života nebyly zkoumány a publikovány. Jedná se hlavně o archivy Státních bezpečnostních složek a dochované stranické archivy v Krnově a Opavě. Vyžádané materiály z archivu StB jsme procházeli několik měsíců. Kapacitně šlo o tisíce ofocených stran záznamů i fotografií, které se věnovaly nejen církevním záležitostem, ale i Chartě 77, sledovacím akcím, zahraniční politice západu a Vatikánu z pohledu komunistické strany a jednotlivých soudruhů. Většinou je znát zapálenost až fanatismus pro ideologii komunismu. Archivy v Krnově a Opavě jsme navštěvovali vždy ve volném čase. Bádání šlo pomalu, neboť tyto fondy nejsou ještě řádně uceleny a popsány.

Je nám známo, že existují určitě další zmínky o Františku Vaňákovi a jeho práci, například ve farních kronikách v jeho prvním působišti ve Frenštátě pod Radhoštěm. Bohužel při opakovaných pokusech spojit se s tamním duchovním správcem jsme neuspěli. Záznamy Církevního soudu v Olomouci jsou také polem neprozkoumaným, ale z pochopitelných důvodů také nepřístupným. Žijí ještě současníci, kteří by mohli životopis ThDr. Františka Vaňáka obohatit o nové postřehy a zážitky. Orální záznamy jsou tedy nasnadě.

Životní anabáze ThDr. Františka Vaňáka se nám po bádání nyní otevírá úplně z jiného úhlu pohledu. Komunistická strana Československa a její politika, praktiky a záznamy ukázaly, jak těžký život vedli duchovní, kteří se nedali komunisty „zlomit“. Jejich inteligence, víra a z nátlaku plynoucí taktika obrany a boje byly vskutku na velmi vysoké úrovni. Našli se však i tací, kteří nátlak nevydrželi a s komunistickým režimem spolupracovali – to však rozhodně nebyl případ ThDr. Františka Vaňáka.

Rozhodně se nedá říci, že by jeho život byl životem průměrným s jen několika málo stěžejními bodovými zlomy. Jeho „životaběh“, jak svůj životopis nazývá, se nám nyní jeví jako postupně se vyvíjející celek odvíjející se od velmi vysoké úrovně intelektu, ale také vyvolenosti a troufáme si tvrdit svatosti dané a kontrolované Bohem. Svůj úkol na této zemi dozajista splnil a v mnohém i překonal. Jeho odkaz tkví v jeho životě a činech. Nevzdělanost a neznalost, neukotvenost v kořenech, v historii, ztráta životních cílů, to jsou nešvary či problémy dnešních mladých lidí a nastupujících generací, nedobré „dědictví otců“. Nastupující generace by proto o ThDr. Františku Vaňákovi měly mnohé vědět, ať už poslouží jako vzor výjimečnosti, neb varování, neboť nebezpečí pramenící z naší hříšnosti, z problematických politických systémů a jejich vad hrozilo a hrozí neustále.

Vzhledem k množství dochovaného a vybádaného materiálu může být uvažováno o ucelené monografii s bohatým obrazovým materiálem této vskutku obdivuhodné postavy katolické církve a polistopadového politického života, i když jde z pohledu nové doby o úsek krátký, nic méně velmi intenzivní a důležitý. Dalším cílem budoucí práce je přepis již zmíněných stovek kázání, příprav, katechezí a přednášek. Ty je třeba utřídit do tematických celků a dle doby vzniku pro případné knižní vydání, které by mohlo posloužit pro budoucí generace duchovních, pastýřů, a katechetů.

Anotace – resumé

Příjmení a jméno autora: Mgr. et Mgr. HANUŠ Miroslav

Instituce: Katedra církevních dějin a církevního práva CMTF UP v Olomouci

Název práce: Život, dílo a odkaz ThDr. Františka Vaňáka.

Počet stran: 139

Počet příloh: 17

Počet titulů použité literatury: 36

Počet pramenů: 35

Klíčová slova: ThDr. František Vaňák, kněz, biskup, duchovní, archiv, kronika, kázání, komunistická strana, církevní tajemník, státní bezpečnost, kádrová složka, pedagogika

Resumé:

Cílem rigorózní práce bylo navázat na diplomovou práci „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“, obhájenou v roce 2016. Ta mapovala biografii Mons. ThDr. Františka Vaňáka se zaměřením na jeho prožitá léta v Rýmařově (1951 – 1989). Opírala se o písemné zdroje, archivní záznamy uložené v Archivu arcibiskupství v Olomouci, farní a městské kroniky a o přímá orální svědectví. Při bádání a psaní této práce bylo zřejmé, že je třeba prozkoumat další archivní fondy a to Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově, Zemský archiv v Opavě a archivy Bezpečnostních složek v Kanicích u Brna a v Praze. Tato rigorózní práce se tedy opírá o tyto nově vybadané archivní záznamy, které dosud nebyly zveřejněny.

Práce je rozdělena do devíti kapitol. V první kapitole jsme se věnovali popisu rodiště a rodiny Františka Vaňáka. Ve druhé kapitole jsme se snažili sestavit chronologii studií. Třetí, nejrozsáhlejší kapitola mapuje tři hlavní působiště kněžské služby Františka Vaňáka. Rýmařovské působení je rozděleno na dvě etapy s úvodem do politické situace zde. Čtvrtá kapitola mapuje jednání mezi státem a Vatikánem o obsazení uprázdněných biskupských stolců v bývalém Československu. Pátá kapitola navazuje a zabývá se prací arcibiskupa Mons. ThDr. Františka Vaňáka na arcibiskupském stolci v Olomouci. Toto působení je provázáno vážnou nemocí a záhy končí smrtí otce arcibiskupa. Šestá kapitola tuto nemoc a smrt popisuje s odkazem na zásadní úvahy otce Vaňáka o lidském utrpení. V sedmé kapitole jsme sestavili ucelený

seznam prací na opravách a záchraně sakrálních památek. Tyto práce ThDr. František Vaňák organizoval a dohlížel na ně. V závěru této kapitoly jsme zmínili jeho tři „největší lásky“ o které pečoval. Osmé kapitole jsme dali název „Očima režimu“, neboť zde se věnujeme osobním kádrovým materiálům, které si vedli církevní tajemníci k jeho osobě. Poslední devátou kapitolu jsme zaměřili na pedagogické a katechetické působení otce Vaňáka. Rozebrali jsme jeho vývoj, vzory a zkušenosti, jeho pohled na kněžské poslání a závěrem se věnujeme jeho celoživotní lásce, Panně Marii. Celá práce zkoumá přínos sledu životních událostí ThDr. Františka Vaňáka pro budoucí generace duchovních a nejen těch.

Abstract – resumé

Surname and author name: Mgr. et Mgr. HANUŠ Miroslav

Institution: Department of Church History and Church Law CMTF UP in Olomouc

Name: ThDr. František Vaňák's Life, Work, and Legacy

Number of pages: 139

Number of appendices: 17

Bibliography (number of titles): 36

Number of sources: 35

Keywords: ThDr. František Vaňák, priest, bishop, clergy, archive, chronicle, preaching, Communist Party, church secretary, state security, cadre component, pedagogy

Resumé:

The aim of the present doctoral thesis is to build on the M.A. thesis "Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka", defended in 2016. It maps out Mons. ThDr. František Vaňák's biography with a focus on his years spent in Rýmařov (1951 – 1989). It is based on written sources, records deposited in the Archives of the Archbishopric in Olomouc, parochial and city chronicles and direct oral testimonies. During the research and writing of this work, it has become obvious that further archive funds should be investigated, such as the Bruntál Regional State Archive in Krnov, the Zemský Archive in Opava, and the archives of the Security Departments in Kanice near Brno and Prague. This doctoral thesis is based on these archival records, which have not yet been published.

The thesis is divided into nine chapters. In the first chapter, we have dealt with the description of František Vaňák's birthplace and family. In the second chapter, we have tried to compose a chronology of his studies. The third and most extensive chapter focuses on the three principal places where František Vaňák served as a priest. The section on his work in Rýmařov is divided into two periods and contains an introduction to the political situation in this town. The fourth chapter maps the negotiations between the state and the Vatican about the occupation of the vacant Episcopal See in former Czechoslovakia. The fifth chapter deals with Archbishop Mons. ThDr. František

Vaňák's work at the Archbishop's Seat in Olomouc. This period is marked by a serious illness and soon ends with the Archbishop's death. The sixth chapter describes Vaňák's illness and his death with reference to his fundamental views of human suffering. In the seventh chapter, we have compiled a comprehensive list of the refurbishment works of sacred monuments organized and supervised by ThDr. František Vaňák. At the end of this chapter, we mention the three things that he loved most. We have entitled the eighth chapter "In the Eyes of the Regime," as we are dealing here with the personnel cadre materials that church secretaries during the communist regime administered regarding his person. In the last, ninth chapter, we focus on Father Vaňák's pedagogical and catechetical activities. We analyse his development, patterns, and experience, his view of the priestly mission, and finally we devote the last part of this chapter to his life-long love, Our Lady. The whole work explores the contribution of ThDr. František Vaňák's life to the formation of further generations of clergy and not just of those.

Bibliografie

Archivní prameny:

- AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/7.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/8.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/9.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/10.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/11.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/12.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92/1.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 95.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 104.
- Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.
Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.
- Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor – expositura Ostrava.
- Přirůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98E, č. 0089.
Přirůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98F, č. 0296.
Fond Historický fond Státní bezpečnosti (H): nad rámec evidencí dílčí informace ve svazku arch. č. H-713 (především v podsvazcích č. 15, 40).
 Archiv Státních bezpečnostních složek H-713-40, 69/85.
 Archiv Státních bezpečnostních složek H-713-40, 90/101.
 Archiv Státních bezpečnostních složek H-713-40, 162/195
Fond Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (A 36): nad rámec evidencí dílčí informace v inv. j. 921, inv. j. 966, inv. j. 982.
- FÚ Olomouc, sv. Michal, Farní kronika.
FÚ Rýmařov, Farní kronika 1950 – 1990.
FÚ Horní Město, Farní kronika 1898 – dosud.
- MěÚ Rýmařov, Kronika města 1945-1955, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 a.
MěÚ Rýmařov, Kronika města 1956-1959, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 b.
MěÚ Rýmařov, Kronika města 1960-1965, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 c.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d.
MěÚ Rýmařov, Kronika města 1970-1974, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 e.
MěÚ Rýmařov, Kronika města 1989-1991, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 i.

Orální prameny:

Vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014
Vzpomínky Mgr. Otty Spitzera, rozhovor proveden 29. září 2014
Vzpomínky paní Ludmily Pudové, rozhovor proveden 1. června 2015
Vzpomínky Patera Radovana Hradila, rozhovor proveden 17. srpna 2014

Literatura:

ALTRICHTER, Michal. *Vyprávění o desateru*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o., Olomouc. ISBN 978-80-7412-153-1.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 13. vyd., (4. opr. vyd.). Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblické společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-56-1.

DENZLER, Georg. *Zakázaná slast. Dva tisíce let křesťanské sexuální morálky*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, vydání první, 1999. ISBN 80-85959-48-8.

DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8.

DUKA, Dominik. *Mariánská úcta*. In Maria z Nazareta, plnost člověka a jádro Církve. Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-91-X.

DUS, Jan. POKORNÝ, Petr. *Neznámá evangelia, Novozákonní apokryfy – I*. Vyšehrad Praha, 2006. Vydání druhé. ISBN 80-7021-839-8.

FIALA, Jiří. *Univerzita v Olomouci (1573-2013)*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3363-9.

GRAUBNER, Jan: *Kněžské osobnosti*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7266-335-4.

HANDKE, Jan Kryštof. *Jan Kryštof Handke: Vlastní životopis: 1694/1774* : Muzeum umění Olomouc, 23. června 1994 - 2. října 1994 : Dům kultury v Rýmařově, 14. října 1994 - 13. listopadu 1994: Muzeum v Bruntále, prosinec 1994 – leden 1995. Přípr. Leoš Mlčák. Olomouc: Muzeum umění, 1994, 48 s. ISBN 80-85227-13-4.

HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4.

CHAROUZ, Jindřich Zdeněk: *Biskup-Vyznavač Josef Karel Matocha. 1888-1961*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1991.

ICHA, Roman, KAREL, Jiří, PLESKÁ Leona, SCHNEIDER, Herbert: *Exodus tradiční německé majority Rýmařovska v letech 1945-6*. In Střední Morava. Roč. 7, č. 13. Olomouc: Memoria, 2001. ISBN 80-85807-92-0.

ICHA, Roman, KAREL, Jiří, SCHNEIDER, Herbert. *Těžké umírání na prahu míru – Rýmařovsko 1945*. In Střední Morava. Roč. 5, č. 9. Olomouc: Memoria, 1999. ISBN 80-85807-92-0.

JONOVÁ, Jitka. *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a "ilegální biskup": moravské působení Františka Tomáška*. 1. vyd. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2014. ISBN 978-80-86157-43-6.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha, Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

KUBIČKA, Roman. KINSKÝ, Václav. *F. R. Dragoun, Poslední romantik aneb život a dílo umělce*. Praam, Písek 2008. ISBN 978-80-86616-20-9.

KUBY, Gabriele. *Gender – Nová ideologie ničí rodinu*. Kartuziánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-87864-18-0.

KOLEKTIV autorů: *Sborník na paměť obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty UP*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1991.

KOLEKTIV autorů. *Quod bene notandum (liber secundus)*. 1. vyd. Bruntál: Sdružení J7K5/JeseKápě, 2016. ISBN 978-80-270-0372-3.

KUČERA, Martin. *Překypuji radostí: ze vzpomínek na Jana Pavla II. v Olomouci a na Svatém Kopečku*. Olomouc: Pro Římskokatolickou farnost Svatý Kopeček vydala Matice cyrilometodějská s.r.o. v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-7266-401-6.

MACINTYRE, Alasdair. *Ztráta ctnosti. K morální krizi současnosti*. Oikoymenh, Praha, vydání první, 2004. ISBN 80-729-8082-3.

MAREK, Miloslav. *Kaple V Lipkách*. 1. vyd. Rýmařov: Město Rýmařov, 2010. ISBN 978-80-254-8348-0.

NOVÁKOVÁ, Konsilie. *Katechetika*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc. 3. vydání, 1997.

PIUS IX. *Ineffabilis Deus, apoštolská konstituce ze dne 8. prosince 1854*, český překlad in: Pospíšil C.V. *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc, Matice cyrilometodějská, 2000.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav: *Maria – mateřská tvář Boha*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN: 80-7192-949-2.

Salvifici Doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2 1984. 1. vydání Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519.

SMAHEL, Rudolf. *Učitel a jeho žáci*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc, 2004. Vydání 1.

ŠPIDLÍK, Tomáš. RUPNIK, Marko. *Nové cesty pastorální teologie, krása jako východisko*. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s. r. o., 2008. ISBN 978-80-86715-97-1.

WEIS, Martin. *Mariánské zrcadlo*. Katolický týdeník s. r. o., 2002. ISBN 80-902 708-8-3.

Periodika:

PŘIKRYLOVÁ, Zdeňka. *Farní kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově, Kostely Tvrdkovska*, Rýmařovský horizont: čtrnáctideník regionu Rýmařovska. Rýmařov, 2013, č. 23. ISSN 1801-0415.

LAŠÁK, Tomáš. *Únor 1948*. Rýmařovský horizont. č. 4/2018. 23. 2. 2018. SVČ Rýmařov. ISSN 1214-4517.

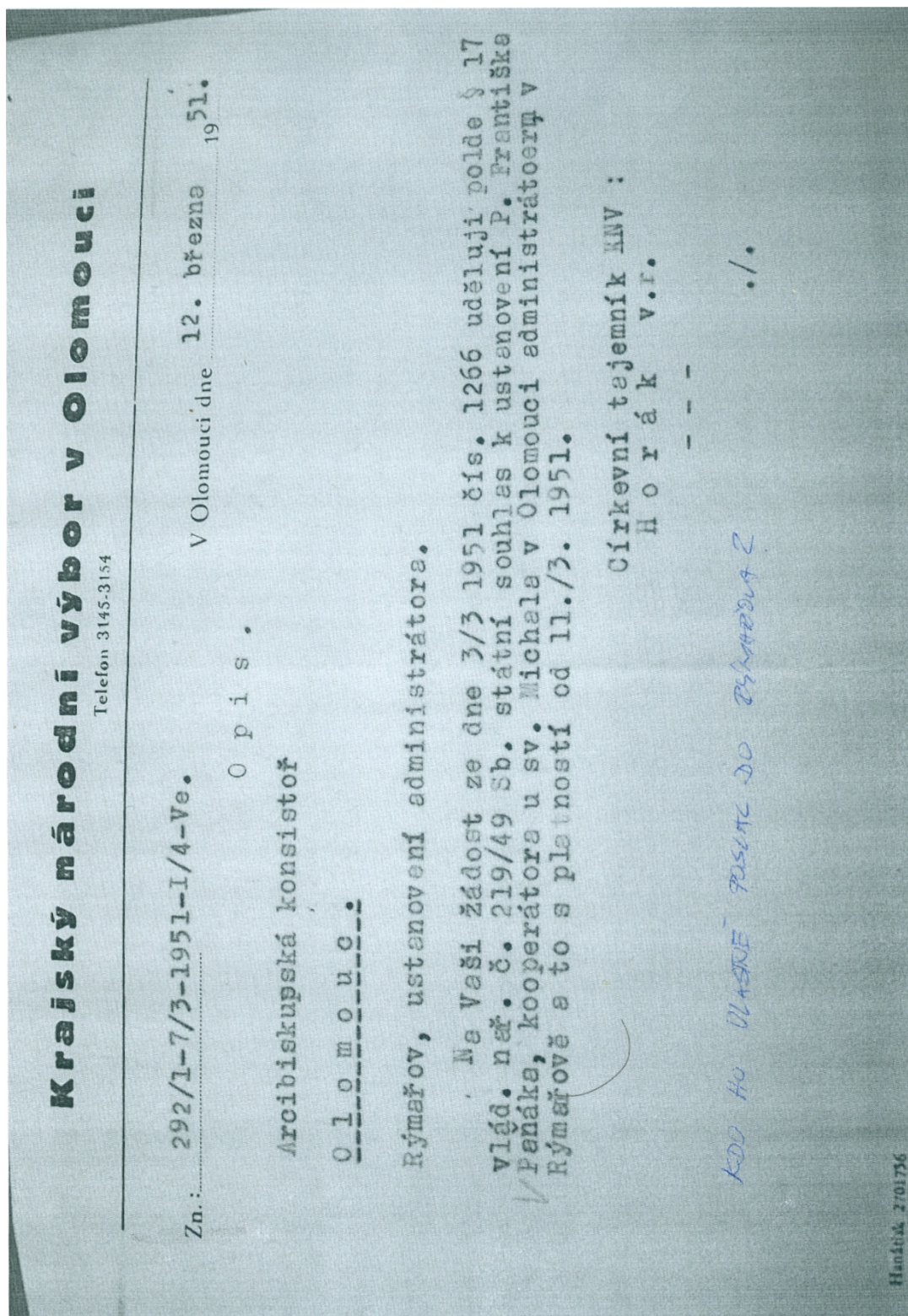
Internetové zdroje:

HALÍK, Tomáš: *Stanovisko k mandátu kardinála Duky*. Dostupné na <http://halik.cz/cs/aktuality/novinky/clanek/428/> [citováno 16. 9. 2018]

SPURNÝ, Aleš, KADLEC, Ján: *Obec, kde se narodil arcibiskup Vaňák*. Dostupné na http://www.rozhlas.cz/olomouc/kraj/_zprava/obec-kde-se-narodil-arcibiskup-vanak--1346448 [citováno 24. 3. 2016].

ŠEBEK, Jaroslav: *Vznikající Československo upřednostňovalo reformní církve*. Dostupné na <http://www.katyd.cz/clanky/odpovedny/vznikajici-ceskoslovensko-uprednostnovalo-reformni-cirkve.html> [citováno 16. 3. 2017].

Seznam příloh

1) Státní souhlas k novému ustanovení administrátorem v Rýmařově (1951)

Zpráva o schůzi církevních pětik olomouckého kraje,
konané dne 8.12.1950 v Olomouci.

Schůzi zahájil a řídil s. Bělohávek. Přivítal přítomné a zástupce stát. úřadu pro věci církevní doktora Havelku a předal mu slovo.

S. Havelka ve svém referátu vysvětlil naši církevní politiku, zhodnotil naši práci co jsme doposud vykonali jako dobrou. Podařilo se nám zlomit odpor církevní hierarchie-který před rokem velký a omezit její vliv.

Hierarchie dělala opozici proti církevním zákonům, nutila kněze podpisovat resoluce, ale nic jí to nepomohlo.

Provedli jsme proti hierarchii několik úderů, které na ni tvrdě dolehly.

První velký úder byl proveden v číhoštské kampani.

Druhý úder byl soustředění mužských řeholních řádů.

Třetí úder spočíval v reorganizaci bohosloveckého studia, kde bylo středisko reakce.

Čtvrtý úder spočíval v soustředění ženských řádů.

Pátý úderem bylo likvidování unionistické církve ve výhodném Slovensku.

Těmito údery byly otřeseny pozice hierarchie a roste nám pokrokový směr mezi nižšími duchovními. Vycházejí nám vstříc i někteří vládci, zvláště na Slovensku a i u některých biskupů jsou znatelně lepší výsledky. Rozbili jsme vliv církevní hierarchie.

Celkem možno říci, že byl u nás docílen přelom a že rozbili jsme pokus o zvrát.

Vatikánský rozhlas však vede dále duchovenstvo a věřící do boje proti nám. Bylo to na příklad v akci proti velehradskému sjezdu a v zápasu o bohoslovecké fakulty. Dává pokyny, aby mladí lidé se tajně školili na kněze. Je to vydání fakult, to jest vytvoření tajné hierarchie-jak ostatně se projevilo v procesu s devíti církevními hodnostáři/Zela/Chtějí vytvořit illegální církev podzemní a doporučí tajné bohoslužby. -Nemůžeme počítat s tím, že by Vatikán se

v zápasu o bohoslovecké fakulty. Dává pokyny, aby mladí lidé se tajně školili na kněze. Je to vydání fakult, to jest vytvoření tajné hierarchie-jak ostatně se projevilo v procesu s devíti církevními hodnostáři/Zela/Chtějí vytvořit ilegální církev podzemní a doporučují tajné bohoslužby. Nemůžeme počítat s tím, že by Vatikán se vzdal boje. --Vývoj mezi kněžstvem je sice lepší, ale vyčkávají co udělají biskupové, nebo budouli ustanoveni noví ordináři.

Celková situace: Rozbili jsme pokus zapojit katolickou církev v celku proti nám, ale máme část věřících i duchovních, kteří budou tajně bojovat proti.

Naše další úkoly spočívají, především:

1. V nastávajícím sdružstevnování vesnice.
2. v zosřeni se poměřt mezi státy socialismu a kapitalismu. Je možno počítat s vzestupem socialismu ale i s větším odporem proti.

Naše chyby-omyly:

Všichni doposud nepochopili celé dění. Názor, že reakce v církvi je vyřizena je omyl., zvláště v oloucké diecesi. Musíme dávat pozor, kde může reakce prorazit-na příklad v JZD-jako tomu bylo v Sovětském Svazu. Musíme zvýšit bdělost a ostrážitost.

Choeme aby duchovní pomáhali budovat vesnice. Někde se příliš uchýli, na příklad v Táboře, kde nařídili kněžím, aby uzavírali v tomto směru závazky. Nemá se v kostelích mluvit o socialismu, nemá se stototěnovat socialismus s křesťanstvím. Politické projevy nepatří do kostela, kněz se nemá stát politickým agitátorem.

Otázka významu a hnutí vlasteneckých kněží.

Měli jsme perspektivu, že tak poroste toto hnutí až se domůže moci. Nesprávnou tendencí by bylo vytváření zvláštní organizace vlasteneckých kněží. To by vedlo k izolaci kněží od sebe. Poslání vlasteneckých kněží je to, aby působili na přesvědčování druhých kněží.

Hlavní úkoly:

1. Otázka hierarchie. Je potřeba do diecesí postavit vlivné kněze.

Upevňovat vliv na kněžstvo. Pořádat pravidelné porady všech kněží.
2. Bojovat proti vatikánské reakci a zničit ji. Rozbít reakční cen-
ra. Sledovat všechny rejdy a zničit je. Je nutno aby byla zaujata
oposice katolickú proti Vatikánu. Využít každé vhodné příležitosti.
Závěr:

Je nerovnoměrná situace v jednotlivých krajích. Nejohroženější
situace je v olomouckém kraji, hlavně v jižní části.
Co nám přinesl proces. Potvrdil správnost naší církevní politi-
ky, potvrdil, že jsme nebojovali proti církvi ale proti záškodníkům,
a Zela, a je třeba toto plně vyzvednout. Zela byl přímo kamarád ge-
stapáka. Byl zachycen moták který poslal Pospíšil Zelovi, kde vzpo-
míná jak spolu trávili štědrý večer v rodině jistého gestapáka.

Proces odhalil, že nešlo o viru, ale o velkostatky. Biskupové se
ve svých schůzích radili, jak čelit nové pozemkové reformě a prohlá-
sili, že neuznají zabránění půdy. Chtěli vyhlásit interdikť na Prahu a
poslance. Největším přítelem Berana byl Zenkl, který není věřícím.
Tato dvojice byla určena k tomu, aby vytvořila frontu proti lidové
demokracii. Byla zde vytvořena špiónážní síť a teroristická.

Proces s Rankovičem ukázal, že měly být vyvolány náboženské bou-
ře v lidovědemokratických zemích. Vatikánský kardinál Tardini podep-
sal určitým lidem fakulty.

Poslední proces se musí stát úderem proti Vatikánu. Musíme roz-
vinout kampaň mezi věřícími. Musíme hovořit se všemi duchovními
o procesu. Nežádáme odtržení od papeže, ale ukážeme na jeho činnost.
Rozmluvou budeme odvracet kněze od podzemní činnosti.
Zbývající centra reakce musíme rozbít.

Referát s. Horáka, krajského církevního tajemníka.

S. Horák přednesl výsledek naší práce na olomoucku. Nesmí se zapo-
mínat. 2. 12. 1950

mínat, že Olomouc je sídlem hierarchie. Arcibiskup Matocha ač ven nevy-
cházel, vykořádal vliv na venek. Nesprávně si počínali naši funkcionáři a počce novali církevní politiku.
Nejbližší úkoly.

Na Jesenicku zřídíme největší soustředění řeholnic. Klášter v
Hýžovišti přijde likvidovat. V Jeseníku bude ustanovena zmoocněnkyně,
která bude mít na starosti všechny řeholnice.

Do 15.12.1950 ustanovíme agitátory mezi řeholnicemi v nemocnicích
Naplánovali jsme školení řím.kat.duchovních. Reakční budeme po-
sít na školení do Želivky.

Sbírka na fond míru vynesla v olom.kraji přes 100.000 Kčs.
14.12. uspořádáme v olomouckém kraji mírovou konferenci duchov-
ních. Vytvoříme sbor kanovníků z řad vlasteneckých kněží.

Do 15 ledna provedeme dislokaci kněží.
Nenutit kněze do katolické akce. Papež vyhlásil encykliku míru.
Zjištěno, že někde jsou zapůjčovány obrazy P.Marie do rodin a
tyto pak kolují.

Předseda KNV s. Teplý :

Připomínám předsedám ONV, aby navštěvovali schůze církevních
pětek a doplnili církevní oddělení spolehlivými lidmi.

S. Bělohávek:

Církevní politiku v okrese nedělá jen církevní tajemník, ale
celá církevní pětká. Musí dobře organizačně zajistit práce církevní
pětky tak aby tento orgán neřešil jen náhlé úkoly, ale šel se s
toto prací a stále ji sledoval. Je třeba využít hovorů s lidem k
církevní politice.

Je potřeba svolat delegáty a instruovat je. OAV vypracuje plán
schůzí. Delegáti a t napíší do tisku.

I-290/2-1951-81.

30.7.1951.

Krajský národní výbor
církvní oddělení-
O l o m o u c .

Ve schůzi církevní pětky dne 23 t.m. bylo jednáno o jmenování osob určených k ovlivňování duchovních. Navrhujeme tyto:

K Dr. Vafiákevi v Rýmařově: s. Jan Crhounek, předseda MNV v Rýmařově, s. Karel Sklenář, místopředseda ONV v Rýmařově.

K P. Halašcevi, Rýžoviště : s. Fiedler, předseda MNV v Rýžovišti, s. Matoušek, předseda městského výboru KSČ v Rýžovišti.

K děkanu Zelperovi ve Staré Vsi : Trampeta Josef, předseda MNV ve Staré Vsi

K P. Gemzevi v Horním Městě: Miroslav Pežár, předseda MNV v H. Městě.

Církevní tajemník:

Slerech

3) Seznam osob určených KNV Olomouc k ovlivňování duchovních v okrese Rýmařov (1951)

Seznam důvěrníků.

- 1/ Albrechtice Michalev Martín, Důbravský Gust.
- 2/ Dětřichov Frant. Dokládal, Kloubek Jos.
- 3/ Bedřichov Josef Beňg, Frant. Michálek,
- 4/ Dol. Moravice Frant. Hladký, Jakub Uhl,
- 5/ Břidličná Ant. Glacner, Dosegál Jan,
- 6/ Hor. Město Ant. Jemelka, Frant. Kudela,
- 7/ Jamartice Karel Khyr,
- 8/ Jānušov Ferdinand Pelka, *S. Kmíel.*
- 9/ Jiříkov Augustin Ottruba, *Andryš*
- 10/ Lomnice Mikuláš Nerepecaha,
- 11/ Hůzová Miroslav Němeček,
- 12/ Rešov Josef Pořízka,
- 13/ Ruda Ant. Švub,
- 14/ Rýžoviště Rudolf Matoušek,
- 15/ Stará Ves Bedřich Makýča, Rudolf Bureš,
- 16/ Tvrdkov František Černý,
- 17/ Stránské Jan Záhorský,
- 18/ Velká Štáhlé Alois Švancar.

Porámbek

*Obce Mlýnský je potřem, tam je společenství
s důvěrníkem doba.*

4) Seznam církevních důvěrníků pro Rýmařovsko 3. 1. 1951 část 1

I-290.2-1951.3.1.-Sl.
Vyřizuje: Slezák.

3.1.1951.

Krajský národní výbor
církvní oddělení-
O l o m o u c.

Seznam církevních důvěrníků v okrese rýmařovském.

1. Rýmařov.-Božena M r á z k o v á, v domácnosti, členka KSČ.
2. Rýžoviště: Rudolf H a t o u š e k, krejčí, člen KSČ.
3. Stará Ves: Bedřich M a k y č a, trafikant, člen KSČ.
4. Ruda: Antonín Švub, cestař, člen KSČ.
5. Huzová: Miroslav N ě m e č e k, trafikant, předseda MNV,
člen KSČ.
6. Lomnice: Mikuláš N e r e p e c h a, zemědělec, JZD, KSČ.
7. Janušov: Jan K o n š e l, krejčí, člen KSČ.
8. Horní Město: Antonín J e m e l k a, krejčí, předseda MNV, KSČ.
9. Břidličná: Antonín G l a c n e r, dělník, předseda MNV, č. KSČ.
10. Bětřichov: František D o k l á d a l, dělník, KSČ, referent ON

Církevní tajemník:

Odbor pro věci církevní rady krajského národního výboru v Olomouci

Telefon 3145-3149, 3051-3054

cír.k.457/56-Ku

12. března

6.

Zn.: V Olomouci dne 195

Všem okresním církevním tajemníkům.

Zjistili jsme, že OCT požívají na farách nadměrné množství alkoholu a shazují tak nejen sebe, ale především státní správu. Upozorňuji Vás znovu, že je třeba se takových věcí vystříhat. Napříště z každého zjištěného faktu, kdy se OCT na faře opije, vyvodím nejpřísnější důsledky.

Za správnost:

Kubíkova

Vedoucí odboru pro věci církevní:
Evžen Černý V. I.

5) Oběžník KNV v Olomouci ke konzumaci alkoholu okresními církevními tajemníky na farních úřadech katolické církve (1956).

Kármí
20

o s t r a v a	
číslo zprávy:	9772
přijato dne:	7.11.1974
zpracováno dne:	0910 hr

191

tajne
pilne
c.j.: os/2-01712/1-74

Ministerstvo vnitra	
Dosr.	- XI.
Čj.	VN-0346/V/74
Přílohy	

federalní ministerstvo vnitra
10. sprava, 5. odbor

p r a h a

rozsíření kapituly apostolské administratury v olomouci - zprava

na vaše telefonické dožadání k rozšíření kapituly a prerozdelení funkcí, jak navrhuje biskup v r a n a, máme tyto připomínky: zasadně nesouhlasíme s tím, aby se stal kanovníkem thdr. františek vaňák, a to z důvodu, že patří mezi tzv. "černou hierarchii". vatikán jej prosazoval jako kandidata na biskupa, z čehož je možno usoudit, že má jejich plnou důvěru. vaňák v roce 1968 byl členem arcidiecézního výboru díla koncilové obnovy v olomouci. nesouhlasí s densním zřízením.

k thdr. vaclavu medkovi nemáme připomínek a souhlasíme s jeho jmenováním kanovníkem.

thdr. josef polášek se projevuje jako obojetník, je důvěrníkem biskupa, na jedné straně pracuje v šk, ale jen proto, aby získal "důvěru" státní správy, před duchovními kritizuje tuto organizaci, že je zbytečná a poslední získané poznatky k jeho osobě jej charakterizují jako nepřítele našeho zřízení. s jmenováním za kanovníka souhlasíme jen v tom případě, že bude místo vaňáka jmenován nam přijatelný thdr. jarošlav kuřil, nebo prof. koťiša a karel z našeho kraje.

v prerozdelení funkcí, t.j. jmenovat generálním vikárem otakara trtílka, kanclerem eduarda hurníka, arcijáhnem františka gavlasea probostem bernarda pfeřovského, nemáme námitek.

k thdr. vaňákovi jsme vám zaslali podrobnou charakteristiku dne 25.9.1970 pod naším c.j. os-02634/5-69 k vašemu c.j. os-0036/vz-3-70.

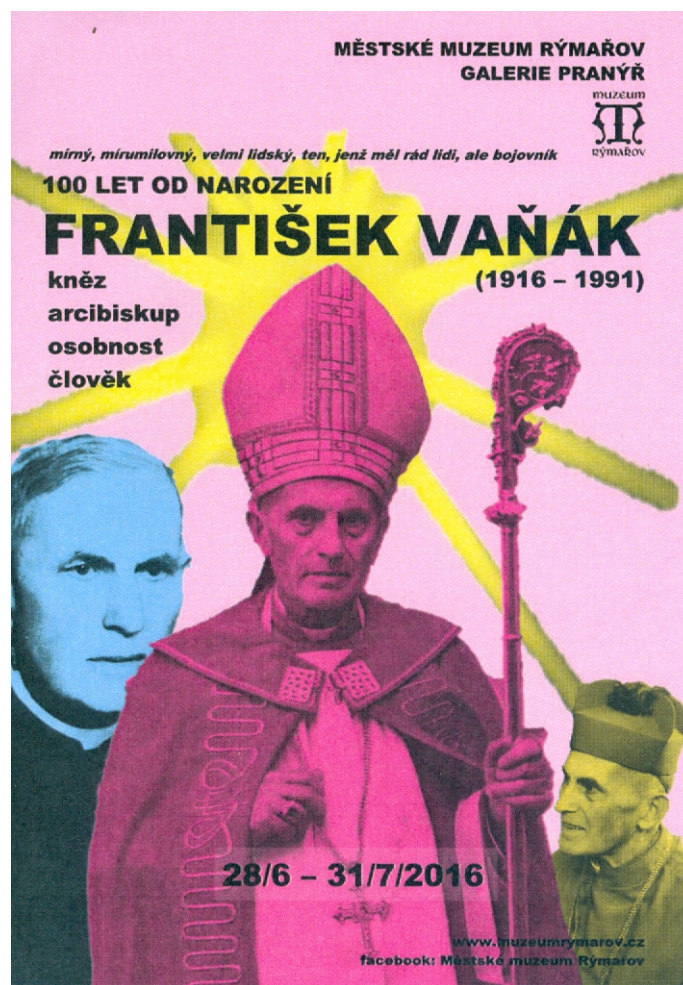
pro případ potřeby můžeme zpracovat podrobnější charakteristiku k poláškovi.

zpracoval: mjr. miksa josef

národní správa stb ostrava:
pplk. paukert / 2247
233

Pozn. 120 m

6) Nesouhlas expozitury StB v Ostravě se jmenováním ThDr. Františka Vaňáka kanovníkem (1974).

7) Plakátek k výstavě 100 let od narození Františka Vaňáka (Rýmařov, 2016)

Městské muzeum Rýmařov zve na výstavu

Zahrada

Františka Vaňáka

vernisaž 4. 11. v 16 hodin
výstava 4. 11. – 3. 12. 2017

Rýmařov

8) Plakátek k vernisáži výstavy uspořádané u příležitosti vydání publikace Zahrada Františka Vaňáka (Rýmařov 2017)

FRANTIŠEK VAŇÁK, jáhen

dovoluje si oznámiti, že bude na svátek svatých
Cyrila a Metoděje dne 5.července 1941.

VYŠVĚCEN NA KNĚZE

v metropolitním chrámu Páně sv.Václava v Olomouci.

PRVNÍ MŠI SVATOU

bude obětovati v neděli dne 13.července 1941 ■
o 10 hod. ve farním chrámu sv.Jana Křtitele v Luké.

Olomouc

července 1941

Vojtěchov

9) Oznámení Františka Vaňáka o kněžském svěcení, 1941

Za hlasem Tvým, Pane, jsem šel,
dej síly duši mé.

Požehnání
všemohoucího Boha
budiž s Vámi vždycky.

František Vaňák
novokněz

Vojtěchov-Luká 1941

Maria, královno apoštolů,
získávej nám hodně svatých kněží.

10) Vizitka novoknězova, 1941

11) Procesí se svatými ostatky – kostel sv. archanděla Michaela Rýmařov (nedatováno)

12) Fr. Vaňák (vlevo nahoře) s rodinou (nedatováno)

13) Jáhenské svěcení (Fr. Vaňák čtvrtý zleva, nedatováno)

14) V semináři (Fr. Vaňák sedící vpravo, nedatováno)

15) Mladý kněz s rodiči (nedatováno)

16) Vánoce na rýmařovské faře (nedatováno)

16) Návštěva krajanů v USA, 1990

17) Arcibiskupem, 1991